AIDAI

7-8

ISTRUOTAS
NESINIS
KSLEIVIŲ
RNALAS

K. ŠIMONIO PAVEIKSLAS — KARALAITE.
Dailininkas Šimonis šiemet švenčia 50 metų amžiaus sukaktį

IEPOS-
UGPIŪČIO
9 3 7
•TIEJI METAI

ATEITIS

REDAKCIJA IR ADMINISTRACIJA

Kaunas, Laisvės al. 3 b.

Telef. 2 52 35

Prenumerata: moksl., stud. ir kaimo jaunimui met. — 5 lit., pusm. 3 lit. Kitiems: met. — 10 lit., pusm. — 5 lit. Užsieny: met. 16 lit., moksl. — perpus pigiau. Paskiras nr. — 1,50 lit.

Redaktoriaus kalbamosios valandos: antradieniais ir šeštadieniais nuo 14 iki 15 val.

TURINYS

Pradedame naujus mokslo metus 241

Eug. Matuzevičius — Eilėraščiai apie jūrą 243

K. Bradūnas — Eilėraštis 244

P. Gailiūnas — Klasės asmenybė, novelė 245

Ko aš linkiu — anketa, atsako Ig. Malinauskas, A. Sušinskas, prof. J. Eretas 249

G. Leopardi — Mėnuliui nusileidžiant 252

Prof. Pr. Dovydaitis — Rėmai ir fonas didžios asmenybės paveikslui . . 254

K. Padarauskaitė — Pavasariams žydint, eil. 258

Julija Švabaitė — Jaunų dienų vasara, eil. 258

J. Senauskas — Kelionės pabiros 259

S. Mickevičiūtė — Lietuvos moksleivijos veidas 264

K. Bradūnas — Užgeso žiburiai 268

J. Gražulis — Saulėlydis, eil. 270

Eug. Matuzevičius — 12 dienų palapinių mieste 271

E. Fiedler — Krikščioniškasis tikėjimas ir jaunystė 274

Mokykloj ir gyvenime — 279—282; Kreivos šypsenos — 283—285; Auxilium latinum — 285—286; Literatūros naujienos — 287—288. Priedas — „Gamtos Draugo" Liepos ir Rugpjūčio mėn. sąsiuviniai.

ATEITIES PLATINTOJAMS,

kurie dar nespėjo pranešti kiek egz. „Ateities" siuntinėti jų vardu š. m. II pusm., kol kas siunčiame tiek pat, kiek buvo siuntinėjama praeitą pusmetį, t. y. prieš vasaros atostogas. *Apie prenumeratorių padaugėjimą ar sumažėjimą prašome tuojau pat pranešti.*

Tiems „Ateities" platintojams, kurie dar nebaigė atsilyginti už šių metų I pusmetį, primename, kad *paskutinis terminas apsimokėti skolas už praeitą pusmetį yra 1937 m. rugsėjo mėn. 25 d.* Nesulaukę atsilyginant, būsime priversti „Ateities" daugiau nebesiuntinėti.

„Ateities" Administracija

Spaudė „Šviesos" spaustuvė, Kaune, Jakšto 2

Ir vėl su knyga rankoj

PRADEDAME NAUJUS MOKSLO METUS

Sveikas, mielasis jaunime, vėl į mokyklos darbą susirinkęs!

Nė nepajutome, kaip prabėgo malonioji vasarėlė su visais jos gražumais bei malonumais, su džiaugsmais, bet kai kam ir su skausmais!

Rugpjūtis kai kuriems jūsų priminė, kad jo pabaigoj teks atsiskaityti iš tų mokykloj eitų dalykų, kurių nebuvote reikiamai įvalioję praeitais mokslo metais ir nebebuvot jų laimingai likvidavę.

Rugsėjis jau nuo pirmosios savo dienos vėl pasodino jus mokyklos suolan ir įbruko rankosna vadovėlius, plunksnas ir pieštukus.

Taigi, ir vėl pradėjome mokyklinį darbą, grįžę jon iš vasarinių atostogų laisvalaikio.

Ir vėl devynetą mėnesių nesiskirsime su mokyklos suolu, kuris laikys mus lyg prikalęs.

Bet užtat stropiai per tą laiką padirbėję galime tikrai tikėtis, kad viena klase pasistūmėsime aukštyn, vienais metais pažengsime artyn prie mūsų visų tikslo — mokyklą baigti.

Bet mes juk ne vien tik mokyklai išeiti ir jai baigti mokomės!

Non scholae sed vitae discendum est — ne mokyklai, bet gyvenimui reikia mokytis, — sakydavo jau senosios Romos išmintingos galvos.

Iš tikrųjų, didelė tiesa tais žodžiais pasakyta; tiesa, kurios nevalia mums nė valandėlei pamiršti.

Mokykla ne mokyklai yra skirta, bet rengti gyvenimui visus tuos, kurie jon ateina ir iš jos išeina.

Gyvenimui su didesnėmis ir atsakingesnėmis pareigomis, nei kokį gyvena tie, kurie nėra aukštesnių mokyklų išėję.

Kam daugiau duota, iš to bus ir daugiau pareikalauta atsiskaitymo dieną.

Galįs mokytis jaunimas juk sudaro tik mažytę dalį to viso Lietuvos jaunimo, kuris labai labai norėtų mokytis, bet, kuriam, deja, įvairios, daugumoj finansinės, kliūtys neleidžia tų jo kilnių norų įgyvendinti.

Tokių, mokytis negalinčių, akyse besimokąs jaunimas atrodo esąs nepaprastai laimingas. Taip ir iš tikrųjų yra!

Dėl to, laimingasis jaunime, brangink tą savo laimę, kad gali mokytis!

Dėl to dirbk su didžiausiu atsidėjimu, stropumu bei rūpestingumu, kad pateisintum tą visą trūsą, kurį deda tavo mokytojai tave mokydami, ir tas išlaidas, kurias tų kaštuoji savo tėvams ir valstybei.

Kad tavo darbas būtų vaisingesnis, kad tų kuo daugiausiai pasirengtum gyvenimui, tau ateina pagalbon ir „Ateitis". Tam, o ne kam kitam ji leidžiama.

Ji ateina mokyklai ir mokytojams talkon, o tau pagalbon!

Ji nori tau pagelbėt siekdama iš tavęs ugdyt idealią mūsų tautos ir valstybės inteligentiją.

Tokią inteligentiją, kuri, būdama reikiamai gyvenimui pasiruošusi, kai paims tam gyvenimui vadovauti, kreiptų jį tautos ir valstybės tikrosios gerovės keliais, *dėtų pagrindus* geresnei mūsų brangios Tėvynės *ateičiai.*

Tat su nauja energija ir su nauju ryžtingumu, Aukščiausiojo padedami, stokime į šių mokyklinių metų darbą!

Į jį jus kviečia žadėdama jums talkinti jūsų geriausia draugė

„ATEITIS"

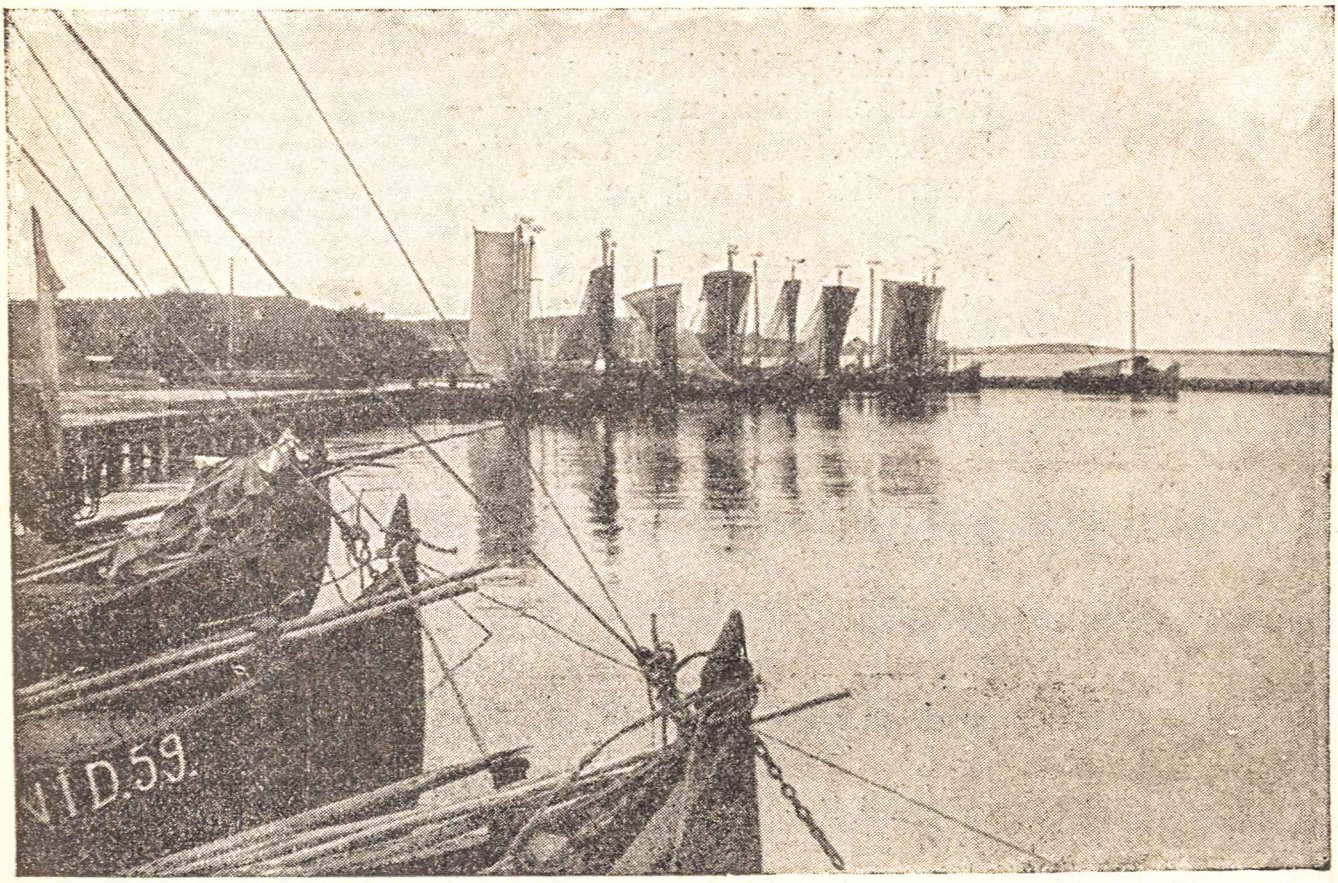

Išties žvejai bures prieš vėją . . .

EUG. MATUZEVIČIUS

EILĖRAŠČIAI APIE JŪRĄ

Užpustytas kaimas

Išties žvejai bures prieš vėją,
Prieš saule degančias dienas — —
Plasnos žuvėdra viršum uosto —
Žuvėdra vieniša viena . . .

Pranyks mėlynėj baltos burės —
Ant kranto lūkestis rymos . . .
O vėjai neš smėlynų vėtrą,
Užneš pušaitę ir namus . . . — —

Negrįš žvejai, negrįš ir valtys
Smėlynų tylinčiuos kapuos — —
O ten vėl švies ir plaksis ugnys,
Ir burė balzgana linguos . . .

Jūra ir nerimas

Tą naktį gūdžiai pušys švokštė.
Ir buvo baisiai neramu — —
Eini tu vienas, kaip tas vėjas,
Be meilės, laimės, be namų . . .

Ir jūra nerimu bangavo,
Skalavo krantą ir smiltis —
Nejau ir liks tik skausmas tavo,
Tik tavo ilgesio naktis? — —

Kažin ko gaila ir taip ilgu:
Gal smėlio balto, gal pušų —
Širdy nešu bangas ir vėją,
Dienas ir skausmą taip nešu . . .

Ir svyra pušys, ošia jūra,
Ir dega nerimo ugnis . . .
. . . Nueis pavargę mūsų dienos,
Nuklys per gruodą, per pusnis . . .

KAZYS BRADŪNAS

*
* *

O, Dieve, mano akys,
O kur Tave regės? —
Paliko žmogus aklas,
Paliko neregys.

O kas išgirdo balsą?
Krūtinė kam rami? . . .
Vidurnaktį sušalsi,
Sustingsi širdimi.

Gyventi bus tau liepta —
Gyvenimo nebus . . .
O ilgas ilgas lieptas
Bedugnėmis siūbuos.

Nuvargo mano protas . . .
Kas poilsį žadės?
O luošą ir kuprotą
Ar glausi prie širdies?

Pabudink mane, Tėve,
Alsavimo kvapu . . .
Daug, daug ko priminėjau
Jaunystės ir kapų . . .

PETRAS GAILIŪNAS

Klasės asmenybė

Novelė

Valentas pasiremia suole. Jam malonu klausyti to klasės klegesio prieš mokytojui ateinant, girdėti tuos pažįstamus balsus, alsuoti naujai dažytos klasės orą ir jausti pirmos mokslo dienos keistą nerimą. O balsai vis klega apie praėjusią vasarą, plaukia įspūdžiai, padvelkia šalta srovė iš nežinomų, ateinančių metų. Ir matai mokinišką vasarą, džiaugsmus, pajunti ilgesį. Balsai vis klega.

— Tai ką veikei vasarą?

— Bernavau pas tėtį. Še, pūslės ant delnų. Matai, kur fizinis darbas!

— Aš buvau prisidavęs prie JSO. Pylėm futbolą. Visur išsitrankėm. Įdomu. — Tai ne paskui žagrę...

— O ką tau direktorius dėl to pasakys? Niekai tie futbolai, — numykia iš gretimo suolo.

Kitam krašte mergiški balsai.

— Ta vasara prabėgo taip greit. Rodos, nei aš ką veikiau..., — ir žiovulys užgniaužiamas kvapia nosinaite.

— Labai daug šokau. Apie mus vis vakarėliai, gegužynės. Kavalieriai, Gene, žinai, vis valdininkai, inteligentiški, lipšnūs vis. Dabar tie..., — paniekinantis žvilgsnis metamas į berniukų pusę.

— Mokytis baisiai nenoriu...

— O kas nori?...

Valentas apsipratęs su ta klasės nuotaika, niekad nepatenkinta. Bet jam truputį ir keista. — Kiti nenori mokytis, kažkuo rūpinas, o jis, štai, jaučia malonumą grįžęs gimnazijon. Jis jaučią knygų pasiilgimą, jį interesuoja nauji mokslo dalykai. Jį traukia kažkas dirbti. Valentui gera. Jam malonu jausti tą mažutį pasididžiavimą. — Jis kitoks, negu kiti. Aukštesnis už juos... Jiems tik šokiai, futbolai, panos, lipšnūs kavalieriai...

Pagaliau ir auklėtojas. Jis apžiūri visus, šypsosi pro retus dantis. Draugišką žodį vienam kitam numeta. Paskui jis kalba rimtai, įtikinančiai, vienodu tonu, su didele raukšle kaktoje. Mokiniai murkso, kiti žiovauja į rankoves, kai kas klauso šaltomis akimis. Valentui patikdavo ilgamečio auklėtojo kalbos, apie darbą, mokymąsi, pareigingumą... Jis ir dabar klauso pravėręs lūpas.

— ...Gyvenime atsispirs tik asmenybės, — sklido nuo katedros apylaibis, monotoniškas balselis. — Jūs, gal, pastebėjot, kad dabar iš jūsų daugiau reikalaujama. Toliau dar daugiau bus pareikalauta. Tik nuolatinis darbas ir tvirta valia padės jums tinkamai baigti gimnaziją. Tad dirbkite!...

Tik susikoncentravę, užmiršę pašalinius dalykus, pasieksite gerų rezultatų, — jis baigė.

Valentas ir šiaip buvo pasiryžęs dirbti. Kalba tą pasiryžimą dar sustiprino. Be to, auklėtojui paminėjus tvirtą valią, jis lyg pajuto savyje kažką panašų į tvirtą asmenybę. — Juk jis nori dirbti ir dirbs, jo neišblaško joki sportai, šokiai, ar mergaitės. (Ir kokie juokingi tie įsimylėję gimnazistai. Sekioja paskui, rašo naivius laiškelius. Kankinasi. Sva-

jotojai). Susikaupusios, rimtos ir tylios asmenybės niekas negali paveikti. Niekas! — Taip manė sau vienas Valentas.

O gal jis klydo. Gal...

Auklėtojas tuo tarpu paliko klasę, ir Gudėnas, dramblotas vyras, pro storas lūpas nusijuokė:

— Velnią čia mes dirbsim...

— Nėra kvailių dabar mokytis, pradžioj mokslo metų, — jam pritarė Blazgys.

— Kasmet tie patys pamokslai, nėra nei galo... „Mokykis, mokykis"... — užniūniavo mėlynakė Elė. Taip. Mokytis niekas nenorėjo. Ir Valentas truputį nustebo, kai prie jo priėjęs juodplaukis ir sudžiūvęs, visada tylus, Damazas Lapelis ištarė pašnibždomis, kad kiti neišgirstų:

— Ateik po pietų. Logaritmines lygtis pasikartosiva...

Lapelio sesuo, studentė Regina nuobodžiavo tomis dienomis. Ji buvo apsukusi visus gimines, praleidusi visus vasaros malonumus, o dar štai liko visas mėnesis prabūti tam nuobodžiam provincijos miestelyje. Ji išvertė visas Damazo knygas, bet, be apdraskytų vadovėlių, nerado nieko gera. Taigi ji gyveno net be pakenčiamo romano.

Tą dieną ji pervertė kelissyk matytą madų žurnalą ir jau rengėsi nuklysti kur nors į pamiškę, kai parėjęs Damazas ją sulaikė. Jai įdomu buvo paklausinėti apie gimnaziją, kur mokėsi kitados ir ji. Gimnazija jos atmintyje liko šviesia prošvaiste po tiek studentiškų dienų... Gimnazijoj taip viskas kuklu, taip šeimyniška, tačiau įdomu. Gera, kaip tėviškės pastogėje... Ir tie gimnazistai toki nedrąsūs, nieko nepatyrę, bet gražių pasitaiko. O gimnazistės... jos perdaug riečia nosį. Ir Regina prisiminusi jas užsipuolė Damazą su nemėgiamiausiu jam klausimu — kokia gimnazistė jam labiausiai į akį?... Tuo tarpu įėjo Valentas.

— Ach, ponas Valentas, — pakilo Regina, džiaugsmu nušvietusi veidą. Ji atsiminė Valentą. Tada jis buvo vaikas... Dabar jis išaugęs ir gražus. O Valentui tas „ponas" skambėjo kažkuo nauja, imponuojančiu, bet jis stengėsi laikytis šaltai:

— Sveikinu. Pažįstamus lankau, panele Regina, — tuos žodžius sumurmėjęs Valentas kreipėsi į kitą pusę:

— O, štai Damazas jau su knygom. Sunkūs uždaviniai? A?...

Bet Regina turėjo pašėlusį ūpą pažaisti šiuo naiviu gimnazistuku. Ji pastūmė Valentui kėdę, pati lengvai nusviro kitoje, šale.

— Sėsk, gi mielas sveteli. Bet judu jau prie knygų. Ach, kas per gimnazistai šiais laikais? Jiems tik knygos, knygos amžinai...

— Reikia mokytis, nes gyvenimas reikalauja to iš mūsų, be to, tėvai, auklėtojai, tėvy... — Valento žodžiai buvo užstelbti juoko. Reginos juoko, smarkaus, studentiško:

— Oi, jūs juokingi filosofai, — ji juokėsi visa savo jaunyste: gyvenimas pareikalaus iš jūsų visko, tik ne šių sausų formulių, — savo argumentą ji užbaigė, ištraukdama iš susiraukusio Damazo rankų knygą.

Valentas tarė šį, tarė tą, bet jo kalba prie smagių Reginos žodžių, išsprukusių iš dailių lūpučių, buvo gremėzdiška, be to, neįtikinanti. O ji, užmetusi koją ant kojos, nesiliovė kalbėjusi:

— Mokytis reikia iš gyvenimo, o ne iš knygos. Štai kaip... Mokytis iš knygos kuo mažiausia, — jos akys ant Valento mėlynų akių, ant nuraudusių skruostų. O jis vėl gremėzdiškai:

— Tai, kad be knygos sunku... — paskui atitraukęs žvilgsnį nuo saulėto lango:

— Reiktų eit sau. Nors į parką...

— Jūs ketinate į parką, ponas Valentai?... — Regina stryktelėjo nuo fotelio, griebdama paltą.

— Taip, — numykė šis, matydamas, kad jo planas išsiraizgyti iš tos bjaurios situacijos svyra. — Jis norėjo ne į parką, bet kuo greičiausiai namo. Deja, Regina jo minčių nenuvokė, o tik studentiškai džiaugėsi:

— Puiku, be galo puiku. Įsivaizduokit, aš renku lapų kolekciją. Padėsit man. Tiesa?...

— Taip. Man patinka dailūs lapai.

Kiekvienas gali suprasti, kad dabar reikėjo eiti. Valentas nebesumojo, kaip išsisukti, ir juodu išėjo. Regina su šviesmėlyniu apsiaustu, vienplaukė, su išdrikusiomis garbanomis atrodė, kaip plaštakė. Bet ji surimtėjo:

— Žinai, ponas Valentai, gimnazija ir universitetas, tai ugnis ir vanduo. Kita tvarka, gyvenimas... Viskas kitaip. Linksma...

— Bet gimnazijoj vistik geriau: man taip atrodo, — negalvodamas pasakė Valentas ir dairėsi, ką susitiks. O ji kalbėjo:

— Ach, ta gimnazija! Negrįščiau jon už nieką. Čia nuobodu. Dvejetukai...

— Jų galima išvengti... — sumurmėjo Valentas ir nuraudo. — Pro šalį praėjo jo auklėtojas. Akyliai pažiūrėjo. Bet Regina nepastebėjo nieko:

— Kalk, bijok mokytojų. O žinai, ponas Valentai, tie penketukai atestate maža tereiškia. Jei tik atestatas rankose, o kas jame — vistiek.

— Negalimas daiktas... — vėl neaiškiai išpūtė Valentas, nes priešais žengė Gudėnas. Jis net išsižiojo, pamatęs Valentą su pana ir nulydėjo juos veršio akimis.

Kai juodu įžengė į šlamantį geltonais lapais, o kartu rudeniškai tylų parką, Valentas pasijuto lengviau. O Regina čiulbėjo:

— Viešpatie, koks spalvų ryškumas! Mane visados jaudina tykios rudenio dienos. Tie paukšteliai čiulbuonėliai, kurie dabar nutilo... Prisėskime čia, ponas Valentai.

Juodu susėdo ant balto suoliuko. Nuo aukštų liepų nuvingiuodavo gelsvas lapas ir be šlamesio pridengdavo žvyruotą taką. Pro storus klevų siluetus baltavo persenę dvaro namai, o toli, tuščiose pievose baubė karvė, ir jos balsas atsimušė parko medžiuose ir mėlynai dažytoj tvoroj. Šiaip čia tylėjo viskas, tik Reginos sidabrinis balselis, pasaldinamas tamsių akučių žvilgsnių, tekėjo, o kartais srauniai taškėsi šioj tyloj ir tvindė Valentą. Tvindė jį naujo nuostabaus gyvenimo banga, pareikšdama begalę drąsių minčių, pasakydama daug studentiškų, tačiau, rodos, įtikinančių argumentų, ir Valentas pajuto, kad jo ligšiolinis gyvenimas buvo šaltas ir nesmagus, kad begalė laukiančio darbo jį kankina ir slegia. Jis, tarsi, matė šviesų gyvenimą, gyvenimą laisvą, įdomų, gyvenimą dainuojantį, trukšmingą, gyvenimą, kuris yra ūžianti ugnis prieš tingias dabartinio gyvenimo bangeles.

Taip. Studentė Regina buvo studentiška. Jai buvo malonu girti savo dabartį iki fantazijos, malonu matyti, kaip tuo susižavi nieko nematęs mokinukas, kaip jis pasiduoda jai, jos tamsių akių žvilgsniams, jis gražus, kupinas jėgų, sveikas ir jaunas...

———

Kitą dieną klasėje Gudėnas juokėsi storu balsu ir postringavo:

— Sakykit, kas tai do laikai? Ką, po šimts velnių, reiškia, jei mūsų šventuolėlis Valentas su panomis?... Anksčiau kreipdavosi nuo jų. O vakar su studente... Nejuokai, kai tokia asmenybė suklumpa.

Smailūs gimnazisčių žvilgsniai smigo į Valentą.

— Studentė, brol, tai ne gimnazistė. Tai ugnis, kuri geležį tirpina. O šitos — e, — toks buvo žinovo balsas ir rankos numojimas.

— Bet vistik, tegul ir studentė. Valentą aš laikiau pasinešusį į tvirtą asmenybę, — Gudėnas vis su pajuoka.

— E, tos asmenybės, tai tik pakalbėt...

Valentas tylėjo, nes, ką jis galėjo sakyti prieš teisingus žodžius. Juk jis, iš tiesų, buvo mergaitės žvilgsnio nugalėtas. Jo nusistatymas dirbti ir gerai mokytis blanko, kaip tolimas miražas, nes, kam tie geri pažymiai atestate, jei į juos niekas nežiūri. — Bile atestatas.

*

Kai Valentas grįžo iš klasės, jam buvo nyku ir nuobodu. Stori svetimų kalbų žodynai, juodai įrišti knygų tomai, ir apiplyšę vadovėliai žiūrėjo banaliai ir nuobodžiai į jį, rymantį prie stalo. O jis apmąstė Reginos žodžius. — Daug buvo pasakyta tuščiai ir juokais, bet kartu ji praskleidė uždangą į kitą gyvenimo plotmę, pilną laisvės ir juoko. Jis jautė, kad sugriauta daug jo minčių, ugdytų nuo kūdikystės ir brangių, jautė, kaip svyra svajonės ir begalė planų, pūstelėjus šaltesniam tikrovės vėjui. Kartu jis pajuto ir savo tariamos asmenybės menkumą. Ir pagailo Valentui visa to, tų iliuzijų jau neatstatomų, to jaukaus vidujinio ramumo, to pasitikėjimo savimi, kuriuo dar tik vakar jis didžiavosi.

O kad jis dūmojo toliau, prisiminė žodžius iš praeities, žodžius girdėtus pro marguojančią bažnytkaimio atlaidų minią, žodžius, duslaus ubago apie žmogaus menkystę: „Griūva sostai, karalystės, Viešpatie! Kas atsilaikys prieš tavo veidą? Atmintyje įsirėžęs skambėjo kitas skardus „giesmininko“ balsas: „Kaip žmogus storojas, vis kitaip stojas“.

Taip. Ubagų giesmės buvo teisingos. — Manė Valentas. — Mes menki, kaip vabalai, mes nepastovūs, kaip svyranti smilga, mūsų planai irsta su švintančia rytojaus diena. Kiekviename žingsnyje mums pastoja kelią netikėtinumas. Ir, tur būt, nieko negalima numatyti, nes puikiausius planus ardo nenumaldomas dabarties šypsnis. Gerai, kad netrukus atėjo rugsėjo 15, Regina išvažiavo į Kauną, ir Valento asmenybė vėl liko atstatyta, tik dabar, po ilgų svarstymų ir ilgesingų minčių, kaip jam pačiam rodės, daug tvirtesnė, užgrūdinta ir nebijanti nei gyvenimo verpetų, nei skardaus mergiško juoko.

Ko aš linkiu

šiais mokslo metais Lietuvos moksleiviui

Anketos atsakymai

„Kai mes buvome mokiniai, šito nebūdavo“ — dažnai nugirstame iš vyresniųjų, pastebėjusių kurį nors mokinį netikusiai pasielgus.

— Tai ką gi: smunka mūsų moksleiviai, ar stebėdami juos vyresnieji tuščiai giriasi?

— Ne! moksleivis nesusmuko! Jis moka padirbėti, jis pririnktų ir auksinių-sidabrinių medalių, kad tik jų būtų prikaldinta!

Tačiau nesigiria tuščiai ir vyresnieji. Bet jie prieina tokias išvadas, lygindami savo laikų ir šių dienų moksleivių visumos darbo sąlygas, užsimojimus, polėkius.

Ir mato, kad šių dienų moksleiviui tos darbo sąlygos vis dėlto žymiai pagerėjusios, žymiai lengvesnės, o jo užsimojimai, jo pasinešimai, jo darbo džiaugsmas, jo entuziazmas proporcingai nepadidėjo, net sumažėjo. Dėl to kartais buvęs moksleivis mato esantįjį silpnesnį, anam neprilygstantį.

Jaunasis mokiny! Suprask, kad vyresnioji karta prikėlė jau mirusią Lietuvą! Suprask ir pajusk visa savo būtybe, kad Tavo uždavinys — išvesti tą Lietuvą į pasaulio kultūrinės procesijos priekį. Mūsų tauta ne paskutinė ir ji neturi pasilikti uodegoje.

Jaunieji! Nepalikit uodegos žmonėmis! Didžiajam darbui ruoškitės iš pat mažens! Atminkit, kad tik dideli pasiryžimai, tik nenuilstamas darbas ugdo milžinus — primaeilius vadus, apie kuriuos byloja padavimai, kalba istorija, stebisi mūsų akys.

IG. MALINAUSKAS
Kauno M. Pečkauskaitės
privat. Gimnazijos Direktorius

REVOLIUCIJOS!

Ne sustingimo, ne saldaus snaudulio! Šiais mokslo metais Lietuvos moksleiviui aš linkiu **revoliucijos.** Tik mūsų revoliucija ne griaut, bet kurt ir statyt keliama.

Darbo revoliucijos! O, visi šventieji, visi mažieji ir didieji dangaus gyventojai! Baisų šėtoną matau prie gimnazijų, prie progimnazijų, prie visų mokyklos rūšių (ir universiteto!) durų bestovintį, pasipūtusį, linksmai rankas į savo kelnių kišenes susikišusį ...

— Liuciperius! — sakai — jis bus, anas, kurs angelams galvas susuko, kurs anuomet dangaus karalystėj piestu atsistojo, nosį užrietęs ...

Ne, ne! Ne jis!

— Kas? Kas ši bjaurybė? — avytės meilumu burbteli penktokė, vos vos už cibulio laiško šiaip taip į penktą klasę pertraukta, pertempta ...

— **Tinginys, tinginystė** yra tas šėtonas, mokyklą, klasę, mokinio butą, patį mokinį, mokinio širdį okupuot besirengiąs. Ir jis be jokios gėdos, be sarmatos, lenda kur tik įlįst galėdamas.

Be revoliucijos nieko čia nebus!

Ir skelbiam visoj Lietuvoj darbo revoliuciją!

Ak, daug revoliucijonierių turim mes visur. Tik iki šiol tie mūsų revoliucijonieriai, gegužės pirmąją raudonas vėliavas prisegę, komunistines proklamacijas mėtydavo...

Mums reikia pareigos revoliucijonierių, darbo revoliucijonierių, kurie pareigingu darbu eitų kurt ir savo ir savo tėvynės ateities!

Šalin tinginystę, šalin šėtoną tinginį, sušaudyt jį, pakart!

Tegyvuoja visais mokslo metais, nuo pasaulio pradžios lig paskutinio teismo, per amžių amžius tegyvuoja **darbo revoliucija...** darbas! Darbas! Amen!

MEILĖS REVOLIUCIJA!

(— Jonai, skaityk skaityk, apie meilę rašo!...)

Taip, mūsų moksleivijoj reikia meilės, bet ne tos, apie kurią Jonas galvoja, reikia artimo meilės revoliucijos.

Buvo brandos egzaminai. Jos susitaria: tau lietuvių rašomąjį parašysiu, man gi tu matematikos padėsi...

Ji lietuvių du rašinius parašo: sau ir jai, draugei. Draugė išgelbėta. Tik pati gelbėtoja, užuot penketuką, gauna trejetuką: rašė juk du rašinius, tat save kiek ir nuskriaudė...

Ji, gelbėtoja, laukia atlyginama, atsižiūrima. Matematikos rašomasis. Pirmas, antras, trečias signalas. Gal dar... Laukia... Pagalbos nėra! Ir ta, matematike laikoma, užsigulus rėžia formules, savo draugę, lietuvių gelbėtoją, klaikiam likimui palikus.

Šitaip ji elgias tik pavydėdama... Ne iš drausmės!... Jei iš drausmės būtų taip dariusi, būt gerai. Jei iš sąžiningumo, būt ir pati draugės darbu nepasinaudojusi. Bet ne! Iš pavydo! Šalin pavydas. Mes turime mokinio gyvenime daugiau įžiebt artimo meilės, Kristaus, krikščioniškos **artimo meilės!**

— Meilės, artimo meilės revoliucija visur, visada per šiuos mokslo metus.

TIKYBINĖS REVOLIUCIJOS!

— „Šalin kapelionus, šalin tikybą, dinamito bažnyčioms!" — rašo vienas vienos mokyklos komunistas savo referate, slaptame būrelyje netoli stoties...

Draugai, šitokia revoliucija yra kraujo revoliucija, o kraujo revoliucija — niekšiška revoliucija...

Tikybinės revoliucijos: daugiau drąsos Kristaus kovoj! Daugiau pasiaukojimo Kristui ir Bažnyčiai. Šalin religinį šaltumą, skepticizmą!...

Tikybinės revoliucijos prie stalo, prie darbo, tarp draugų, mokykloj, gyvenime — visur, visur. Ir per visus mokslo metus uoliai lankyti relig. būrelių susirinkimus, juose dirbti iš visos širdies, giedoti per moksleivių pamaldas, atlikti visas religines praktikas — mylėti Kristų visu jaunystės karščiu. Ir ši mūsų meilė Kristui ugninga, aistringa, gaivalinga, **ne davatkiška...**

Lietuvos mokyklos draugai, darbo, artimo meilės ir tikybinę revoliuciją paskelbiam pirmuoju numeriu visose mokyklose, tarp visų, visur!!!...

KUN. ALFONSAS SUŠINSKAS
Panevėžio vyskupijos jaunimo reik. ved.

MIELAS BROLAU!

Mokykis!

Nesibičiuliauk su dvejetukais ir pataisomis. Nešliaužk iš trimestro į trimestrą. Nepersirisk vargais negalais į aukštesnę klasę, elegantiškai peršok kaip Šačkus per 1.70 m., o paskui lazdelę kelk viena klase aukščiau.

Mokykis iš širdies!

Užgulk ir ant nemėgiamų dalykų. Mes, seni vilkai, žinome, kam tie „nemėgiamieji" dalykai į pamokų lentelę įtraukiami, o „vilkiukai" tatai patirti dar neturėjo laiko. Bet įsitikinsi ir tu; pamatysi už 10, 15 metų.

Bet ne tik galvą miklink. Neužmiršk, kad turi ir širdį. Ugdyk ją viskuo, kas yra kilnu ir dailu, o ypačiai muzika ir mūzomis. Geriau dailiąja literatūra negu dailiąja lytimi.

Mokyklos flirtas tuščias, bergždžias. Wertherio verkšlenimą su Šarlotės ašarojimu palik Ambrazevičiaus vadovėlyje. Savo jausmus taupyk didžiajai meilei anapus atestato ir egzaminų!

Krikštolinę savo širdį nešk aukštai, skaisčiomis rankomis.

Tam reik valios.

Užgrūdink ją!

Atsisakyk nuo nikotino, alkoholio ir panašių niekų. Nejaugi dūmai bus stipresni už Tave!

Bet užtat sportuok! Mesk į krepšį. Drožk į vartus! Laimėjęs — nosies neriesk, prakišęs — nosies nenuleisk.

Sportuok su saiku. Sportas Tau, — ne Tu jam. Gerai sportuoji, jei jauti, kaip auga valia, drąsa, sveikata. Bet pastebėjęs, kad pasidarai daugiau raumeningas negu valingas, numesk trusiką, nusiauk bucius.

Ir gimnazistui negerai, kad jis vienas. Juk negyvensi vienas po stiklu. Įprask tad jau dabar draugėje gyventi. Kitaip išaugsi bjauriu egoistu. Darbuokis, veik vienminčių būryje. Pasimokyk iš vyresniųjų ir vadovauk jaunesniesiems.

Daug naudingų būrelių Tavo „akademijoje", pasirink mėgiamiausį ir — esmingiausį.

Esmingiausį? Kaip tai suprasti? Žinau, kad esi — kaip kiekvienas tikras jaunuolis — radikalistas, kad visur veržiesi iki toliausių ribų.

Tad veržkis ir iki toliausio žinojimo! Toliau už mėnulio kalnų, toliau ir už Marso kanalų — su Mickevičium veržkis, kur vyzdys nesiekia.

Tam yra viena observatorija. Pamokų lentelėje ji pažymėta „tikyba". Tai observatorijai „astronomų" ruošia ir religijos būrelis. Tie astronomai yra kaip tik tie, kurie tiesiai šauna į visatos Esmę. Permaža tik krapštyti žemės plutą! Šauk su jais!

Vienas smarkiausių tų astronomų čempijonų buvo Paulius iš Tarso. Šiemet jis kaip tik sukaktuvininkas. Žinoma, tai dar nieko nereiškia, tų „sukaktuvininkų" dabar priviso tiek, kad jau kartais menka garbė tokiu būti. Bet šitą sukaktuvininką pažinti, reiškia savo asmenybės gaires net keliais kilometrais į gerąją pusę perkelti. Kaip gyvą matysi jį puikioje Halznerio knygoje „Paulus. Ein Heldenleben im Dienste Christi" (Herder, Freiburg i. Br. 1937), kurią rasi pas savo gerąjį kapelioną.

Na, o dabar laimingo starto! Laimingesnio už mūsų futbolininkų, va, tokį, kokį Rygoje buvo paėmę mūsų krepšininkai.

Tavo

JUOZAS ERETAS
1906/15 m. gimnazistas

MĖNULIUI NUSILEIDŽIANT

Kaip nakties vienumuoj,
Virš sidabro laukų ir vilnių,
Kur zefyras plasnoja,
Kur šimtą neaiškių,
Apgaulingų vaizdų
Tolimieji šešėliai
Piešia ten — lygumoje laukų
Ir kalneliuos, ir slėniuos, ir tarpe šakų, —
Dangaus kraštą pasiekęs,
Už Alpių, Pirėno arba Apeninų
Begalinėn platybėn
Skęsta mėnuo išblyškęs. Tuoj bespalvis
Lieka mūsų pasaulis, pranyksta šešėliai,
Ir klonius, kalnus tamsuma apglobia;
Naktis lieka našlaitė.
Ir vežėjas, dainuodamas liūdną meliodiją,
Paskutinei išnykstančiai šviesai
Iš savojo kelio jau sako „sudie".

Lygiai taip pat išnyksta
Ir taip gyvenimą palieka jaunystė.
Bėgte bėga šešėliai
Ir vaizdai apgaulingi
Saldūs pirma atrodę. Tuoj pradingsta
Tos tolimos viltys,
Kuriomis žmogaus prigimtis vien remias,
Ir apleistas, tamsus
Gyvenimas telieka: jin įsmeigęs
Sumišęs pakeleivis žvilgsnį, ieško
Dar liekančiojo kelio
Priežasties arba tikslo:
Ir mato, kad jam žemė
Ir žemei jis nebepažįstamas tapo.

Perdaug linksmas, laimingas
Amžiniesiems atrodė
Būtų mūsų skurdusis likimas,
Jei jaunystė brangi, kur taip pat
Iš tūkstančio vargų tegema gėris,
Per visą gyvenimą eitų;
Perdaug švelnus dekretas
Atrodė jiems, jei pusė
Nebūtų skirta kelio
Už karčią mirtį daug, o, daug kartesnė!

Vien protų dieviškųjų
Išradimą tevertą,
Kančią žmogui didžiausią — senatvę —
Amžinieji išrado, kur būtų
Vien troškimas tas pats vis ir viltis užgesus,
Džiaugsmo versmės išdžiūvę, bet kančios
Vis didesnės, o laimės — nė lašo,

Jūs gi slėniai ir kalvos,
Užgesus vakaro šviesai silpnutei,
Kuri rūbą naktinį
Sidabru kaišė, ilgai
Našlaitėmis nebūsit: neužilgo
Iš kitos pusės vėlei
Pamatysite dangų, aukso aušrą,
Iš kurios greit išlindus saulutė
Švaistydama aplinkui
Galingus meilės spindulius,
Srovėms saldžios šviesos
Pripildys jus ir skliautus erdvinguosius.
Bet šio gyvenimo mirtingo,
Žuvus gražiajai mūsų jaunystei, kita
Nei šviesa, nei audra negrąžins.
Bus nuskurdęs jisai ligi galo; ir tai nakčiai,
Kuri kitus metus temdo tamsybe,
Gale kelio dievai bus padėję kapą.

Giacomo Leopardi — vienas iš didžiausių pasaulio pesimistinės, sielvarto, skausmo, mirties poezijos kūrėjų. Nuo jaunų dienų kankinamas ligotumo, slegiamas nepalankios namų atmosferos, veikiamas tuo metu madingo Weltschmerz'o, tiek savo poezijos, tiek filosofiniuos raštuos G. Leopardi kalba apie tai, kad visa šiame pasauly praeina, išnyksta, kad visa vien tuščia iliuzija, o tik liūdesys ir kančia tėra amžini. Vienintelis iš kančios išsivadavimas — mirtis.

G. L. gimė 1798 m. Italijoj, senoj aristokratų šeimoj. Rašyt pradėjo 18 metų turėdamas. Iš pradžių rašė ne itališkai, bet graikų kalba, panašias į Anakreono odes, sakydamas esą tai ne jo kūriniai, bet seni rasti tekstai. Jie buvo taip gerai parašyti, kad net įgudusius mokslininkus sekėsi suklaidinti. (Panašiai darė ir R. Tagorė, talentingai rašydamas „senas" indų tautos dainas ir teikdamas jas kaip tautosaką).

1822 m. dėl nesutarimu su tėvu G. L. priverstas palikti namus. Gyvena Romoj, Florencijoj, Neapoly. Neapoly 1837 m. ir miršta. Čia joj ir dabar ilsisi greta Rafaelio ir Virgilijaus.

Pirma G. L. poezijos knyga išleista 1818 m.

Ir šiandie, po 100 metų, G. L. Italijoj (ir pasaul. literatūroj) tebėra aktualus ir italų kritikų laikomas didžiausiu jų naujųjų laikų poetu.

Čia spausdinamas vieno G. L. eil. vertimas nepretenduoja perduoti jo poezijos formos ir stiliaus meniškumo, tačiau jame skaitytojas lengvai pajus šio tragiko kūrybos nuotaiką ir pastebės jo filosofinį turinį.

POPIEŽIAUS PIJAUS XI-JO 80 METŲ AMŽIAUS SUKAKTIES PROGA*

II. POPIEŽIAUS INSTITUCIJA JOS ISTORIJOS ŠVIESOJ

Trumpame straipsnely tik labai paviršutiniškai galėsiu jums, mieli(os) skaitytojai(os), papasakot apie tai, ką pažadu jo antraštėje. Pirmiausia paliesiu popiežiaus institucijos reikšmę tai vakarinės Europos gyvenimo sričiai, kuri vadinama k u l t ū r o s sritimi.

Popiežių reikšmei šioj srity nusakyti pakanka ištarti tik vienas žodis, žavingas žodis, kokių žmogaus kalba nedaug teturi. Tas žodis — tai R o m a. Juk Roma —tai šiandien yra tas pat, kaip *urbs aeterna*, amžinasis miestas! Dabar paklauskime, kas ją tokią padarė? Kodėl Roma išvengė to likimo, kuris ištiko kitus taip pat prašmatnius ir žmoningus senovės didmiesčius, kurių šiandien tik griuvėsių krūvos išlikusios? Tur būt neatsirastų nė vieno tokio aklo, kuris neįmatytų, jog Roma yra tai, kas ji šiandien yra, tik dėl vienų vienos priežasties: kad ji buvo tapusi p o p i e ž i ų b u v e i n ė, jų gyvenamoji vieta, jų sostinė.

Kas buvo įkopęs į Šv. Petro Bazilikos bokštą Romoj ir iš tos aukštos stebyklos dairėsi į amžinąjį miestą, tas atsimena, kad jis po savo kojomis matė dvejopą Romą: senąją, antikinę, pagoniškąją Romą ir naująją, krikščioniškąją Romą. Dar arčiau įsistebėjęs toks žiūrovas matė, kaip krikščioniškoji Roma lyg rankomis laiko apkabinusi pagoniškąją, kad jos paskutiniąsias liekanas, jos paminklus apsaugotų nuo mirties ir sutrunijimo. O krikščioniškoji Roma yra popiežių kūrinys; popiežiai ir tik popiežiai yra buvę per šimtmečius jos statydintojai, atstatinėtojai ir atnaujintojai.

Taigi, jau paties Romos miesto išlaikymas yra pirmos rūšies kultūrinis popiežių žygis. O ką jau bekalbėt apie tą nesuskaitomą daugybę meno paminklų, kuriuos ji turi savyje? Ką bekalbėt apie krikščionybės kultūrinį gyvenimą, kuris Romoj ėjo netrūkdamas nuo Konstantino Didžiojo dienų ir kuris ypatingo atspalvio gavo iš to, kad visos katalikiškos tautos prisidėjo jį palaikyti savo skatikais; dėl to šiandien kiekvienos tautos katalikas Romoj gali jaustis kaip namie!

Tačiau popiežiaus institucijos nuopelnai vadinamai profaniškai kultūrai, kuri ne tik vienoj Romoj buvo puoselėjama, dar nėra nei didžiausi, nei būdingiausi jos nuopelnai. Tokių nuopelnų ji turi kitose gyvenimo plotmėse, būtent, b a ž n y t i n ė j, r e l i g i n ė j ir d o r o v i n ė j; tuos jos nuopelnus galima suskirstyti į keturias dideles grupes.

*

* *

Savo istorijos šviesoj popiežių institucija pirmų pirmiausia pasireiškė kaip k r i k š č i o n i š k o s r e l i g i j o s u n i v e r s a l i z m o (visuotinumo) atstovė, netaip kaip šiuo atžvilgiu reiškėsi bažnytinis ir religinis nacionalizmas.

---

* Tęsinys iš „Ateities" 1937 m., 5-6 Nr. 215 pusl.

Mat, laikais prieš krikščionybę, kiekviena religija buvo tautiška, buvo susijusi su viena ar kita tauta. Kristaus atneštoji religija pralaužė tas tautinių religijų užtvaras ir nuo pat savo pradžių sutraukė prie savęs visų tautų žmones Romos valstybėj, ir visų luomų žmones atskirose tautose; tuos įvairių tautų ir luomų atstovus krikščionybė sujungė į didingą visuotinai-bažnytinį organizmą, kuris jau 2-jo šimtmečio pradžioj buvo vadinamas katalikiškąja, t. y. visuotinąja Bažnyčia ir į kurį panašaus nebūta niekur ir niekados visame pasauly prieš krikščionybę.

2-sis ir 3-sis šimtm. po Kristaus buvo katalikiška gadynė par excellence! Tuomet krikščionių bendruomenes Romos imperijoj nuo tolimiausių rytų iki tolimiausių vakarų jungė tikros ir šiltos broliškos meilės ir bendrumo stiprūs jausmai. Taip būta krikščionių persekiojimo gadynėj.

Tačiau persekiojimams pasibaigus, ir į visuotinąją (= katalikiškąją) Bažnyčią pradėjo brautis nacionalizmo dvasia; tai jau matome net 4-me ir 5-me šimtmečiuose. Tuo laiku separatizmo (skyrimose) pastangų centru graikiškiems Rytams virsta Konstantinopolis, kuris veikiai atsistoja opozicijon prieš lotyniškuosius Vakarus. Nėra jokio abejojimo, kad niekas kitas, kaip tik popiežiai nuo 4-jo iki 8-jo šimtmečio dėjo visas pastangas palaikyt draugėj nuo viena kitos besiskiriančią graikų ir lotynų Bažnyčią; be popiežių, Bažnyčią skiriąs nacionalizmas būtų daug anksčiau nugalėjęs Bažnyčią jungiantį universalizmą, nei kaip tatai iš tikrųjų įvyko, kada popiežiai jau nebeįstengė sukliudyt nei 11-me šimtmety įvykusio Rytų atskilimo, nei 16-me — Vakarų Bažnyčios skilimo.

Bet ir šiandien popiežių idealas yra viena universali (katalikiška) Bažnyčia, kaip vienintelė teisėta krikščioniškos universalios religijos reiškėja. Taip pat ir ateity popiežiai laikysis to idealo, iki, turbūt, dar negreit, ateis toji diena, kurią išsipildys Kristaus žodis apie vieną avidę ir vieną piemenį.

*
* *

Antru atžvilgiu popiežiai pasireiškė kaip Bažnyčios laisvės ir religinio gyvenimo savarankiškumo gynėjai nuo vadinamo cezaropapizmo, t. y., nuo pasaulinių valdovų užmačių būti ir vyriausiais Bažnyčios valdovais. Senovės tautinėse religijose religinio gyvenimo esmę sudarė dalyvavimas dievų kulte plačiausia šio žodžio prasme, o šį kultą tvarkė ir prižiūrėjo valstybė. Romos valstybėj visas valstybės gyvenimas ypačiai artimai buvo susijęs su valstybine religija. O krikščionybė nutraukė religinį gyvenimą varžiusius valstybinius pančius; pirmųjų trijų amžių krikščionys daug kraujo išliejo, kad iškovotų savo religijai laisvę, kurią jie savo aukomis ir gavo 4-jo šimtmečio pradžioj.

Bet imperatorius Konstantinas, davęs Bažnyčiai laisvę, neatsižadėjo ir savo naudos, kaip kad daro ir kiekvienas politikas. Jau jis pats parodė tendencijų kištis į Bažnyčios reikalus ir ją valdyt savo naudai. O jo artimiausi papėdininkai rodė dar didesnių apetitų, ypač Rytuose. Tokių apetitų imperatoriams radosi todėl, kad buvo sukrikščionėję tik Romos imperatoriai, bet nebuvo sukrikščionėjusi pati romėniško imperatoriaus idėja.

Rytuose vyriausius Bažnyčios vadovus — Konstantinopolio patriarchus — cezaropapizmas įveikė; o gi Romos popiežiai jam parodė nepalenkiamo pasipriešinimo tiek senosios krikščionybės laikais, tiek viduriniais

amžiais. Tik atsiminkim popiežiaus Grigoriaus VII kovą su imperatoriaus investitūra ir tokius popiežius kaip Aleksandrą III, Gregorių IX ir Inocentą IV, kurie pradėjo kovą su Hohenstaufais; mat, šiuos imperatorius suvyliojo Bolonijos mokyklos juristų mokslas, ir jie buvo įsigeidę atnaujinti senovės Romos imperatoriaus idealą; dėl to jie ir pareiškė pretenzijų valdyt Bažnyčios organus bei institucijas.

Žmonijos religinio gyvenimo istorija aiškiai parodo, kad cezaropapizmas, — siekdamas viename asmeny sujungt imperatorių ir popiežių su tikslu religinį-bažnytinį gyvenimą palenkti valstybei ir priversti jį tarnauti valstybės politikai, — neša dvasios ir sielos vergovę. Dėl to, kiekvienas bus dėkingas popiežiaus institucijai, kuri su tąja vergove visuomet kovojo. Juk laisvė yra visos kultūros pagrindinė sąlyga. O pirmiausia ji yra religinio gyvenimo gyvybinis nervas!

*
* *

Trečiuoju atžvilgiu popiežiai nusipelnė kaip krikščionių tikėjimo grynumo saugotojai. Juk Kristaus religija nuo pat pradžių nebuvo tik valios ir jausmų dalykas, bet ji turėjo ir savo dvasinį turinį. Tatai eina jau iš jos susijimo su vėlybuoju judaizmu, turėjusiu savo ypatingas dogmas; tatai rodo ir seniausios krikščionių tikėjimo versmės, kuriose kalbama apie Dievą, Jėzaus asmenį, religinio gyvenimo turinį bei tikslą, kaip tatai yra ankstybiausiu pavidalu formuluota apaštalų tikėjimo išpažinime.

Dėl to krikščionių tikėjimo skelbimas nuo pat pradžių sulaukdavo prieštaravimo iš tų krikščionių, kurie savo tikėjimo matu imdavo ne apaštalų ir Bažnyčios skelbiamą mokslą, bet savo subjektyvines pažiūras ir nuomones. Žodis „herezija", t. y. atskala, atplaiša, randamas jau pačiuose ankstybiausiuose krikščionybės raštuose. Kokios daugybės atskalų būta senosios krikščionybės laikais ir kaip vėliau per šimtmečius ėjo nepasiliaujama kova tikrojo tikėjimo su klaidingu tikėjimu ir su netikėjimu — apie tai mums pasakoja dogmų istorija.

Dogmų istorija tačiau parodo ir tai, kad popiežiaus institucija buvo lemiančioji institucija ir klaidingus mokslus atmetant ir krikščioniškas dogmas formuluojant. Jos principas buvo: išlaikyt apaštališką krikščionių tikėjimo pagrindą darnoj sąjungoj su logišku jo turinio plėtojimu. O šioks darbas tai yra ne kas kita, kaip krikščionybės esmės išgelbėjimas.

*
* *

Ketvirtoji didelė popiežiaus institucijai būdingų darbų grupė yra toji, kurioj ji pasireiškia kaip vadovas ir skatintojas praktikinio-bažnytinio ir religinio-dorovinio katalikiškos krikščionybės gyvenimo.

Bažnyčios praktikiniame gyvenime popiežiaus institucijos reikšmė, trumpai sakant, pasireiškia tuo būdu, kad jos vadovybėj visos katalikybės jėgos yra sujungtos tokion vienybėn, kurios vieningumas ir vaisingumas priverčia stebėtis net tuos, kurie stovi šalia katalikų Bažnyčios jon neprisklausydami.

Bet dar daugiau kaip praktikinį-bažnytinį, Katalikų Bažnyčia vertina religinį-dorovinį gyvenimą specifine to žodžio prasme. Antikiniame pa-

sauly religija su dorove nebuvo artimai susijusios; neretai net prieštaravo viena kitai. Šiedvi aukščiausias žmogaus veiklos sferas krikščionybė iš vidaus sujungė neišskiriamon vienybėn. Todėl rūpinimasis religiniu-dorioviniu gyvenimu sudaro ir kiekvieno atskiro kataliko ir visų bažnytinių organų aukščiausią uždavinį.

Šioj srity tat ir yra sukoncentruotas visų popiežių veikimas nuo šv. Petro iki Pijaus XI; o tas laipsnis, kokiu tas ar kitas atskiras popiežius šioj srity pasireiškė, sudaro aukščiausią matą nustatyti jo vietą kitų popiežių ilgoj eilėj. Geriausi tarp jų pasireiškė kaip vadovai ir skatintojai proklamuodami (paskelbdami) amžinuosius principus, kurių reikia gyvenime laikytis, ir tuos principus gindami nuo pasaulio galiūnų tais atvejais, kuomet tie išdrįsdavo pažeist krikščioniško gyvenimo šventumą; pasireiškė nenuilstamai primindami religines-dorovines pareigas atskiriems luomams, remdami visas pastangas pakelt religinį-dorovinį gyvenimą ir jį padaryt vaisingą visam žmogaus gyvenimui; pagaliau pasireiškė kanonizuodami tuos Bažnyčios narius, kurie iš kitų išsiskiria savo dorybių heroizmu, kurie gali eit pavyzdžiu kitiems ir būti jų užtarytojais pas Dievą.

Šioj srity popiežių palaiminga veikla, berods, siekia ir anapus Katalikų Bažnyčios ribų. Nes juk tas religinis-dorovinis gyvenimas, kurį popiežiai skelbia, gina ir stengiasi įgyvendint, nėra specifiškai katalikiškas tąja prasme, kad jis turėtų reikšmės tik katalikams. Jis yra bendras krikščioniškas ir netgi bendras apskritai žmogiško gyvenimo idealas, kurio didumo, tobulumo ir pajėgumo nepralenkia joks kitas. Vienas naujausias pavyzdys: Pijaus XI enciklika apie moterystę yra susilaukusi pripažinimo ir pagyrimo net iš žydų! Dirstelėję ir į kitas enciklikas paskutinių popiežių nuo Pijaus IX, per Leoną XIII iki Pijaus XI matome, kad jie siekia atnaujint visą gyvenimą Kristumi, vieninteliu tikru žmonijos Gelbėtoju, siekia Kristaus taikos Kristaus viešpatystėje, kurioj pagal šv. Pauliaus žodžius nėra skirtumo tarp graikų ir barbarų, tarp ponų ir vergų!

Ką popiežiai visuomet skelbė ir skelbia, tai yra tiesos dėsnis visokiam mokslui ir visokiai literatūrai; tai yra dorovės dėsnis visokiam menui ir visokiam estetiniam pasigrožėjimui, tai yra, šventumo dėsnis vadovautis ir atskirų asmenų ir šeimų gyvenime; tai yra teisingumo dėsnis visam valstybės gyvenimui ir veikimui, ir nepaskutinėj vietoj tai yra meilės dėsnis tautų ekonominiams ir visuomeniniams priešingumams švelnint, tiest tiltus per tautinius skirtumus ir nukovot tautų aistras bei įgeidžius.

Kas galėtų neigt, kad Europos tautų santykiai šiandien būtų esmingai geresni, jei jos praeity būtų klausiusios ir šiandien klausytų balso, skambančio nuo Petro uolos su tokiu tikrumu ir aiškumu, kokio neturi joks kitas balsas, kuris kreipiasi į sunkiai susirgusią šių dienų žmoniją? Tautos pasveiktų, jei jos imtų širdyn Kristaus vietininko žemėj skelbiamą mokslą bei įspėjimus; o tuomet galėtų būt gyvendinama ir ta didinga krikščioniško gyvenimo programa, kuri išdėstyta popiežių enciklikose. O ši programa siekia: visas krikščionybės energijas ir palaimas darnai sujungt su visomis žmogaus prigimties jėgomis bei aspiracijomis ir apimt visa, kas yra aukščiausi visokio žmogiško galvojimo ir troškimo dalykai: Dievas ir pasaulis, prigimtis ir malonė, religija ir kultūra, tikėjimas ir žinojimas, malda ir darbas, laikas ir amžinybė!

(B. d.)

Sekdamas prof. *A. Ehrhard'ą* — *Pr. Dovydaitis*

KAZĖ PADARAUSKAITĖ

PAVASARIAMS ŽYDINT

Krykštauja saulutė sidabriniam kalne...
Vasaros sutirpsta toly mėlynam...
Kam pasisakysi, kad pražydo siela
Jei ne Tau, o Dieve, jei ne Tau vienam.

Žydinti jaunystė nepavydi nieko
Alpsta nuo svajonių, nuo dainų širdis...
Ak, kad taip galėtum į žvaigždes nuskristi
Žaistum mėnesienoj, kai rytai sušvis.

Juoksis žalias gojus, kris žiedai alyvų,
Degs sidabro upėj saulės spindulys...
Aš ateisiu, Dieve, Tau pasisakyti,
Ko širdy netilpsta džiaugsmas nebilys.

Vėl dainuos papievy vasara sugrįžus,
Aukso pasisemti į upelį šauks...
O tenai, už lango, už to šalto mūro
Miškas ir saulutė vėl manęs ten lauks.

JULIJA ŠVABAITĖ

JAUNŲ DIENŲ VASARA

Žalios pievos pilnos žydinčių ramunių,
pilnos dobilėlių kvepiančių medum.
Vieškeliais nueina krykštaudamos dienos
vieškeliais nuklysta dainos be žiedų...

Tyli žalias šilas, debesis parėmęs,
supas vyturėliai mėlynoj erdvėj.
Ach, kaip gera džiaugtis šioj mielojoj žemėj,
ach, kaip gera gera skrist drauge su vėju!

Džiūgauja krūtinė. Alpsta šviesios akys,
saulei nusišypso svėrės ant laukų.
Lenkiasi vosilkos, lenkiasi ant tako,
kaip dangaus mėlynė žiedeliu vaiskiu.

Ei, ateikit minios vieškeliais plačiaisiais,
ei, nupūskit vėjai smėlį nuo kelių,
kad pradėsim džiūgaut, kad pradėsim siausti,
kad pradėsim puoštis lino žiedeliu!

Linksmą saulę nešis žydinčios ramunės,
džiaugsis dobilėliai kvepiantys medum.
Vasarą išlydi krykštaudamos dienos.
Vasarą tarp saulės, meilės ir žiedų.

J. SENAUSKAS

KELIONĖS PABIROS

Per Vokietiją į Prancūziją

Sėdame į traukinį ir dundame Suvalkijos lygumomis, savo dūšios gilumoj nešdamiesi kelionės džiaugsmą ir kartu susimąstymą. Tuoj atsivers prieš mus konkuliuojantis Vokietijos, o kiek vėliau Prancūzijos gyvenimas, žinoma, ir vienur ir kitur savitas, visai nepanašus į mūsąjį, tokį mielą savo ramumu, tokį be pretenzijų ir fasono. Ar mokėsime viską, kas slinks pro mūsų akis, pamatyti ir įvertinti? Ar daug turėsime nuotykių? Juk nuotykiai — kelionės pagražinimas ... Pagaliau, kai grįšime iš kelionės trankaus 3-jų savaičių gyvenimo nuvarginti, ar būsime patenkinti ir mūsų džiaugsmas ar nebus mažesnis?

Keleivis niekada nevažiuoja vienas: jei neturi jis plepaus kelionės draugo, tai su juo kartu važiuoja įvairios mintys arba gera ar bloga nuotaika.

Lygūs Lietuvos laukai nejaudina emocijų pasaulio; jų, tų laukų vienodumas net migdo jį, tačiau mane ir mano draugus stipriai jaudino kelionės laimė ir nauji nematyti vaizdai, kurie atsivėrė po 2-jų valandų susimąstymo.

Virbalis. Po kelių minučių — Eitkūnai ir Prūsija.

*
* *

Palikime gausius įspūdžius ir smulkius nuotykius šalia. Bendrais bruožais žiūrėkime į žemę, kuri paskutiniais metais išgarsėjo savo naujomis politinio gyvenimo užmačiomis.

Nuo Eitkūnų iki Berlyno toji žemė nuostabiai panaši į mūsiškę. Ta pat lygi, perdėm lygi, juoda žemė, nusėta vienasėdžiais kaimais, su rugių laukais, pagražinta pievų ir miškų margumu.

Bet dūšia, kur supa šią žemę, jau ne ta pati.

Pirmiausia tavo dėmesį atkreipia dalykas, kurį vokietis vadina žodžiu Ordnung. Tasai Ordnung kyšo iš kiekvieno gyvenimo reiškinio. Vokietis klusnus jam nuo galvos iki kojų. Jo galva nebeskęsta plaukų kuode, kuo imantriausiai susivėlusiame: plaukai pakirpti iki pakaušio, o mažas plaukų čiubas ant viršugalvio pomada suteptas ir sulaižytas. Jo veidas skustas ir nupraustas. Jo rūbai siūti ne iš brangios medžiagos, bet tvarkingai užvilkti. Jo kojos ne tik batuotos, bet ir klusnios. Turiu galvoj vieną: gatvėj jos vaikščioja taip, kaip reikalauja Ordnung, po plačia kepure palindusio policininko saugomas.

Vokietis drausmingas savo elgsenoj. Štai storas vokietis su cigaru, kuris kabo, kaip pagalys, tarp lūpų, įsirita į coupé. Visų pirma, kad ir nenuoširdžiai, bet su kitais pasisveikina, paskui pasiteirauja vietos reikalu, nusiima kepurę ir atsisėda. Sėdėdamas, jei turi ką užkalbinti, nerėkauja, kaip Lietuvos žydeliai mūsų trečios klasės vagone. Jo rankoj knyga arba laikraštis.

Gatvėj jis klusnus judėjimo taisyklėms ir jų neperžengia, nors policininko nėra, ir pas mus garsių protokolų pavojus jam negresia.

Tasai Ordnungo vykdytojas gyvena švariame bute. Pro traukinio langą matyti ūkiai. Trobos raudonais stogais, dažniausiai mūro sienomis su vienu kitu pagražinimu. Aplink švaru, ir čia šalia ryškiai nubrėžtų takų matyti gėlės. Matyti miestai ir miesteliai. Jie mūriniai ir daugiausia dviejų ar trijų aukštų. Didesnių miestų krašte, fabrikų rajono gale matyti vienas į kitą panašūs vienaaukščiai ar dviaukščiai namai. Jų visa gatvė. Tik vienodumas, to pačio gana šiurkštaus stiliaus kartojimas nuobodžiai atsimuša mūsų akyje. Norėtųsi matyti ką nors įvairesnio tame darbo žmonių kvartale. Bet ir čia Ordnung...

Vokiečio politinis veidas? Mes žinojome apie Hilterio režimą, kuris atėjo ir sugriovė visa, kas po Didžiojo karo susikūrė ir žydėjo. Palikę vokiečiams jų vado skelbiamą doktriną, norėjome pamatyti jos pėdsakus orujame gyvenime. Tai uniformuota ir numeruota tauta. Ypatingai mėgsta uniformą rytprūsiai. Beveik visi jauni žmonės rudu rūbu, su svastika ant rankovės ir numeriu ant peties. Mažiau uniformuotų anapus Berlyno. Traukinyje daug kareivių, daug jų ir gatvėj — tai atsiginklavimo rezultatas. Uniformuoti ir, nors ne visi, šiaip jau žmonės sveikinasi mums žinomu „Heil Hitler". Bet ir šis sveikinimosi būdas daugiau girdimas Rytprūsiuos. Didžiose stotyse, kur traukinių judėjimą reguliuoja per garsiakalbius, pranešėjas visada pranešimą pradeda, garbindamas vadą.

Susidaro įspūdis, kad naujas politinis režimas nešasi su savim visą Vokietiją. Ir keista darosi, kur dingo milijonai žmonių, kurie kitaip suprato savo žemės politinę misiją. Tos visos stiprios srovės, kurios orientavo Vokietijos politiką, negi staiga suglebo ir mirė?

Traukiny sėdi ponia. Rimta išvaizda, nors pudruotas veidas. Vienas mano draugų užkalbina. Apie šį, apie tą.

— Sako Kölne vakar demonstravo darbininkai ir susirėmė su policija? — klausia draugas.

— Taip. Bet jūs apie tai neieškokit žinių laikraščiuose. Susirėmimas buvo. Būna tokių ir dažniau. Tačiau kas iš to? Viena kita auka ir viskas. Šiandien vėl ramu ir tvarkinga. Vokietis nemoka pats savyje užauginti pasiryžimą ir sukaupti valią. Jam viskas — įsakymas. Jei yra duonos, alaus ir darbo, jis ramus ir negalvojantis. — Taip kalbėjo ponia.

Gal ir tiesa. Vokietija nori atsigauti ir apsiginkluoti. Fabrikai nuolat ūžia. Darbo yra. Yra ir duonos, nors ji maišyta su bulvėmis. Yra margarino ir, nors maišyto, sviesto. Yra kumelienos ir sūrio. Yra alaus. Vokietis tuo tarpu patenkintas. O kai jis apsiginkluos ir jam nusibos dirbtinas maistas, führeris lieps joti kitur ieškoti lašinių ir šnapso...

*

* *

Traukinys jau seniai žiebia antrą tūkstantį kilometrų. Pirmyn į naują gyvenimą, į gyvenimą antro giganto — Prancūzijos. Vokietijos įspūdžiai nuobodūs. Nors iš esmės tas įdomu, bet, gal, kelionės vargas prisidėjo, kad ima viskas įgristi...

Laukai vakaro sūtemose. Ima temti ir pavargusi dūšia. Miegas krapštosi akyse, ir žiovulys vis dažniau atidarinėja burną.

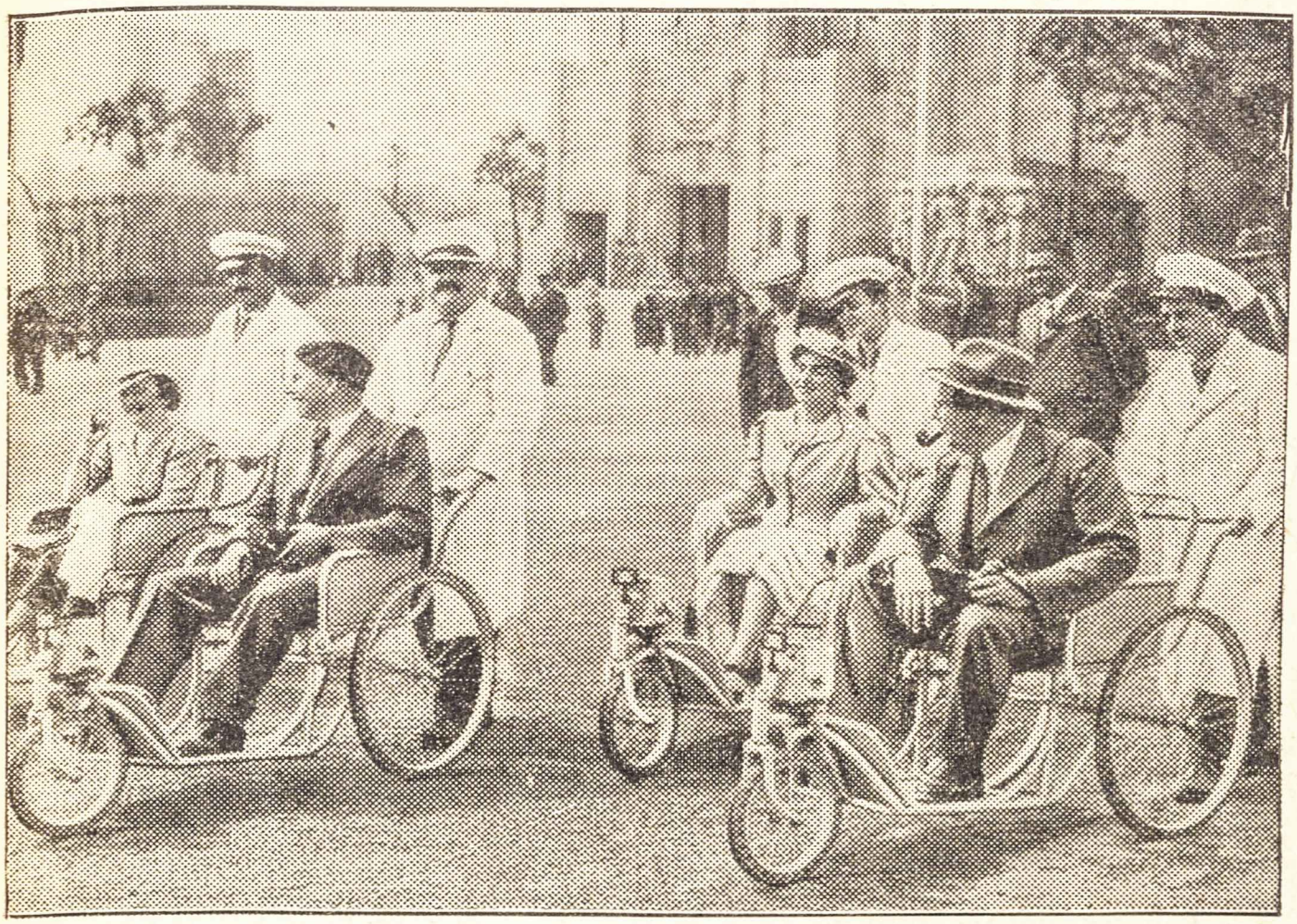

„. . . ir už 10 frankų stumia jį parodos gatvėmis“ (262 psl.)

Bet dar vienas kitas ratų dūžis, ir tuoj Prancūzija, tuoj mūsų kelionės tikslas Paryžius.

Ta mintis kiek atgaivina.

*

* *

Ankstybą rytą, visą naktį nemiegoję, nešamės savo lagaminą Prancūzijos žeme, Paryžiuje, Garde du Nord stoty.

Žmonių, žmonių . . .

Mano tėvukas pasakytų, kaip švento Petro atlaiduose, paibelis imtų.

Tačiau nenuostabu: juk Paryžius šiemet priklauso visam pasauliui. Tarptautinė paroda yra toks didelis viliotojas, kad Paryžių atlankyti šiandien geidžia ne tik aistringas keliauninkas, bet nežti padai ir kiekvienam ramiam žmogeliui.

Mes jaučiame, kaip kas minutė mus ryte ryja didmiestis. Namai — dideli, masyvūs, daugiausia juodo Prancūzijos akmens. Žmogus šalia jų, kaip sraigtelis. Žmonės siuva vienas po kito. Gatvės vidury dvi eilės automobilių groja žviegiančiomis sirenomis. Dirigentas policininkas balta lazdele nori išlyginti tą kakafoniją. Gatvė klusni jo mostams Neklauso jo tik rėkianti pardavėjai, kurie iš krautuvės išsineša savo visą mantą ir, pilnu balsu rėkdami, kiša prekes praeiviui po nosimi. Dieną, vadinas, visas Paryžius gatvėj. Kas skuba reikalų vejamas, kas sėdi ka-

vinėj, kurios visos kėdės sustatytos tiesiog ant trotuaro, kad klijentas svaigintųsi ne tik vynu, bet ir gatvės tempu.

Staiga išmestam į šį pašėlusį judėjimą darosi nejauku. Bet ir įdomu — paklysi, ar ne.

Šiame 4-rių milionų žmonių skruzdėlyne didžiausia atrakcija — paroda.

Kas tai yra paroda? Mūsose parodose mes gėrimės rasingu buliumi ar čempione karve, geriausio pieningumo ir riebiausio pieno rekordininke.

Čia dominuoja žmogus, demonstruodamas savo išmislingumą ir savąją oruję bei viduję išvaizdą.

Išmislingumas visur. Tautiniai ir valstybiniai paviljonai daryti, kaip galima, mandresni. Jei didelį pavilijoną suprojektavo SSSR, didelį statėsi ir Vokietija. Jei pastaroji iškelia savo politinį gajumą, jį dar ryškiau kelia Italija. Ir taip kiekvienas peršasi margai ir didelei parodos miniai (parodą atlanko kasdien 60.000—100.000 žmonių) su prašmatniausiais pasiūlymais. Žiūrėk ir stebėkis!

Visas pasaulis šiame nemažame parodos mieste slenka pro tavo akis gyvas ir dinamiškas.

Europiečiui, be abejonės, labiausiai imponuoja kolonijalinė sritis. Nori matyti Indiją — prašau. Riebus, mistiškas, savotiškai besišypsąs Buda žiūri į Tave iš statinio, kuris taškas į tašką yra tas pats, kurių pilna Indija. Paryžiaus Indija plazda tuo pačiu gyvenimo tempu. Fakiras už tris frankus rodo Tau nuodingąsias kobras: jos šnypščia, kelia savo galvas ir pagal fakiro mostus kraipo jas į taktą monotoniškai dundančio būgno. Juodais veidais, gyvomis akimis į Tave žiūri Tuniso šokėjai ir šokėjos. Už tris frankus jie šėlsta svaigiam šokyje. Iš molio krėstuose rūmuose gyvena negrai. Juodi, kaip smala, jie šalia Tavęs stovi ir žiūri. Štai kalvis negras susitraukęs kala geležį. Šalia siuvėjas grubiais pirštais baltoj drobėj siuva raudonu siūlu gėles. Arabas savo įrankiais čia pat Tavo akyse gamina kokį tai daiktą. Nagi ve, jo rankose gimsta riestas durklas ar kardas. Taip ir prisimeni filmoj ar paveiksle matytą klastingą sultono karį su savo draugu arkliu ir riestu kardu, kuris taip be galo taikliai suranda krūtinėj priešo širdį. Pailsai? Užeik į Tuniso kavinę. Atsisėsk ant žemo suolo pasieny, paprašyk stiprios kavos, kurią padės Tau, ant žemo stalo, klausyk orientališkos muzikos, — pailsėsi! Nori pasidalyti įspūdžiais? Tau yra progos pasikalbėti su arabų didiku, kuris, baltame savo rūbe įsisupęs, sėdi rimtas, o, gal, ir piktas, kad štai, kas jam šventa ir gražu, visa tai kiaurai varsto europiečio akis ir kreivas šypsnis.

Ak, galva svaigsta, akys nustoja dirbę — viskas marga, gyva, visko daug. Mėnesio laiko reikėtų akylai išstudijuoti parodą. Bet turistas lekia, kaip žaibas, kol atsisėda ir nieko nebenori: jis jau nebeturi apetito, kuris lydėjo jį iš Kauno stoties. Arba atsisėda vežimėly, kaip mažo vaiko, ir už 10 frankų stumia jį parodos gatvėmis.

Bet viską negi atpasakosi. Padariau tik mozaiką.

Eikime toliau. Cité Universitaire. Tai studentų miestas. Čia Sorbonos universitetas yra priglaudęs viso pasaulio mokslo entuziastus. Savo mokslo kankiniams kiekviena beveik valstybė turi namus. Namai dabar universiteto nuosavybė, bet statyti jie svetimų valstybių fondacija. Mieste, kurio plotas lygus didesnio mūsų provincijos miesto plotui, pilna studentiška savivaldybė. Pašaliniams įėjimas uždraustas. Studentas čia

Vokietijos paviljono salė

turi ir bažnyčią, ir paštą, ir didžiulę valgyklą su kavine ir baru. Gyvena jis vienas gana erdviam kambary, kuriame, tiesa, nėra liuksuso, bet iš kurių kiekvienas yra liuksusinis palyginus su mūsų studento gyvenimu.

Įdomu buvo atsidurti vadinamam internacijonaliniam name ir tūkstančio vietų valgykloj. Atrodo, kad susirinko visas pasaulis. Daug japonų, kinų, matyti negrų, mulatų, su turbanu ant galvos sėdi arabas. Bendrame erzėjime išsiskiria beveik viso pasaulio kalbos. Skambėjo čia ir lietuviška daina, kai buvo nuvykęs koncertuoti ir šokti studentų choras.

Tik dabar atėjo galvon supratimas, kodėl Paryžius priglaudžia viso pasaulio mokslo ir meno studijozus ir sutraukia visus jų korifejus. Prancūzijai tenka garbė priglausti pasaulio intelektualų minias, ir Paryžius teisingai turi pretenzijų į pasaulio dvasios sostinę.

Kaip katalikų studentų atstovas Pax Romana kongrese, mačiau iš liaudies fronto valdomos šalies sklindančią laisvę, nevaržomą, o kartais net proteguojamą stiprią, skaisčią ir nepriklausomą katalikybės šviesą. Jos spinduliai vaiskiai tviska ir Sorbonos universiteto pasauly. Nauji Ozanamai kovoja dėl Prancūzijos žydėjimo tikėjime ir doroj. Paryžiaus centras ir priemiestis neuždaro jiems durų.

Taip nejučiomis darai sprendimą: laisvė imponuoja ir pavergia (taip yra Prancūzijoj), įsakymai jėga brukami priimti valdovo tikėjimą ir pažiūras — toks natūraliai svetimas žmogui gyvenimas.

S. MICKEVIČIŪTĖ

Lietuvos moksleivijos veidas

Šiandien inteligentas žmogus seka ir domisi įvairiais mokslo, meno laimėjimais. Šiandie tyrinėjama, kaip viena ar kita mokslo šaka pasiekė tokio aukšto laipsnio, kaip plėtojosi, brendo. Tai yra gera, nes mokslas, kuris šiandie valdo veik visą pasaulį, turi būti gerai pažintas, ištirtas. Bet vis tiktai mes šiandie, kaip ir prieš du ar tris tūkstančius metų, esam įsitikinę, kad mokslas, nors ir taip aukštai pažengęs, bet vis tik neįstengia atsakyti į mus kamuojančius klausimus, kuriuos visiems stato gyvenimas: kodėl visa tai yra daroma, ko siekiama, iš kur, kodėl ir kur einama? Mes negalime nusiraminti atsakymu: „Tu negali gyvenimo prasmės suvokti. Tad nemąstyk, o gyvenk! Gyvenk, kurk ateities žmonijai". Mes, mokslui nepajėgiant į tuos klausimus atsakyti, negalime sau įsikalbėti, kad šie klausimai yra beprasmiai, dėl kurių neverta galvos sukti. Ne, mes tuo nepasitenkinam, ieškom atsakymų. Ir vieninteliai tikrų ir mus patenkinančių atsakymų randam religijoj, tik religija duoda gyvenimui prasmės, gyvenimo tikslą. Religija, anot Ed. Hartmano, yra vyriausias žmonijos kultūros faktorius, centrinis taškas atskiro žmogaus dvasiniame gyvenime ir nepakeičiamas dorovinės santvarkos pagrindas. Todėl, matant religijos reikšmę, mums moksleiviams, labai svarbu žinoti, kaip ta religija bent 50 metų laikotarpy mumyse pačiuose reiškėsi: ar ji augo, ar kito, ar yra koks atgimimas moksleivijos religijoj, ar ji tebėra tokia, kokia ir anksčiau?

Norėdama į šį klausimą atsakyti, aš visą Lietuvos moksleiviją (moksleivijos vadrdu aš suprantu tiek moksleivį sėdintį gimnazijos suole, tiek klausantį paskaitų universitete) religniu atžvilgiu skirstau į tris laikotarpius: 1) prieškarinė moksleivija, 2) moksleivija nepriklausomybę atgavus ir 3) šių dienų moksleivija. Lygindami tų laikotarpių Lietuvos moksleivijos religingumą, mes galėsime pamatyti, ar yra religinis renesansas moksleivijoj, ar ne. Pirmiausia, žvilgterėkim į prieškarinę moksleiviją.

Religijos atžvilgiu prieškarinė moksleivija nebuvo vienoda. Ją reikia skirti į dvi grupes: 1) moksleivius, kurie mokėsi katalikiškuose kraštuose ir 2) moksleivius besimokančius nekatalikiškuose kraštuose. Katalikų moksleivių nuotaika katalikiškoje mokykloje suprantama. Blogiau kitur, ypač rusuose. Visuose rusų universitetuose viešpatavo antikatalikiška pozitivizmo, nihilizmo dvasia. Ir veik visi lietuviai moksleiviai išėję iš Lietuvos kaimo, išsinešę iš jo gilų tėvų įkvėptą tikėjimą į aukščiausiąjį visų daiktų Kūrėją, gilią savo tautos, savo motinos žemės meilę, viso to neišsaugodavo, neįstengdavo atsispirti ten viešpatavusiai dvasiai, jai pasiduodavo, likdavo tikėjime indiferentais. Bet savo žemės, savo tautos meilę jie įstengė išlaikyti. Nors, tiesa, ir čia atsirasdavo nutautėlių, bet tai buvo išimtys. Iš viso apie kitur besimokančią moksleiviją galima pasakyti, kad ji buvo sąmoningai lietuviška, įstengusi kovoti su rusų priespauda, prievarta ir atsižadėti įvairių malonumų, kurių ji būtų patyrusi, jei nebūtų tai valdžiai priešinusi. Juk tokie pasipriešinimai, kaip Mintaujoj kalbėti maldą rusų kalba ir net klausyti rusiškai kalbamos, reikėdavo daug pasiaukojimo, daug ko išsižadėti. Tai rodo kaip tik tos moksleivijos tautinį sąmoningumą. Bet ar tie patys lietuviai buvo sąmoningi katalikai? Jau kaip anksčiau

minėjau, jie buvo daugiausia indiferentai. Paimkim kaip pavyzdį iš tokių buvusių moksleivių ir vėliau išėjusių į gyvenimą J. Jablonskį, mūsų rašomosios kalbos tėvą, kurio lietuviškumu niekas neabejoja, bet religijoj jis buvo indiferentas. Taip pat ir Basanavičius ir Kudirka ir Šliūpas besimokydami pametė savo tikėjimą. Taigi, matome, kad kitur besimokanti moksleivija prieškariniais laikais nebuvo religinga.

Kitaip buvo su moksleivija besimokančia Lietuvoj. Čia lietuviai, nors nešė rusų jungą, nors rusai labai stengės juos surusinti, o vėliau pastebėję, kad rusą nuo lietuvio labiausiai skiria tikyba ir kad, kol lietuvis turės savo tikėjimą, tai tuščios bus jų pastangos, stengės lietuvius supravoslavinti ir šito darbo ėmės nuo moksleivijos. Bet tai jiems nepavyko. Ir ne veltui Lietuva yra vadinama Šventąja Lietuva. Ji tą savo šventumą įrodė: išlaikė tikėjimą. Kaimo žmonės gerbė ir brangino iš savo tėvų, protėvių gautą religiją. Kokios priežastys buvo, kad Lietuvos moksleivija buvo religingesnė, negu kitur besimokanti? Svarbiausia priežastis buvo ta, kad juos supo kitokia aplinkuma. Jie, kur tik eidami, susidurdavo su savu tikėjimu. Nors visur švaistėsi rusai, visur buvo girdėti jų kalba, bet visuomenė, ypač liaudis, buvo katalikiška, kuri už nieką pasaulyje nebūtų sutikusi išsižadėti savo tikėjimo. Dažnai tie kaimo žmonės gindavo savo tikėjimą, nesigailėdami net kraujo (pavyzdžiui įvykiai Kražių bažnyčioje). Ir tokie paprastų kaimiečių žmonių pasipriešinimai stiprindavo, kurstydavo moksleivių religingumą, didindavo jų tikėjimo meilę. Be to, jie turėjo didelę paramą, didelę atsparą — kapelioną. Kapelionas anais laikais katalikui moksleiviui labai daug reikšdavo. Jis buvo ir tėvas ir globėjas ir patarėjas ir mokytojas. Kaip kuras ugnį palaiko, neleidžia jai užgesti, taip kapelionas nuolatiniais savo paraginimais, patarimais neleido užgesti, sumažėti moksleivių religingumui. Taip pat didelės reikšmės mokinių religingumui turėjo ir tai, kad kapelionių autoritetas tada buvo labai aukštas. Ir gauti iš tikybos trimestre dvejetuką tada tiek pat reikšdavo, kaip dabar trys iš elgesio, o kartais net ir blogiau, nes toks mokinys labai dažnai būdavo šalinamas iš gimnazijos. O dvejetuką gaudavo, jei mokinys neatlikinėdavo savo religinių pareigų. Ir šita versdavo mokinius žiūrėti į religiją labai rimtai, ją gyvenime vykdyti. Nors buvo tais laikais tokių, kurie iš prievartos vykdė visa tai, bet vis tik ir tai ėjo į sveikatą. Drausmė tvardo žmogų. Sąžiningas pareigų, malonių ar nemalonių atlikimas, verčia į jas įsigyventi. O įsigyvenus — pažinti jų esmę, net pamilti. Todėl atsitikdavo, kad iš indiferentų vėliau rasdavos net uolių tikėjimo gynėjų. Be to, patys moksleiviai suprato tikėjimo svarbą kovoj su rusų valdžia ir kiek tik jėgos leido dėl jo kovojo. Jie suprato, kad, jei lietuviai atsižadės savo tikėjimo, tai rusai juos lengvai padarys savo vergais. Todėl daugelis moksleivių, studentų kurstė ir ragino silpnesniuosius žmones neatsižadėti savo tikėjimo.

Todėl, jei prieškarinė Lietuvos moksleivija buvo religinga, ji buvo sąmoningai religinga. Tas laikotarpis išugdė daug stiprių katalikybės kovotojų, kaip Valančių, Baranauską, Maironį, Jakštą ir kitus. Ir aš manau, jog tenka abejoti, jei ne moksleivija, ar būtų mūsų tikėjimas išsaugotas?

Visai kitoks vaizdas moksleivijoj buvo po karo, nepriklausomybę atgavus. Karas, atnešęs mums tiek daug materialinių nuostolių, padaręs tiek žaizdų, tiek gyvybių atėmęs, palikęs tiek savo baisumo liudymų: griuvėsių,

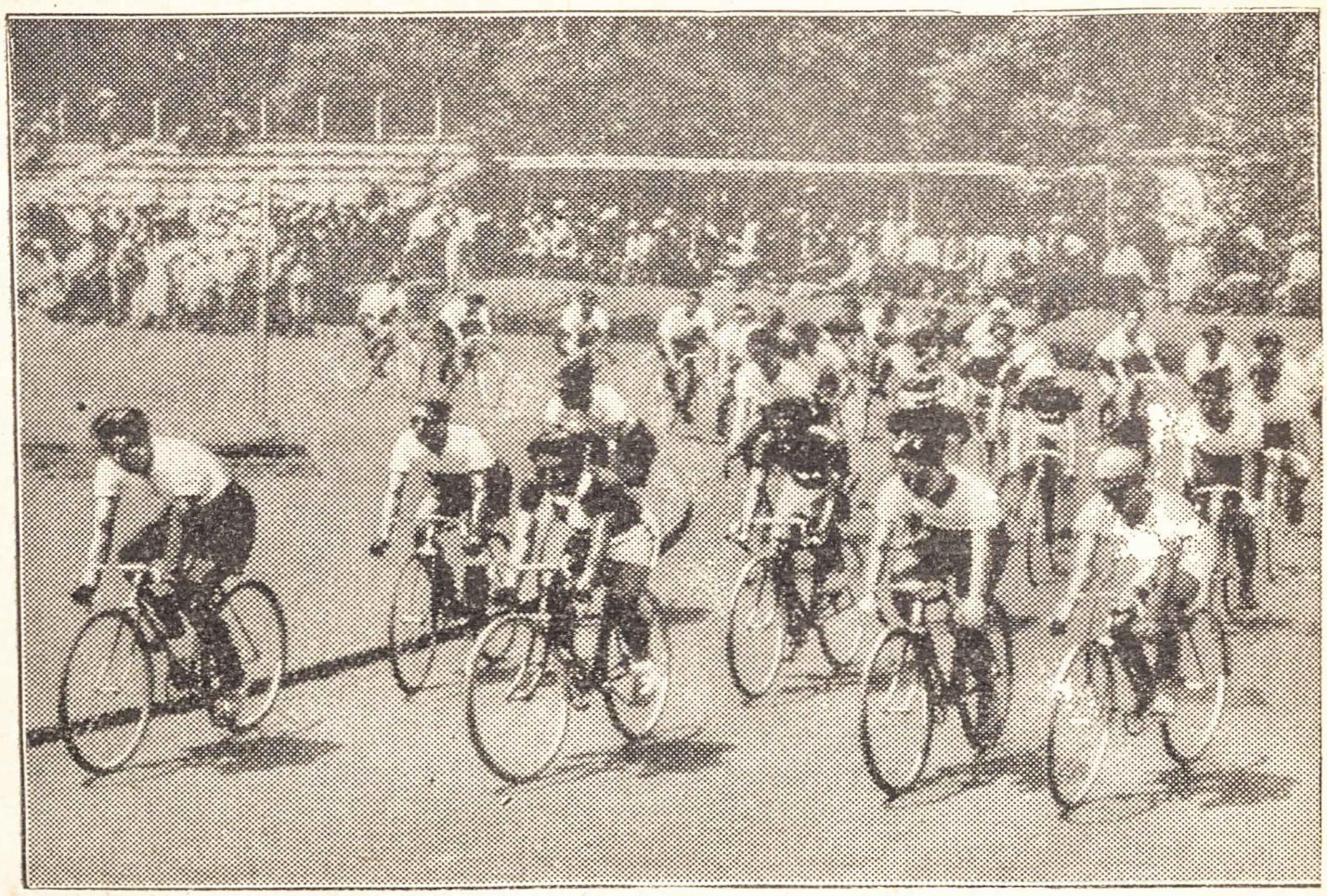

Japonų studentai lenktyniuoja dviračiais. Dar neseniai Japonijoj dviračių sportas buvo laikomas „nuodėmingu".

degėsių. Paliko taip pat dar didesnių nuostolių: dvasios skurdą, atšalimą religijoj, dorovinį puolimą. To laikotarpio dvasią gerai atvaizduoja filosofas Euckenas: „Mes šiandie randamės tokioj dvasios krizio būklėj, kaip dar niekuomet neprisėjo žmonijai pergyventi tokiame gilume ir platume. Senieji gyvenimo ryšiai su jų vedamaisiais tikslais yra visiškai suardyti; o kas jų vietoj buvo patiekta, pasirodė toli gražu neužtenkama, iškilus naujiems gyvenimo reikalavimams. Žmonija neteko tikėjimo į Dievą, o paskui paliovė tikėjusi pasaulio esmėj glūdinčiu prasmingumu, protingumu ir tuo būdu buvo prarandamas patsai žmogaus asmenybės pamatas. Viso to paskučiausias vaisius — paties gyvenimo visiška tuštuma ir beprasmiškumas".

Esant tokiai pokarinei atmosferai, aiškus dalykas, kad ir moksleivija negalėjo kažin kaip tobula būti: ją taip pat veikė šitoks dorinis pakrikimas. O dorovė ir religija yra labai artimai vienas su kitu susijusios. Pakrikus dorai, jaučiamas atšalimas religijoj. Ir moksleivija, brėsdama tokioj atmosferoj, buvo reikalinga stiprios religinės bei dorinės paramos, globos, o šitos paramos kaip tik niekur nebuvo. Negalėjo jie paramos gauti mokyklose, kur viešpatavo ne Kristaus dvasia, kur dažnai mokytojai indiferentai užkabinėdavo tikėjimą, doros dalykus, liesdavo įvairius kunigų klausimus, tuo būdu mažindami jų autoritetą, o kartu silpnindavo ir tikėjimą. Taip pat negaudavo jokios paspirties ir iš aplinkos, iš visuomenės, nes visuomenė buvo sugedusi, tikėjime atšalus ir moksleivija sekdama ją, eidama kartu su to laiko dvasia, nuėjo blogu keliu. Gal tada daugiausia galėjo padėti kapelionai, bet kunigų autoritetas nelabai buvo gerbiamas, todėl jie neturėjo moksleiviams didelės įtakos. A. Jaunutis taip charakterizuoja to

laiko moksleiviją: „Moksleivių religiniai-moralinis ištvirkimas mūsų laikais perėjo į madą. Mat, kaip seniau nutautėjimo banga, taip mūsų laikais atsirado kitas jaunimą graužiantis ir jo jėgas naikinantis vėžys — bereligingumas ir paskui jį, beveik galima sakyti, būtinai sekantis moralinis ištvirkimas".

Bet, žinoma, kaip visur taip ir čia atsirado išimčių, atsirado rimtesnių, kilnesnių jaunuolių, kurių toks gyvenimas nepatenkino, kurie pradėjo bodėtis tokia moksleivijos, visuomenės padėtim. Jie pradeda labiau skleisti šūkį: „Omnia instaurare in Christo", ragina, agituoja, organizuoja moksleivius kovai prieš įsivyravusias blogybes. Bet, deja, nutolusiai nuo religijos moksleivijai maža tai padėjo. Jų darbo vaisiai tik šiandie labiau yra pastebimi.

Šiandie mes gyvename mechanizmo amžių. Atrodo šiandie, kad įvairūs technikiniai išradimai, pavesdami didelę darbų dalį mašinoms, tuo pačiu turėtų palikti žmogui daugiau laiko asmens kultūros reikalams. Taip turėtų būti, bet nėra, nes į žmogų imama žiūrėti kaip į darbo priemonę nepasotinamiems išorinio pasaulio, civilizacijos, tikslams siekti. Žmogus, pagautas modernios civilizacijos, dažnai netenka nuovokos apie kitus tikslus ir uždavinius. Šiandie žmogus pamėgo boksininkų rungtynes — džiūgauja, kai vienas kitam dantis išmuša, sužeidžia, dievina tuos pačus kino artistus, vadinamąsias „žvaigždes". Šiandieninio žmogaus valia nebeturi atsparumo aplinkos pagundoms. Paauksuotieji erotizmo stabai žavi jautulybėn nugrimzdusį silpnavalį ir skatina ištvirkimui vergauti. Miesto gyvenimas virto nakties gyvenimu, o nakties gyvenimas dirbtinių saulių šviesos palaikomas, meta visą eilę vylingų pinklių publikai žvejoti. Trukšmingos elektros nušviestos gatvės vilioja vakaro minias į kinus, teatrus, operas, kabaretus. Viskas pataikauja minios žemiems instinktams.

Atrodo, kad šiandie Lietuvos moksleivija gyvena blogesnėj dvasioj, negu prieš karą. Visas šiandieninis gyvenimas pilnas įvairiausių pagundų, pavojų. Kino, teatras, spauda, radijas duoda progos moksleiviams iškrypti iš tikrojo kelio. Bet vis tiktai, nors šiandie gyvenimas ir daugiau turi pagundų, bet moksleivija, palyginus su pokarine, žengia smarkiai pirmyn. Šiais laikais ji nepasisotina mokslo bei meno kultūra ar technikos vadinamais stebuklais, jau didelė dalis nebepasitenkina pigiomis aistromis, nes žmogus turi ne vien kūną, bet ir sielą. Ir šitoji siela trokšta Dievo, jo ilgisi, prie jo veržiasi. Kaip upelis yra sujungtas su jūra, taip siela su Dievu. Upė veržiasi prie jūros ir veltui bandytumėm ją užtvenkti. Nieko nelaimėtumėm, nes silpnesnę užtvarą sugriaus, uolas aplenks, bet jūrą pasieks. Taip lygiai veržiasi ir šių dienų moksleivijos siela prie Dievo. Ji griauna tą užtvarą pastojusią kelią į Dievybę, atsižada malonumų, šiandie moksleivija jau supranta, kad ji tik tuomet bus laiminga, kai eis su Dievu.

Žiūrėkim, kaip uoliai šiandie moksleiviai atlieka savo religines pareigas, kaip domisi tikybos dalykais! O ką rodo beveik kiekvienoj gimnazijoj įsisteigę religiniai būreliai? Ką reiškia visi moksleivių religiniai pasirodymai? O gi religingumą.

Trumpai peržvelgę tą laikotarpį, mes matom, kad prieškarinė moksleivija buvo religinga, pokarinė — religijoj smuko ir šiandieninės moksleivijos religingumas smarkiai kyla, yra padaręs pažangos. Taigi išvada: *Lietuvos moksleivijoj renesansas yra.*

KAZYS BRADŪNAS

UŽGESO ŽIBURIAI...

A. a. Juozui Gražuliui

Užgeso žiburiai, nutilo mūsų puota,
Nudraskė viesulas girliandų vainikus.
Taurė neišgerta, daina neišdainuota, —
Užgeso žiburiai pro džiaugsmą ir juoku.

Putinas

Jau vėlu. Paežerėje nyksta miestelio žiburiai, o danguj įsiliepsnoja mėnesiena ir krinta rugpjūčio žvaigždės. Pro girios kraštą, kaip šviesi svajonė, atsiminimuos grįžta prabėgę metai, pralėkę dienos... grįžti ir tu, ramiu besišypsančiu veidu, mano drauge Juozai.

* *
*

Pirmoji diena gimnazijoj. Pirmoji vokiečių kalbos pamoka baigiasi. Aš galvoju apie grįžtančius namo tėvelius, o mokytoja plonu balseliu klausinėja:

— Wie heiss du?

— Ich heisse Anelė Maurutytė.

— Ich heisse Vincas Kemeža.

Prieky manęs atsistoja laibas, mažutis kaimynas ir plonu balseliu tęsia:

— Ich heisse Juozas Gražulis.

Klasėje skamba: „ich heisse", o aš žiūriu per savo kaimyno petį į jo sąsiuvinio puslapį „pagražintą" daugybe figūrų su labai ilgomis nosimis. Jis atsisuka atgal ir nusišypso. Juokiuosi ir aš. Per pertrauką mano kaimynas pradeda traukti iš suolo obuolius. Pasiūlo ir man:

— Koki tau gardesni: rūkštiniai ar saldiniai?

— Saldiniai.

Taip gimė mudviejų draugystė aną seniai nuvytusį rudenį, kai pirmą kartą pravėrėm gimnazijos duris.

*
* *

Saulė leidžiasi toli toli vakaruos. Išsimaudę grįžtam iš ežero namo. Juozas atsisuka atgal į raudonus vakaro debesis, į miglom uždengtas paežerio pievas ir vis pasakoja apie savo tėviškę — Gražiškius.

— Ach, kad ten būtų toks ežeras! Tarp kalnų, tarp daubų! Matytum, koki pas mus kalnai! Ant Svirtkalnio kai užsilipi, tai matyt dešimties bažnyčių bokštai. Mano tėvukas sako, kad galima matyt šešiolikos. Vilkaviškio katedra tai atrodo kaip gulbė — tokiu ilgu ilgu kaklu...

— O ar tu, Juozai, nematei gyvų gulbių?

— Ne.

— O aš mačiau. Alvito ežeran, kai eidavau į mokyklą, pavasariais atlėkdavo.

Ir aš pasakoju, kaip dvi baltos gulbės plaukdavo pakraščiu ežero, o mūs visas pulkas, prisiglaudę prie medžių kamienų, sulaikę kvapą, jas sekdavom . . .

Du trečiosios klasės gimnazistai pasiekia miestą, o vakaruos už kelių kaimų Alvito varpai skambina „Viešpaties angelą".

*
* *

Penktoji klasė. Juozas šį tą rašinėja. Porą eilėraščių atspausdino „Karys". Per didelę bėdą prikalba ir mane. Taip ir liekam klasės „poetai".

Aštuntokų rūpesčiu steigiamas literatų būrelis. Pakviečia ir mudu. Nueinam. O, kaip nedrąsu tarp aštuntosios ir septintosios klasės „asmenybių".

*
* *

Šeštoji baigta. Vasara. Stovim ant Svirtkalnio ir ieškom tų šešiolikos tėvuko matytų bažnyčių. Suskaitom tik 14.

Juozas skaito „Immensee" vertimą ir išsiųstus „Ateities" konkursan vasariškos nuotaikos eilėraščius, o aukštai aukštai ties baltu debesėliu kalena gandras.

*
* *

Juozo gimnazijoj nėra. Serga ir guli tėviškėj. Rašau jam laišką, kad „Ateities" konkurse laimėjęs pirmąją premiją, o „Immensee" atspausdinta „Šviesos Keliuos".

*
* *

Paskutinieji metai gimnazijoj. Juozas baigė versti T. Storm'o „Schimmelreiter", o Šilerio „Giesmę apie varpą" išspausdino „Šviesos Keliai".

Juozas literatų valdyboj. Smarkiai kovoja prieš būrelio suuniforminimą, o leidžiant laikraštėlį, pasirodo jokiu būdu nemetąs kelio dėl takelio.

Egzaminai artėja. Ruošiamės. Juozas juos baigs be trejetukų. Jau planuojam ir ateities darbus. Juozas studijuos vokiečių literatūrą, užsidės šatrijiečių kepuraitę. Ketverius metus gyvenom vienam kambary Vilkavišky — gyvensim drauge ir Kaune.

Bet . . . birželio 11 ir . . . tavęs, Juozai, nėra mūsų tarpe. Tas, taip mudviejų mylėtas ežeras, atėmė tave tėveliams, atėmė idėjos draugams, atėmė eucharistininkams, literatams, gimnazijai ir klasei. Liko tik 3 nežymūs egzaminai, liko prieš akis toks gražus, platus, nebaigtas gyvenimas.

Bet tu žinojai, kad šitas gyvenimas — tai vėjelio blaškomi naktigonių laužo dūmai. Tu visada būdavai pasiruošęs anajam, negęstančiam, o amžinai saule liepsnojančiam gyvenimui. Te Viešpats juo tave apdovanoja.

SAULĖLYDIS

Šitas eilėraštis yra paskutinis prieš pat tragišką autoriaus mirtį.

Ir vėl už girių už šilų
Brangių brangiausioji man miršta — — —
Užmiršt aš daug, o daug galiu,
Tik tu viena man neužmirštama.

Bažnytkaimyje suskamba varpai,
Lyg miglomis užlieja slėnį.
Kur tu dingai, o kur dingai
Atnešus vakarą ir vienumą.

Kalvų viršūnės džiaugės rytmety,
Ir bangos vandenynuos žaidė,
Paskui atėjo varpas ir naktis
Mano sesutės man palaidoti.

Paplūdo debesys kraujuos,
Ir kalvos šilko aureolėm.
Už jūs, už jūs ten eina jos,
Ten nyksta užkerėtam tolyje.

O lieka atminimai ir sakai:
Tai gėlėse sapnuotas sapnas.
O kur kalnelis su beržais,
Kur mano skaisčių dienų kapinės?

---

*
* *

Jau po vidurnakčio. Šiaurės žara slenka į rytus. Pabūk dar su manim Juozai, pabūk. Tu nusišypsai ir eini pro duris.

— Kazy, kam viso tai reikėjo...
— Ko?
— Tų raštų, fotografijų...
— Juozai, palik... pabūk...

Išėjo. Mėnulis leidžiasi, ir žėruojanti žvaigždė puola girion...

EUG. MATUZEVIČIUS

Dvylika dienų palapinių mieste...

Linksmi įspūdžiai iš tarptautinės moksleivių stovyklos Giruliuose.

...Taip ir ėjo mūsų dienos
Saulėtuos Giruliuos —
Visos bėdos ir nelaimės
Buvo mum tik nulis — —
Chapusčius

...Traukinys, žvigindamas bėgių plieną, neria Girulių link. Už langc driekiasi ankstyvo ryto miglos. Pro šalį slenka, bėga kalniukai, suvargę pirkios, aukštos, rausvaliemenės pušys. Kai kur pro daubas ir miškus švysteli šviesiu sklypu ežeras... Ir vėl kalnai, pušynai ir aukštas geležinkelio pylimas — —

Telšiai. Plungė. Kretinga. Stotyse keleivių kamšatis. Vagonuose — stovyklautojų dainos, juokas, šūkavimai... Lentynos pilnos kuprinių. Kai kur pasirodo kortų kaladės — ir eidai!

Ant gretimo suolo telšiškiai žemaitiškus juokus krečia. Kiek toleliau — šiauliečiai iškilmingu tonu pasakoja apie sportą ir laimėjimą pereinamosios taurės... O ten, pačiame vagono gale, prie lango tūlas stovyklautojas knarkia, graudžias melodijas išvedžioja...

Kretingalė. Iš čia pėsčiomis drožiame į Girulius. Maždaug 12—13 km. Ale nieko. Einam iš lėto. Sunkios rugių ir kviečių varpos dvelkia ryto vėsuma. Pakely užsukam į sodybas... Nusiperkam pieno arba pasukų — ir vėl leidžiamės kelionėn.

— — Girulių pušyne išauga didelis palapinių miestas. Vidury stovyklos iškyla trys vėliavos. Trijų Pabaltijo tautų (lietuvių, estų ir latvių) stovyklautojų vienybės ir draugiškumo simbolis.

Pirmosiomis stovyklavimo dienomis daromi palapinių papuošimai, galutinai sutvarkomi kryžius, stalas, vartai, vėliavų stiebai... Vakarais — bandomieji pasirodymai prie laužo... Rengiamės reprezentaciniams laužams — —

Pamažu stovyklautojai susipažįsta su Giruliais, Girulių apylinkėmis, pajūriu, na, aišku, ir... su netoliese stovyklaujančiomis Pedagoginio Instituto studentėmis. Ir, kaip čia pasakius, tarp abiejų stovyklų užsimezga jaukūs ir malonūs „seserėčių“ ir „brolėnų“ pažinčių ryšiai...

Kartą su vienu savo kolega, pasiėmęs blonknotėlį ir parkerį, žurnalistiškais sumetimais (mat, buvau stovyklos „oficiozo“ — „Laužo“ redakcijos) nukiūtinu į aną studenčių stovyklą. Kaip tik poilsio laikas. Prisiartinam prie palapinių. O gi beveik stovyklos vidury „treninguotų“*) studenčių apsuptas tūlas latvis (iš mūsų stovyklos) kad dainuoja, kad virpina balsą... Įsiklausom. Per pušyną taip ir nuliūliuoja angliškos dainos žodžiai: „Camping... camping... it is a long long way to...“

*) treningais apsivilkusių...

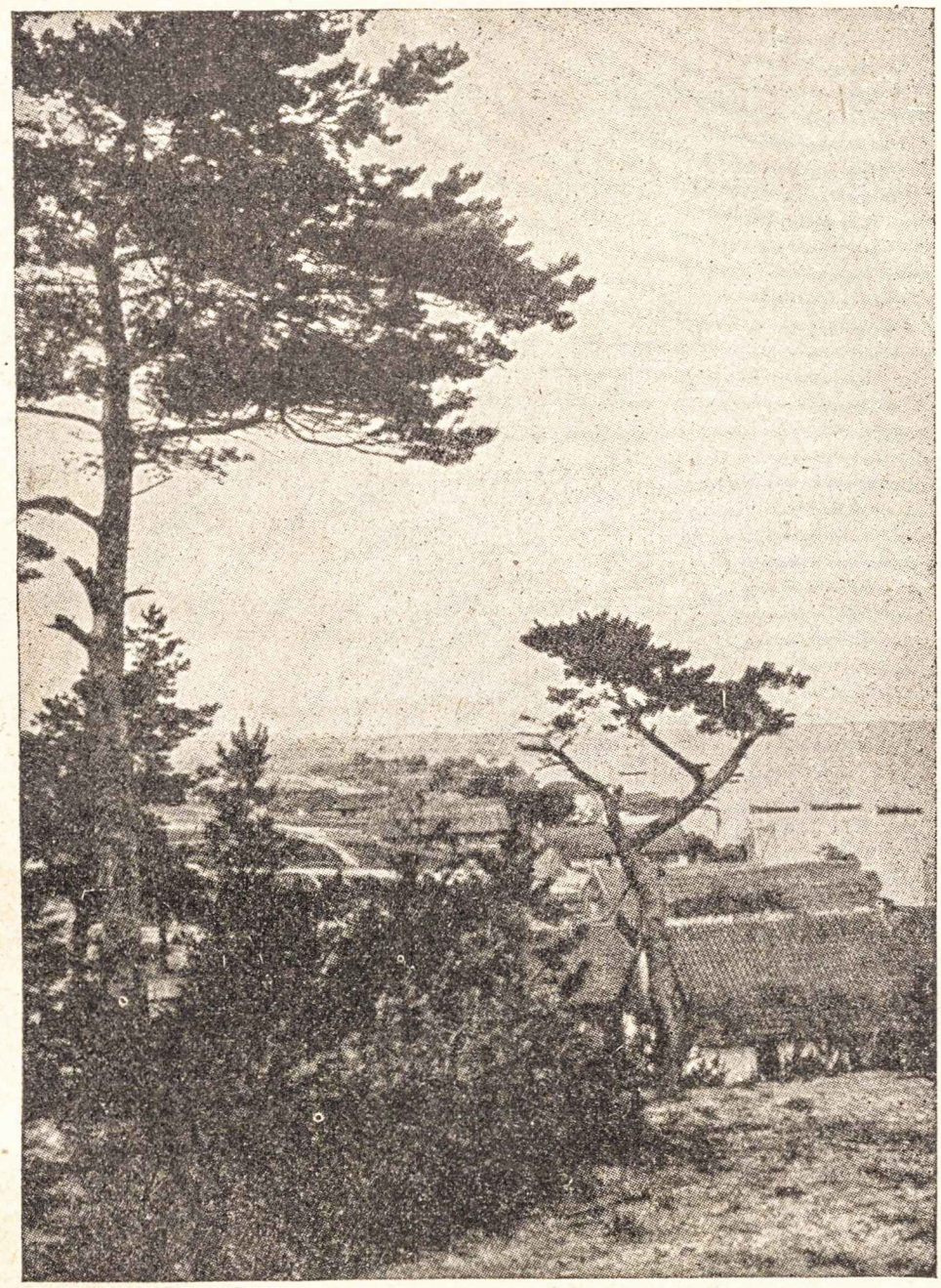

Mūsų gražioji Nida

Aišku, nenorėdami sudrumsti tokio šaunaus „koncerto“ nuotaikos, ant pirštų galų įslenkam į pakely pasitaikiusią palapinę (Numeris, rodos, pirmas). Žiūrim — vidury kokios 4—5 pedagogės studentės geroje nuotaikoje leidžia popiečio laiką. Viena jų (tenka pažymėti — juodbruvė) palapinės kampe dailiais piršteliais spaudo nedidelio amerikoniško bajano klavišus. O likusios pritaria dainuodamos „Ar atsimeni auštantį rytą...“ arba „Paskutinį sekmadienį...“

— Labas, panelės! Labai atsiprašom. Mes čia su tam tikrais reikalais... Esam, kaip čia pasakius, taigi... esam iš kaimyninės stovyklos.

— Prašom, prašom. Labai malonu. Gal nepažįstami... Čia mūsų seniūnė, čia „Hydra“, o čia naujoviškas mūsų „Šubertas“...

Suskamba palapinėj juokas. O anoji juodbruvė panelė arba, sakysim, mergaitė dar smarkiau spūsteli bajano šonus...

Žodžiu, nuotaika labai puiki. Kalbam, juokaujam. Užkviečiam savo naująsias pažįstamas vakare ateiti į mūsų laužą.

— Ateisim, ateisim! Dėkui! — —

Nueinam prie kitos palapinės. Čia mirkt akį pro plyšį... Še, kad nori! Estas (iš mūsų stovyklos), bra, kortomis su studentėmis lošia. Aišku, išsitraukiam bloknotėlį ir pasižymim... Einam dar toliau. — Girdisi palapinės viduje bumbsi vyro balsas... Kaip čia žvilgterėjus? Viens, du — randam išeitį. Kišt galvą į vidų:

— Atsiprašom. Ar čia nėra tokios ir tokios panelės?

— Ne. Nėra.

— Sudiev! Dėkui.

Aišku, tokios panelės visai ir pasauly gal nėra. Linksma. Ir mūsų bloknotėly išdygsta pastaba, kad anoje palapinėje stovyklautojas X sotinosi studenčių dešromis ir buterbrodais... „Medžioklė" pavyko. Grįžtam atgal į savo stovyklą. O vakare turim garbės prie laužo visus tuos „nusidavimus" perleisti per stovyklos „oficiozo" ruporą...

— — Dienos bėga greit. Jos nubėga, nulekia, kaip tie traukiniai pro stovyklą. O palapinių miesto gyvenimas darosi vis įvairesnis ir įdomesnis.

Dvi dienas keliavom po Lietuvos Sacharą — Neringą. Gėrėjomės vėjo nešamų smilčių sūkuriais, kurie temdė dangų ir marias... Smiltys skaudžiai aižė mūsų veidą, mūsų rankas... O vėjas nešė ir pustė smėlį, varė jį pirmyn. Ir toje švarių, gelsvų smilčių dykumoje neliko nei mūsų pėdų nei anos sausos kopų žolytės. Visa užklojo, palaidojo amžinai keliaujančios smiltys...

Grįžom.

Ir vėl tas pats stovyklos stalas, palapinė, kava, buterbrodai... Aišku, viskas būtų gerai, jei ne ta linksma istorija apie žuvų kaulus ir bulvinę košę, kurią gerbiamosios šeimininkės išvirė „pagerintiems pietums..."

Juoko ligi ašarų. Prikrovė stovyklautojai prie virtuvės palapinės didžiausią kalną tos „stebuklingos" žuvkaulių bulvinės košės. Še tau ir pagerinti pietūs! Šeimininkės piktinosi. Ot, girdi, tai išdykėliai — pataisyk, paruošk, visą savo kulinarinį mokėjimą parodyk, o jie nevalgo... Gi tuo tarpu ties sanatorijos punktu ir ūkio palapine ėmė spiestis tūli stovyklautojai, reikalaudami, kad jiems padarytų operaciją — ištrauktų gerklėn įsispraudusius žuvies nugarkaulius...

Vaizdingumo dėliai čia pacituosim iš stovyklos „oficiozo" šitokio turinio žinutę: „Alio! Baisi sensacija. Tūlam mūsų stovyklos dainininkui šiandie per pietus, valgant elegantišką užsienio paštetą, tarp balso stygų pasikorė žuvies nugarkaulis. Dainininkas vos bepracypia pelytės balsu. Dabar jis yra patalpintas ūkio dalies palapinėje, kur gręblio ir replių pagelba extra bus padaryta operacija..."

Taip ir ėjo stovyklautojų dienos, traukiant iš gerklės įsispraudusius žuvies kaulus, deginantis Lietuvos pajūryje kartu su estais ir latviais, ugdant savo fizinę jėgą prie diskos, ieties, rutulio, trubadūriškai keliaujant vakarais į studenčių stovyklą, o vėliau — ir į jų bendrabutį — „Sveikatą"... Dvylika dienų bematant praūžė. Jos margos ir įvairios. Jose daug įdomumo, daug, prisipažinsim, gimnazistiško šėlmiškumo, bet daug ir saulėto entuziazmo, daug jaunatvės spalvingo kūrybingumo ir ugnies...

Krikščioniškasis tikėjimas ir jaunystė

Žinoti kelią yra daug, bet ne viskas. Ar užteks man jėgų keliauti? Argi nepavargo kelyje tūlas, net ir labai gerai žinodamas, kad tas kelias yra tikras? Ką reiškia krikščioniškasis tikėjimas, Evangelijos pasaulėžiūra, Kristaus mokslo pasaulis, palyginus su nusilpimu, pavargimu, dvasinių jėgų susmukimu?

Viena gi visados turi būti aišku. *Žmogaus likimas išsiveržia iš jo paties sielos gelmių.* Ne išorinės gyvenimo aplinkybės nulemia žmogaus gyvenimo likimą, bet vidujinis žmogaus santykiavimas su daiktais, iš lauko į jį ateinančiais. Kova už laimę vedama žmogaus sieloje, jėga ir bejėgiškumas, didumas ir menkumas, galėjimas ir nepajėgumas turi lemiamos reikšmės žmogaus viduje. Visa kova, kuri dažnai taip beviltiškose formose vyksta ir taip pat dažnai skausmingu pralaimėjimu pasibaigia, yra grūmimasis žmogaus sielos jėgų su aplink jį esančiomis apraiškomis.

Sunkiausias vargas eina ne iš dykos virtuvės spintos ir tuščių kišenių, jis eina iš paties žmogaus vidaus. Ten, viduje, viešpatauja mintys, neša saulės šviesą ir lietų, audrą ir ramumą, žiemą ir vasarą, šaltį ir šilimą. Jos nustato temperatūrą ir oro slėgimą Mintys yra judresnės už eterą, lengvesnės už atomus. O tačiau jos gali padaryti širdį centnerio sunkumo, gali ją kamuoti iki nusivylimo. Yra minčių, kurios žmogų padaro didvyriu arba bailiu, vulkanu arba miegalium. Tų minčių priklauso žmogaus linksmumas ar liūdnumas, drąsumas ar nusiminimas. Liūdesys, nusiminimas, bailumas, nusivylimas — yra tai geležiniai pančiai, uždėti ant abiejų kojų, taip, kad kiekvienas žingsnis virsta kančia. Bet įkinkykite į savo vežimą džiaugsmą, drąsą, pasitikėjimą — ir jūs pamatysite, kaip skrenda važimas! Kas nori žmogui tikrai padėti, nori padaryti jį tinkamą gyvenimui, tas turi jam duoti linksmų, galingų, drąsių minčių. Yra tai pagelba, einanti iš vidaus, yra gydymas šaknų, iš kurių energija ir optimizmas traukia savo maistą. Gyvenimo gražumo paslaptis yra galingos, skaidrios mintys ir motyvai. Svarbų vaidmenį vaidina tai, ar prieš uždavinius ir sunkenybes stoji su drąsa ar su nusiminimu, su įvertinimu savo jėgos ir meistriško galėjimo ar su abejojimu, ar tik nebūsi nugalėtas. Jau ne vienas nustojo vilties belikus tik šimtui žingsnių iki tikslo, ne dėl to, kad jam būtų nebeužtekę fizinių jėgų, bet dėl to, kad jis savo viduje pasidarė sudribęs. Dėl to, kad kokia nors išvargusi mintis jam atėmė laimėjimo viltį ir jo jėgas paralyžavo.

Iš Evangelijos į mus tvinte tvinsta ištisa srovė galingų, džiaugsmingų, pilnų energijos ir jėgos minčių. Teka pro mus, visiškai pro mūsų šalį. Kiekvienam prieinamos. Neišsemiamos kaip ir visi amžinieji šaltiniai. Gyvenime nėra nė vienos kad ir kažin kaip beviltiškos situacijos, prieš kurią nebūtų galima apsišarvuoti viena iš šių minčių. Kiekvienoje gyvenimo būklėje, kuri, norint išlikti nesugniu-

žintam, reikalauja jėgos, pasitikėjimo, ištęsėjimo, kokios nors grūdinančios minties, tikintysis žmogus yra dešimtį kartų geriau ir šimtu žingsnių į priekį pastatytas. Kiekvienoje kovoje jis turi stipriausius ginklus, kiekvienoje bėdoje — geriausias pagelbos priemones, kiekvienam žengimui į priekį ir aukštį — geriausius parengimus ir šansus. Kur du eina gyvenimu — vienas su tikėjimu, kurio išmokė Kristus, o kitas be to tikėjimo — galima be niekur nieko visu šimtu procentų tiesos nuspėti, kad tikintysis turės dar tvirčiausius jėgos išteklius, kai tuo tarpu kitas yra jau užduseęs, aimanuoja ir nebežino, kaip jam reiks toliau eiti.

Jeigu krikščionys nenujaučia šito absoliutaus pliuso gyvenimo energijoj ir optimizme, tai jų pačių kaltė.

Gal būt, šitai skamba kiek šiurkštokai ir neteisingai. Aš žinau ir visados smarkiai pabrėžiu, kad didžiulė krikštytų žmonių dalis yra išsiunčiama į gyvenimo areną su tiesiog pasigailėjimo vertu apginklavimu. Tikybos pamokų metu beveik negalima to pakankamai nuoširdžiai apgailėti ir su tuo pakankamai energingai kovoti. Ne vienas ir ne viena jūsų, gal būt, turėjote tokį religijos mokymą, kad, Dieve, pasigailėk. Daugelis jūsų vargiai ar nujautė per tikybos pamokas, kad jūs tuomet buvote vedami per arsenalą, kuris žėri nuo blizgančių, aštrių ginklų, skirtų kovai, gyvenimu vadinamai. Gal būt, ir visas „kariškas parengimas" buvo taip teoretiškas, jog jums praėjo visas noras ir amato pamėgimas. Taip pat, gal būt, perdaug sunkius kardus įspraudė į jūsų vaikiškas rankas ir tiek daug taisyklių kirtimui, durimui ir paradui, jog jums ėmė suktis nedidelė jūsų galva. Viskas yra galima; bet, deja, visados pasirodo, kad dejavimas nepadaro jūsų stipresniais. Žinoma, būtų visiškai blogai, jei jūs iš šitų ilgamečių pamokų net nesužinotumėte, kad Kristaus religija iš tikro yra gyvenimo jėgos ir gyvenimo paramos šaltinis. Todėl būtų baisiai gaila, nes jums paskiau, esant rimtam reikalui, visiškai neateitų į galvą mintis pasisemti iš to šaltinio jėgų. Tikras vargas, kad žmonėms, kurie septynerius, aštuonerius ar visą dešimtį metų buvo mokomi krikščionių tikybos, reikia dar išaiškinti ir įrodyti, jog Evangelija *ne tik* kad *reiškia* linksmą naujieną, *bet* ir tikrai *yra* linksma gyvenimo naujiena. Ne vien tik katalogas šimto dalykų, kurių negalima daryti, norint neįžeisti Dievo. Bet kur kas aukštesnio laipsnio ir tūkstantį kartų didingesnis gyvenimo planas, stebuklingai aiškus, spinduliuojantis pamokymas, kaip savo gyvenimą iš dulkių ir molio, iš miglų ir žemumos nepermatomumo užvesti į kalnus, kur oras tyras, ir tvirtasis žmogus, išsivadavęs iš slegiančios slėnio ankštumos, keliauja spindinčioje saulėje. Tikras vargas, tiesiog tragiška, kai žmonės dešimts žingsnių atstu nuo šaltinio miršta iš troškulio, dešimts žingsnių nuo pilnos valgių spintos miršta badu, dešimts žingsnių nuo gryčios pargriūva ir sušąla.

Ir vis dėlto tai būtų jūsų pačių kaltė, jei jūs neįvertintumėte savo gyvenimui tos jėgos, kuri eina iš tikėjimo. Kiekvienas žmogus savo jaunystėje, maždaug apie dvidešimtuosius metus, išgyvena vidujinį krizį, kuris yra savaime suprantamas ir natūralus. Yra tai savarankiško žmogaus prasiveržimas. Viščiukas išsikala iš kiaušinio kiaukuto. Jei kas jaustųsi dėl palyginimo su viščiuku įžeistas, tai prašau

atleisti. Ne vienas, būtent, mano, kad „viščiuko stadija“ ir prasiveržimas pro kiaušinio kiaukutą žymiai anksčiau prasidedąs ir dėlto apie dvidešimtuosius metus esąs jau pasibaigęs. Jei kalbama apie fizinį išsirutuliojimą, tai gal ir tiesa. Tačiau dvasinis išsirutuliojimas, dvasinis savarankišku tapimas eina daug lėčiau. Reikia gana ilgo laiko, kol dvasia, protu ir charakteriu lieki „savarankiška višta“. Aš esu gana daug žmonių sutikęs, kurie turėdami trisdešimts ir keturiasdešimts metų, dar nešiojo ant nugaros dvasinio nesavarankiškumo kiaukutą. Tad palyginimas su viščiuku nėra joks įžeidimas. Jis turi pažymėti tą stadiją, kurioje nebegyvenama tuo, kas beveik automatiškai duodama kaip maisto dalykai siaurame mokyklos ir tėvų namų lukšte, bet kai jaunuolis pradeda pats ieškoti sau dvasinio maisto. Iki to laiko jis gaudavo viską paruoštą. Jam buvo perduodamas kitų mokslas ir kitų patyrimas tvirtose tezėse, kurias paprastai reikia priimti; apie kurias iš tikrųjų ir negalima turėti savos nuomonės, kurias reikia atmintinai išmokti ir visokiais patikrinimais bei egzaminais galima pakartoti kartu su visiškai baigtais, tam tikslui paruoštais įrodymais. Tada prasideda savarankiško galvojimo laikas. Savarankiškas galvojimas prasideda su abejojimu, tuo svarbiausiu žmogaus, norinčio įgyti savą pažinimą, savas pažiūras, savus įsitikinimus, įrankiu. Žinoma, iš pradžių įvyksta tikra maišatis. Šauktukai, kuriuos rūpestingi mokytojai bei auklėtojai buvo pastatę po nustatytų tėzių ir tiesų, susiriečia ir pamažu pasidaro klaustukais. Kas atrodė nediskutuotinomis ir savaime suprantamomis tiesomis, staiga pasirodo ne vienam tiktai daugiau negu tvirtinimas, kuris tačiau labai reikalingas įrodymo. Klaustukai atsiranda ne tik po dalykų, apie kuriuos visuomet buvo sakoma, kad jie esą geri, reikalingi, privalomi, bet ir po tų, kurie visados buvo piešiami, kaip blogi, niekam neverti. Klaustukai atsiranda po įsakymų ir uždraudimų, po dorybių ir nuodėmių. Jie nedaro išimties nė ten, kur prasideda šventojo sritis. Užeina dvasinio rūgimo perijodas. Nebežinoma tikrai, kas gi galų gale yra teisinga, o kas klaidinga. Daugeliui, gal būt, net daugumai, ši stadija virsta tam tikros rūšies revoliucija prieš viską, kas buvo duota už savaime suprantamą reikalavimą ir nustatytą tiesą. Dabar tūlam ji visiškai „nenustatyta“. Jis nori *pats* pamatyti, *pats* patikrinti, *pats* ištirti. Šito dvasinio rūgimo metu tikįs vaikiškumas nugrimsta į dugną. Yra tai lyg koks atbudimas iš sapno: pajunti, kad turi savas akis, savą gyvenimą ir teisę turėti savą nuomonę. Kas šito krizio nėra gyvenęs, tas niekad nebus savarankiškas žmogus. Jis, tas krizis, yra visai natūralus dalykas, jeigu jį tikrai supranti. Yra tai laikas, kada iš „Tu privalai“ turi pasidaryti arba turėjo pasidaryti „Aš noriu“. Šituo metu atsiskiria stipra nuo silpno, šviesios galvos nuo amžinai nepabaigtų, tikri ieškotojai nuo menkų smegenų, kurie visą savo gyvenimą turi būti kitų maitinami. Su menkos galvos ir menko charakterio žmonėmis šitame laike atsitinka ne kas kita, kaip tik tai, kada pirmosios jaunystės pasėlys esti sumindžiojamas. Kuo labiau be pasipriešinimo jie viską pirmiau buvo priėmę, tuo labiau be pasipriešinimo jie to atsižada, vien tik dėl to, kad jie dabar mato klaustukus. Kas tada yra kaip tik arti jų, tas gali kita, nors tai būtų ir stačiai priešingybė, į juos įsodinti.

Šitame rūgimo laike išsisprendžia, ar iš išmokto pasidaro paties įgyta, ar iš religijos *mano* religija, ar iš krikštyto vaiko pasidaro tikintis žmogus. Yra tai pasėto į smiltinę sėklos persodinimo laikas į plačią, pavasariškai šiltą savo širdies žemę. Vaikystėje šitos mintys buvo aplink mus sudedamos, dabar jos turi būti mūsų pačių įsodinamos ir tapti mūsų nuosavybe. Minėtieji klaustukai visai nereiškia, kad tos mintys ir dėsniai yra kažkaip netikri ir abejotini, bet kad aš dar nesu pasiekęs jų asmeniško, savarankiško santykiavimo; kad aš dar nežinau, ką su jais turiu pradėti. Visi šitie klaustukai yra charakteringas reikalingos, nors gana ir nemalonios, tarpinės dvasinio išsiplėtojimo stadijos ženklas. Apie dalykų vertę ir bevertiškumą jie visiškai nieko nesako. Jie paženklina tai, kad su šiais dalykais esu dar nebaigtas. Ne tai, kad nėra atsakymo, bet tai, kad aš jo dar nėsu radęs. Klaustukai yra uždaviniai.

Jaunystė yra pavadinta brendimo laiku, — yra tai didelis nesusipratimas. Lygiai taip pat galima būtų pavadinti balandį ir gegužį obuolio brendimo mėnesiais. Ach, kol jie pribręsta, praeina dar ir birželis, ir liepos, ir rugpjūtis, ir rugsėjis. O visai geros rūšies ir patvarūs vaisiai po to dar kurį laiką turi pastovėti, kol jie visiškai nunoksta, pasidaro subrendę, brangūs ir pilni puikių sulčių. Oi, ne! Gyvenimo balandyje ir gegužyje nieko daugiau nesti, kaip tik tai, kad žiedlapiai nukrinta ir užsimezga vaisiai, kurie galės bręsti. Ar jie pribręs, tai dar klausimas. Tiesa, yra baisiai daug žmonių, kurie dedasi pribrendę, bet maža tokių, kurie tokie yra. Net ir tada dar ne, kai jau jų gyvenime yra rugsėjo ir spalių mėnesiai. Brendimui priklauso visas gyvenimas. Tik pamažu, tik po daugelio metų rimto galvojimo ir laikymo atmerktų abiejų akių išsiriša daug klausimų, bet ir tai didelę jų dalį net ir labiausiai pribrendęs žmogus nusineša dar neišrištų į kapą. Ir, be to, žmonėms, norintiems pribręsti, neužtenka paprastai kabėti ant žmonijos medžio ir leisti saulei ir lietui pakaitomis veikti. Tatai reiškia, pačiam ryžtis, pačiam ieškoti, pačiam galvoti. Silpnos galvos paprastai kaip tik ten nustoja veikusios, kur prasideda dvasinio brendimo uždaviniai, būtent, ten, kur staiga atsiranda klaustukai. Jie laiko jau didvyrišku darbu ir neklaidingu dvasinės persvaros ženklu, jei jie staiga pamato klaustukus, kur jų vaikystės autoritetingi asmenys pastatė šauktukus. Savo graudžiame nenujautime jie yra tvirtai įsitikinę, jog jie yra pirmieji, kurie surado klaustukus, nors visi šitie klaustukai iš tikro jau keletą tūkstančių kartų buvo pastatyti ir paskui sunkiu, ištikimu darbu vėl ištiesyti į šauktukus. Bet šie siaurapročiai atstato savo didvyrišką krūtinę ir padaro rimtą miną. Jie visiškai aiškiai jaučia, kaip juose auga mažas Nietzsche arba koks kitas dvasinis revoliucijonierius. Ir senasis, žilaplaukis Sokratas stovi šalia ir kukliai sako: „Aš žinau, kad aš nieko nežinau“.

Su šituo brendimo procesu yra natūraliai susijęs aiškus, stiprus kriticizmas. Atmetami dalykai, kurie yra nesuprantami. Tik tada lengvai padaroma klaida, nes to, kas pačiam nesuprantama, nenorima pripažinti šviesa. Aš aiškiai atsimenu iš savo studentavimo laikų, kaip dažnai būdavau išmintingesnis už visus senesnuosius žmones, net jeigu jie ir triskart profesorium bei daktaru vadinosi. Nesupran-

tama man buvo, tiesą sakant, tiktai tai, kad taip seni ir mokyti žmonės negalėjo tai šio, tai to lygiai taip pat aiškiai matyti, kaip aš mačiau. Kad jie dar nebuvo to patys suradę. Pamažu ėmė man pagaliau iš tikro rodytis šiek tiek įtartina, kad šitie kiekvienu atžvilgiu gerbtini ir rimti galvotojai dar nebūtų atradę to, kas man buvo taip absoliutiškai aišku. Ar čia buvo tai, kad tie ponai su augančiais metais buvo sukalkėję ir pasidarę trumparegiai, o gal tai, kad aš pats dar negalėjau pakankamai toli matyti, kad man daiktai dėl to taip aiškiai ir paprastai atrodė, kad aš dar negalėjau pakankamai giliai įžvelgti? Toji problema tuomet mane tol kankino, kol ėmiausi surašyti man priešingas nuomones ir pats jas išsiaiškinti. Po metų aš vėl peržiūrėjau tuos savo „užrašus" ir, prisipažįstu atvirai ir nuoširdžiai, kad aš tuomet abejingai papurčiau galvą. Trumparegis *aš* buvau. Labai, labai daugelyje dalykų, kuriuos aš turėjau reviduoti. Kaip tik tuomet neužteko horizonto. Problemos buvo daug platesnės ir gilesnės, kad aš tada būčiau galėjęs suprasti. Aš tą rašau čionai tiktai dėl to, kad jus perspėčiau nuo per didelio skubotumo atmesti mintis, patyrimus, gyvenimo dėsnius, kurie nustatomi rimtų, galvojime pražilusių, gyvenimo prityrime subrendusių žmonių, tik dėl to, kad jums dabar jie yra ne vien tik nesuprantami, bet, gal būt, atrodo net „apkalkėję". Ištirti, ieškoti priežasčių, reikalauti įrodymų, — jūs turite teisę. Bet pasitikėjimas savo neklaidingumu, tikrai augant žinojimui, mažėja geometrine progresija.

Taip pat visa tai, kas susiję su religija, religinės mintys, supratimas, gyvenimo taisyklės, įsakymai šitame prasiveržimo ir rūgimo laike turi būti iš naujo pritvirtinami prie inkarų, jeigu norima, kad jie tikrai liktų jūsų nuosavybe. Šitas tikėjimo užėmimas mūsų pačių egzistencijai ir galvojimui yra sąlyga, kad jis galėtų tapti jėgos šaltiniu. Kristus yra pasakęs nuostabius žodžius: „Jeigu jūsų tikėjimas būtų nors tokio didumo kaip garstyčių grūdas, jūs galėtumėte šitam kalnui sakyti: „Persikelk iš čia į tenai, ir jis persikeltų" (Mt. 17, 20). O kad gi žmonės nors numanytų, kokia galybė, koks turtas, kokia jėgos srovė jiems čionai siūloma! „Galėtų kalnus perkelti". Tokiame žodyje, išėjusiame iš Dievo Sūnaus burnos, pranyksta paslaptys, atidaromos paslėptos durys į paskutinį ir giliausią žmogiškojo gyvenimo pažinimą. Tikint, kad Kristus yra Dievo Sūnus, žmogumi tapusi dieviškoji Išmintis, tokiam pasakymui negalima prieštarauti. „Kalnus perkelti". Vadinas, tai tiesa! Kodėl aš negaliu savuoju tikėjimu? Dėl to, kad jis nėra net nė tokio didumo, kaip garstyčių grūdas. Dėl to, kad jis visados guli tik paviršiuje, tik aplink kabaldžiuoja kaip apsiaustas, kuriuo mane vaikystėje apvilko. Kiekviena jėga turi būti plėtojama, treniruojama, kultivuojama, kitaip ji sunyksta. O plačiosios masės pakrikštytų žmonių vaikščioja su tokiuo sunykusiu, suluošėjusiu, nykštukišku tikėjimu. Jį jaučia jie daugiau kaip naštą.

Vertė *BR. VAITIEKŪNAS*

MŪSŲ KRONIKA

— „Ateities“, „At. Spindulių“ ir kitų laikraščių bendradarbis *kun. Alfonsas Sušinskas* visai paruošė spaudai knygą vardu „Maršas jaunystei“, kurios mūsų mokslei-viai su didžiausiu įdomumu laukia. Dar šį mėnesį knyga bus atiduota leidėjui (Sakalui) ir, reikia tikėtis, prieš Kalėdas galėsime gėrėtis lietuviškojo Toth'o kū-ryba.

— Buvęs „Ateities“ redakcijoj *K. Zupka* šiais metais pašauktas atlikti karinę prie-volę.

— Buvęs „At.“ redaktorius rašytojas *A. Vaičiulaitis,* dvejis metus gilinęs studijas užsieny, ruošia įspūdžių po Europą knygą.

— Jaunas poetas K. Bradūnas, pavasarį baigęs gimnaziją, atvyksta universitetan studijuoti literatūrą.

ALYTUS

Žodžiai iš ir po atostogų

Žiūrėkite, vasaros kaip nebūta! Atos-togoms į paskutines dienas sprunkant, su-kombinavau keletą intervių. Ir kągi — pavyko!

Vieną kartą paspaudžiau literatų „pra-vadyriaus“ ranką.

— Sakykit, pirmininke, kokie literatų reikalai ir kokios šių metų veikimo per-spektyvos?

— Sakai, perspektyvos? Kai dėl ma-nęs, tai nekokios. Matai, pradžioj mokslo metų bus ienkama nauja valdyba, todėl mano dienos jau suskaitytos ... Šiais me-tais reiktų pajudėt. Tie visi žadėti lite-ratūriniai vakarai ir teismai — kaip sapne radinys. Laukta jų ilgai, bet šiemet reiks realizuoti. O šiaip literatų reikalai ne kokie ...

— Jėgų nebėr ..., — beviltiškai pri-tariu.

— Kaip nebėr? O žiūrėk, koks didelis susidomėjimas poezija. Štai, Petrauskas, Jonynas, Vaškelis, Petrikonis jau vyku-siais bandymais pasirodo. Ir visos ketvir-tokės rašo eilėraščius! Jėgų būtų, tik rei-kia labiau sucementuot, vadinasi, duot progų pasirodyt.

Eucharistininkų pirmininkas praleido visą vasarą kaime. Kai aš ir jį pradėjau tais pačiais klausimais varginti, jis energin-gai atraportavo:

— Ligšiolinis veikimas, tiesa, pateisina savo buvimą, tačiau jis dar nėra toks, koks turėtų būti. Pereitais metais (brolijos 5 metų sukaktuves minint) veikimas įėjo į normalias vėžes, šiemet bus dedama pa-stangų dar toliau žengti. Eucharistininkai pirmaus gimnazijoj savo padorumu. Po atostogų išeina „Švintančio Ryto“ 4 nr.

Buvo atlaidai. Nutaikęs progą, įsisukau „Ateities“ skaitytojų būrelin. Ėmėm pa-sakotis, ką kas nuveikę esam.

— Aš tautosakos visą krūvą surinkau, — pasigyrė Vytautas.

— Parole d'honeur, nedaugiau už ma-ne! — atsiliepė kitas iš tautosakos rinkėjų būrelio, kurio faktinai nėra, bet kuriam vadovauja mok. Maknickas.

Kai aš, reporteriško smalsumo vedamas, mėginau formuluot klausimą, šale manęs atsiduso vienas mėlynakis:

— Aš jau pradedu laukt „Ateities“.

— Bene taip jau patinka?

— Kaip tai gali nepatikt! — beveik už-sigavo šviesiaplaukė dzūkė. — Per atos-togas visus senuosius numerius antrukart skaičiau!

Dalykams šitaip einant, aš be ceremo-nijų paklausiau:

— Kaip žiūrite, panele, į „Ateities“ pa-stangas mergaičių atžvilgiu?

— „Ateitis“ toli gražu visų mergaičių reikalų dar nepatenkina. Taip atrodo iš praktiškosios pusės — juk vieno straips-nelio permažai. Vis dėlto mes dėkingos už dedamas pastangas mūsų neužmiršti.

Dabar prieš akis vėl mūs mėlyna gim-nazija. Vėl žengiam į jos ilgą koridorių, atostogų dienas minėdami.

Kasmatė

BIRŽAI

Septintokai gražiai pasirodė Girulių stovykloje

Nuo VI.18 d. ligi VI.30 d. 13 biržiečių septintokų stovyklavo tarptautinėje moksleivių stovykloje Giruliuose. Prieš stovyklą kokias dvi dienas būreliais (3—4 žm.) keliavo po Klaipėdos kraštą.

Stovykloje biržiečiai pasirodė labai gražiai ir savo drausmingumu ir kūrybiniu pajėgumu. Gimnazijų pasirodymuose prie laužų Biržai, surinkę 90 taškų, laimėjo pirmąją vietą. Daugiausia taškų biržiečiai gavo už jumoristinį stovyklos gyvenimo „oficiozą" — laikraštį „Laužą", kurį redagavo Eug. Matuzevičius (Chapusčius) ir Br. Krivickas.

Mūsų literatai vasarą . . .

— Pr. Matulytė ir K. Padarauskaitė sėmėsi įkvėpimo iš žaliųjų tėviškės laukų ir upelių čiurlenimo. Parašė nemaža eilėraščių. Pr. Matulytė dviračiu apkeliavo Rytų Aukštaitiją.

— N. Klevickaitė išvertė keletą novelių iš rusų kalbos.

— Br. Krivickas parašė feljetonų iš pajūrio kurortinio gyvenimo ir keletą vaikiškų apsakymėlių.

— Eug. Matuzevičius baigė parengti spaudai „Karalaitės girnas". Parašė nemaža eilėraščių, kurių daugumas sudaro atskirą ciklą apie jūrą. Be to, išvertė po keletą H. Heinės, M. Schenkendorf'o, Hoffmann'o, F. Güll'o, Igoro Sėverianin'o, M. Kuzmin'o ir A. Blok'o eilėraščių.

— Paulius Drevinis, liūliuotas Gulbinų miško ošimo, atsivežė visą eilę vaikiškų eilėraščių. Be to, nemaža parašė tėvynės meilės, laukų ilgesio, jaunystės džiaugsmo eil.

— Jonas Kiseliūnas kruopščiai triūsė prie savo naujųjų novelių iš moksleivių ir kaimo jaunimo gyvenimo.

— Vyt. Vajega mėgino savo kūrybines jėgas eilėraščiuose ir novelėse iš lietuviško kaimo gyvenimo, vargų ir džiaugsmų . . .

Kt.=Čempis

DUSETOS

VIII.8 d. Dusetose atostogaujantieji moksleiviai surengė viešą vakarą=koncertą. Suvaidino 3 veiksmų komediją „Sukeista programa". (Spausdinta „At. Spinduliuose"). Paskui padainavo solistė St. Dievaitytė. Gale Bertašiūtė pašoko čigonių šokį. Gale šokiai ir žaidimai.

Toks vakaras=koncertas šioje Lietuvos padangėje pirmą kartą ir gerai pavykęs. Publiką vos talpino erdvi ir didelė šaulių salė. Vakarą rengiant, daugiausia pasidarbavo gimn. mok. M. Kuzmickaitė.

P. L.

JONIŠKIS (Š.)

„Narsi" klasė

V^b klasė per visus mokslo metus daug kuo „pasižymėjo", o baigiant mokslą tiek išgarsėjo, kad net pateko į laikraščius. Keletas mokinių „bendromis jėgomis" suplėšė savo pažymių knygutes ir sumetė į klasės kampą, o čia atsirado vienas specialistas, kuris jas . . . uždegė. Gaisras buvo likviduotas, ir pedagogų posėdis 5 mokinius, už „aktyvų" dalyvavimą suplėšant pažymių knygutes, pašalino iš gimnazijos. Tačiau išdavus padegėją (G. Kubilių) visi buvo priimti atgal, o nukentėjo tik vienas padegėjas.

Šioj klasėj liko apie 25% mokinių „kursui pakartoti".

Ultimus

KYBARTAI

Brangiai klasės seniūnei

T. Radzevičiūtei,

jos mylimam tėveliui mirus, reiškiame nuoširdžią užuojautą —

Kybartų V. K. M. VI klasė

KĖDAINIAI

Praėjusių mokslo metų darbų apžvalga

Religinio būrelio darbai. Per pereitus mokslo metus religinio lavinimosi būrelis padarė kelioliką susirinkimų, kuriuose apsvarstyta daug įvairių klausimų, skaityta referatų ir pan. Advento metu buvo surengtas vakaras. Vaidino pačių mokinių scenai paruoštą „Gvidą Fontgalaną". X.25 suruošė Kristaus Karaliaus minėjimą, kuriame paskaitą laikė dr. J. Grinius. II.14 paminėjo Popiežiaus Pijaus XI sukaktuves. Minėjime paskaitą laikė kun. dr. Grigaitis. III.7 įvyko mokinio kataliko teismas. Jam pirmininkavo mok. S. Sužiedėlis. Moksleiviui buvo priteista pildyti visos mokinio kataliko pareigos ir 3 dienų rekolekcijos, kurias pravedė kun. A. Su=

šinskas. V-2 suruošė Motinos dienos minėjimą ir kiek vėliau J. E. vysk. P. Būčio paskaitą apie ark. Matulevičių. Būreliui vadovavo kun. kap. Sirūnas ir S. Sėlenas.

Kauno Arkivyskupijos Eucharistiniam Kongrese mūsų gimnazija dalyvavo organizuotai.

Abstinentų sekcija suruošė blaivybės savaitės minėjimą. Paskaitą laikė mok. S. Tijūnaitis. Tačiau labai gaila, kad daugiau abstinentai nieko nenuveikė, nors dirva plati.

Istorikai. Tai veikliausias būrelis gimnazijoj. Jo suruošti šie minėjimai ir ekskursijos: IX-20 ekskursija prie paminklo Povilui Lukšiui, IX-22 Saulės mūšio 700 m. paminėjimas, IX-18 Latvijos ir II-24 Estijos Nepriklausomybės minėjimai, XII-8 priėmė mažeikiečių istorikų ekskursiją ir suruošė Lietuvos-Lenkijos unijos teismą, o IV-18 lankėsi Mažeikiuose ir dalyvavo jų suruoštam kryžiuočio teisme. V-8 70 mokinių ir 7 mokytojai dalyvavo ekskursijoje į Rygą. Kitais metais manoma suruošti ekskursiją į Taliną. Mūsų istorikai susirašinėja su daugeliu užsienio gimnazijų: su Amerikos lietuvių Marijanopolio kolegija, su Vilniaus Vytauto Didžiojo lietuvių gimnazija, su Rygos lietuvių gimnazija ir su Talino Gustavo Adolfo gimnazija. Su pastarąja Lietuvos ir Estijos švenčių proga pasikeista rašiniais. Būrelį globojo mok. S. Sužiedėlis.

Literatai suruošė keletą minėjimų, buvusių kėdainiškių literatų subuvimą, literatūros vakarą mažiesiems ir Žeimiuose jauniesiems ūkininkams. Dalyvavo Lindės-Dobilo Meno kuopos 15 m. suk. minėjime.

Sportininkai irgi veikė. Apygardos pirmenybėse paėmė I vietą, o Klaipėdoj II vietą. Šachmatininkai suruošė gimnazijos šachmatų turnyrą. Dramos mėgėjai užpildė gimnazijos atidarymo vakaro programą. Muzikai taip pat lavinasi, suruošė Kipro Petrausko minėjimą. Gimnazijos choras šiemet daug geresnis, Apygardos varžybose teko II vieta.

Tiesa, pernai mokslo metais mes perėjome į naujus rūmus. Tai bus bene moderniškiausi gimnazijos rūmai visoje Lietuvoje. Jų atidarymo ir pašventinimo iškilmės įvyko I-30 d.

Ką šiemet nuveiksim, parodys netolima ateitis. O norų ir pasiryžimų daug.

Kor. iš 6.

MARIJAMPOLĖ

Marijonų gimnazija

Vasarai pražaliavus, dar prisimintini buvę abiturientai. Jų visose 4 gimnazijose buvo 70: Ryg. Jono valstybinėj mergaičių gimn. — 23, R. J. v. berniukų g. — 20, Marijonų g. — 19 ir žydų g. — 8. Neišlaikė: — žydų g. 3 ir mergaičių g. 3. Pataisas gavo: mergaičių g. 5, berniukų 4, žydų 2, Marijonų 1. Brandos atestatus pavasarį gavo: Marijonų g. 18, berniukų v. g. 16, mergaičių 15 ir žydų 3. Taigi, iš 70 pašauktų išrinktųjų tik 52.

Be lietuvių kalbos, Marijonų gimnazijoj atsisveikinta dar 6 svetimomis kalbomis: abit. Jn. Kasauskas graikiškai, Vikt. Rimšelis (iš Švenčionių (iš Okupuotos Lietuvos) prancūziškai, Alb. Šmulkštys lotyniškai, Jz. Vaičiulaitis vokiškai. Jiems atsakė Amerikos lietuvis kun. Vinc. Andriuška MIC angliškai ir kun. kapel. dr. Jz. Packevičius MIC itališkai. Toks atsisveikinimas gimnazijos gyvenime pirmą kartą.

Su „Ateities" bendradarbiais

Žvalgantis po Lietuvą, ypač malonu buvo sutikt „Ateities" bendradarbius: Svėdasuose (Petrinėse) Albertą Dilį, Kazį Žvirblį (abuUtenos gimn.), anykštėnus ir rokiškiečius.

Įdomiausia buvo Kryžių ir būgnų krašte Žemaičiuose — šventojoj Ž. Kalvarijoj. Ir Žemaičiuose „Ateities" draugų netrūksta. Per didžiuosius Švč. Marijos Aplankymo atlaidus (jie žinomi visoj Lietuvoj, trunka 12 dienų. Šiemet juose dalyvavo virš 60. 000 maldininkų!) jų sugužėjo iš keliolikos Lietuvos ir net Liepojos gimnazijos. Moksleiviams — bendros pamaldos, Kryžiaus Kalnai etc. Buvo čia atsikraustęs ir tasai „At." koresp. L. S. Catilina — Šelmis bernelis, Kazys Sadauskas ... Stud. Paulius Jurkus, Vytautas Mačernis — jau patys šeimininkai — kalvariškiai.

Nors vasara nužaliavo, tačiau Lietuvos vaizdai, malonūs įspūdžiai su „Ateities" bendradarbiais pasiliks...

Stp. Mat.

ŠVĖKŠNA

Priešatostoginės nuotrupos

Išaušus pavasariui, šiek tiek apmirė ir būrelių veikimas. Visi po pamokų sku-

Mieląjį draugą P. Žukauską, VIII kl. mok., mirus sesutei, širdingai užjaučiame.

Panevėžietės-čiai

Mielą draugą Kazį Deveikį, VIII kl. mok., mirus tėveliui, širdingai užjaučiame.

Panevėžiečiai-tės

bėdavo į Vilkėnus pasimaudyti, pakvėpuoti gaivinančiu oru. Keletas, kurie žiemos metu patingėjo „pasispausti" visuomet po pažastimi nešiodavosi vadovėlį, kad kartais negautų „vasaros dovanų" arba nesulauktų perkėlimo be pataisų į... tą pačią klasę.

Iš būrelių geriausiai veikė gamtos-fizikos mėgėjai, vadovaujami p. mok. Rudienės, ir literatai, vad. direktoriaus Pr. Samulionio. Na, neblogai veikė ir naujai atsikūrę kraštotyrininkai, o kiti neparodė to, ką galėjo. „Ąžuolo" būrelis pavasarį visai užmigo, iš pradžios mokslo metų parodęs nemaža veiklumo. Skaitykla, kurios vedėjas buvo Norvila (VII) ir Surplys (VI), per savaitę veikdavo du-tris kartus. Vieno dalyko trūko skaitykloje — tvarkos. Būdavo vakarų, kada beveik visiškai negalėdavai skaityti ir tekdavo grįžti skaudančia nuo triukšmo galva namo. Bet šiaip skaitykla visi patenkinti. Gaudavome pasiskaityti įvairios perijodikos, o priedo — gražios radio muzikos. Mokyklų valandėlės kiekvieną šeštadienį per didžiąją pertrauką taip pat gausiai buvo lankomos. Prieš pat atostogas literatai VI.12 d. suruošė susirinkimą ir pasilinksminimą. Norvila (VII) recenzavo L. Dovydėno „Brolius Domeikas", M. Kėvalaitis (VII) T. Poškos (VII) žodžiais apdainavo kiekvieną klasę ir T. Poška paskaitė savos kūrybos keletą eilėraščių. Dar už 3 dienų — atostogos, laisvė praėjusi taip greit, lyg gražus miražas. Ir vėl mokslo metai. Jie daug ką gąsdina, bet ne visus, o tik tuos, kurie atost. nori prailginti ir prie knygos bei prie sąsiuvinio bijo prisėsti.

V. Svyrūnėlis

TAURAGĖ

Kur, kur, bet „Ateities" lapuose tauragiečių nėra. Kas čia kaltas? Mes patys. O gal su spauda mažai susipažinę? Na, klysti, kad taip sakai. Čia skaito daug ir visus moksleivių laikraščius. Mūsų pačių kaltė, kad tūpėjom taip už pečiaus. Dabar nauji mokslo metai, daugiau laiko, nors kartą reikia pasirodyti viešai.

Nauji mokslo metai, nauji pasiryžimai. Visi pasižadėję dirbti ne tik moksle, bet sporte ir kūryboje. Laimingos kloties. Gyvenimas bėga, bet mes neatsiliekam. Na čia yra ir visokių būrelių: Literatų, Fizikų, Matematikų, Istorikų, Esperantininkų ir kitokių. O tie būreliai, reikia pasakyti, nemiega. Iš jų gyviausias, rodos, literatų ir Relig. Auk. būreliai. Literatai kelis kartus surengė ir pasilinksminimų. Reikia tikėtis, kad visi pradės dar smarkiau dirbti.

Pralaimėję mūsų sportininkai, praeitų mokslo metų varžybose neįėję į savo vietą — apygardos nugalėtojus, nenusimena. Jie smarkiai žada dirbti ir savo vietų daugiau niekam neužleisti. Ypač treniruosis krepšiasvydy, kad daugiau niekam neprakištų.

Homer-Dux

UTENA

Kaip moksleiviai leido atostogas

Palikę klases ir dulkėtąjį miestą, visi žaliųjų laukų sūnūs vykom į kaimą. Ten kartu su broliais ir draugais gyvenom kaimo gyvenimu: vertėm plačius pradalgius, varėm tiesias vagas, klausėmės paukštelių čiulbėjimo, medžių ošimo; gėrėm tyrąjį laukų orą; dalyvaudavom jaunimo pramogose, susirinkimuose; žodžiu, gyvenom brolių džiaugsmais ir liūdesiu.

Teko ir pakeliauti, pastovyklauti. Gražu atsiminti dienos Zarasų krašte, prie gražaus ir didelio Luodžio ežero, prie miško, netoli pademarklinijos. O plaukiojimas ir pasiirstymas ežeru, pasigrūmimas su jo bangomis kiek gaivindavo mūsų kūną! Linksma, smagu ir draugiška buvo taip pat ir Svedasų padangė. Čia teko susitikti su draugais rokiškėnais. Po Vaduvų slėnius ir kalnelius skambėjo dainos ir skaidrus jaunystės juokas. Dar kitiems teko pabūti Giruliuose ir kit.

Po smagių ekskursijų ir stovyklų vykom tėviškėn, daug pradalgių ir tiesių vagų išvarę, labiau prisirišom prie žemės, pažinom arimų vargą; pamilom kaimo žmones, pasisėmėm iš jų gerų papročių. Saulė ir oras nepagailėjo mums sveikatos ir energijos, kurios pilni grįžom vėl į mokslo suolą. Kokius čia pradalgius išvarysim, parašysiu kitą kartą.

M. Meldūnas

UPELIO ŠYPSENOS

LINKUVA

Ką per vasaros atostogas veikė linkuviečiai moksleiviai

Religinio būrelio pirmininkas. Per jaunimo teismą Vaškuose gynė religiniu atžvilgiu savo feministines pažiūras, kurios per mokslo metus, o ypač per apygardines gimnazijų rungtynes Telšiuose pasireiškė net per dideliu patyrimu praktikoje.

Religinio būrelio merg. pirmininkė. Kasdien žiūrėdavo į savo „atestatą", kuriame įrašyta — perkelta į VIII-tąją klasę su pagyrimu.

Kooperatyvėlio krautuvės pardavėjas. Lošė bilijardą tol, kol pralošė visus per m. metus uždirbtus pinigus už prekių pardavinėjimą. Kad netektų nutraukti pelningo amato, pasitaikius gerai progai, per Škapliernos atlaidus Linkuvoj rinko aukas savo ištuštėjusiai kišenei papildyti.

Literatų būrelio sekretorius. Po ilgų svarstymų padarė išvadą, kad šventoriaus šaligatvis dar nepakankamai nušlifuotas, todėl per atostogas gyveno Linkuvoj ir su talkininkų pagalba sėkmingai jį toliau šlifavo.

Kooperatyvėlio rev-jos kom-jos pirmininkas: Visą vasarą galvojo, kodėl net vežimas ant dviračio nepalenkė jos širdies.

Religinio būrelio merg. sekretorius. Tarp kitko daug laiko praleido galvodamas, ką tai galėtų reikšti: „studiosus sine studio".

Š.

MARIJAMPOLĖ

1. Palieka, lyg žemaičiai klumpes už durų.

2. Pasišiaušęs, tartum Mykolas pirmą kartą motociklu purpdamas.

3. Pyksta, lyg sodininkas Juozas, „studentams" atmainas sunaikinus.

Sugrįžimo proga linkime:

Gimnazijos vadovybei: langus įdėti nedūžtamus, suolus pastatyti nesulaužomus ir mokinišku peiliu neįpjaustomus; kempinę prirakinti prie lentos (ypač septintojoj!); gimnazijos sodo vaisius eksportuoti kur nors į Vokietiją. (Ypač paskutinio punkto vykdyme patartina pasiskubinti!).

Pirties vadovybei: kranas tebūnie platinos, o durys neišlaužiamos ...

Marijonų g. *Stp. Žibartas*

PASVALYS

Bloknotėlio trupiniai

Dėmesio! Pradėjo ūžti pasvaliečių „Bloknotėlio trupinių" radijo aparatas, kuris skaitys istorijos lapus trumpomis radijo bangomis, kad išgirstų visas pasaulis. Įžymybių įžymybė, garsenybių garsenybė. Pasvalio „Bloknotėlio trupiniai", kurių istoriją manau trumpai apibūdinti, jei korespondento plunksna nepavargs arba nesuges. Dar kartą dėmesio!... „Gyveno vieną kartą..." Bet taip nemoderniška!... Nieks neišeina ... Bandysiu kitaip.

„Pilkos gimnazistų dienos atsiduso, kai tik „Trupinėliai" nukrito ant ūsų, be tango, be „stiklo" jausdavos liūdnai, o dabar, juos linksmins šypsą „Trupiniai". (Dabar nusiėmus poetiškus ir užsidėjus archeologiškus akinius).

„Blonknotėlio trupiniai" nukrito per šias vasaros atostogas ir „stebuklingai" išaugo mokslo metų pradžioj. „Bl. tr." yra panašūs į „avantiuristinį romaną", leidžiami tam tikros b-vės „Gimnazistas", kurie parašyti „granadierių" korespondento pimpindrickio Gegu (ant „ū" riestinis)".

Kadangi metraščio puslapiuose dar mažai „pripeckeliavota", o man gydytojas sakė, kad pavargo jūsų akys, teks, matyt, pranešimą iš „Bloknotėlio Trupinių" šį kartą baigti. Iki pasimatymo, draugužiai, kitą syk.

Gegužis

PRIENAI

Kas bus?

Turiu visiems prisipažinti, kad aš labai tikiu astrologija. Visas ateities paslaptis

išskaitau iš žvaigždžių. Taigi vieną vakarą, besėdėdamas ant kamino ir per savo teleskopą betyrinėdamas dangaus sferą, atradau visus ateinančių metų prieniškių vargus ir pasisekimus. Šį tą ir jums patiekiu.

Karo Prienuose nebus, nes visas „generalinis štabas" ir „kariuomenės vadas" žada pradėti studijuoti matematiškas formules bei lingvistiką: visą kariškąją narsą nori sutaupyti ateičiai. Taip pat keturios, karingai nusiteikusios, varžytininkės, geruoju tarp savęs susitars: trys atsitrauks, o viena likus galės be baimės savąjį už nosies vedžioti.

Visi bus priversti mokytis prancūzų, nes šiemet joks kavalieriškas fasonas nuo riestkaklio kipšo neišgelbės. Jis visvien išdygs žurnale. Kitų dalykų galės mokytis mažiau: mat, jei mokytojai dvejais „verksmų knygoj" neporuos, tai nieks neliks, nė pataisų negaus.

Visi, kurie per vasarą nupuolė dviem kg., galės nežaisti krepšinio, o kurie ir trijų neteks — bus visai nuo gimnastikos atleisti. Sportų varžybų metu paims vieną iš devynių vietų.

Besukdamas teleskopą į šoną, pastebėjau savo „dulcinėją" su kažkokiu tipu bevaikščiojančią. Tačiau, koks frantas išdrįso taip elgtis, pažinti nesuspėjau, nes mama tuo laiku pakūrė krosnį, ir aš, gavęs iš apačios šiltų dujų, pakilau oran, kaip Piccardo balionas, o paskui žnektelėjau žemyn, lyg molio gabalas.

Apie porą valandų pas šuns būdą patysojęs, šiaip taip atsigaivelėjau, bet tyrinėti toliau negalėjau, nes baisiai gėlė visus kaulus ...

Kas yra?

Iš penktos į šeštąją rudeniniai abiturientai kiekvieną sekmadienį šlifuoja grubius Prienų šaligatvius, nuolat siųsdami liepsnojantį žvilgsnį Balbieriškio „agurkinėms". Teko nugirsti vieną kitą jau ir „Bon soir" besakantį. Bent aš nepatarčiau: agurkai šiemet labai pigūs — už 25 centus pilną maišą gauni.

Šią vasarą vienas penkvirato narys besitrankydamas po Suvalkiją, susižeidė širdį. Dabar namie vietos neranda: atsistoja prie vieškelio, nukreipia akis į vieną iš keturių pasaulio šalių ir dūsauja ... Suvalgys agurką ir vėl dūsauja. Mama ramybės neturi: ir čertaplako į arbatą įdeda, ir šunes plaukais nuo pat uodegos galo miegantį aprūkina — niekas nepadeda. „Gal apžavėjo kas ar išgąsdino mano sūnelį", skundžiasi ji kitoms moterėlėms. Nežinai, motin, koks kirminas graužia jo širdį, o aš ir žinau ... Mat, vieną kartą paklausiau, kur jis su ta svajone susipažinęs: „Ogi ten" ir pradėjo.

Kur varžybos sporto mielos,
Ten išgydė mano sielą,
Ji tik viena tarp visų,
Kaip avelė tarp žąsų.

Susisvajojo žmogus ir į sentimentalizmą įpuolė. Gaila gero draugo, jei dar kiek, tai poetu taps.

Girinis

ŠVĖKŠNA

Mūsų įžymybės vasaros metu

Benediktas paruošė disertaciją „Kaip baigti gimnaziją per 16 metų" ir ją apgins 1938 m. pavasarį.

Steponas (V) išleido veikalą „Varnų šaudymo ir jų rinkimo metodai žvėryne".

Vaclovas (VI) baigė „Švėkšnos dvejetukininkų praeitis".

Mykolas (V) išrado naujus startinius batus, kuriais pralenks konkurentą.

Juozas (VI) parašė romaną „Mokiniams viščiukus auginti apsimoka".

Elena (VII) sukūrė dainą „Kaip aš rasiu kitą tokį, oi, kaip Viktorėlis" pagal melodiją „Sunku gyventi".

Vytautas (V) sugalvojo geriausią bėgimo metodą, kai Česlovas pradeda glostyti kumsčiu veidą.

Juozas (VIII) pabaigė romaną „Vistiek baigiau gimnaziją per 12 metų".

Vladas (V) leido laikraštį „Cezario VI knygos pritaikymas gyvenime", korespondencijas rašydamas lotyniškai ir prancūziškai.

V. Svyrūnėlis

VILKAVIŠKIS

Ką veikė Suvalkijos gimnazistai šią vasarą

Na ir man čia duokit žodį, — aš norėčiau, mat, parodyt, kas ką bandė dirbt tąsyk, kuomet dvoika nebaisi. Prienai, alumi garsingi, medelyne dirbt netingi, pasakysiu ten, ai, ai, „prociavojo" nedykai. Sykį, žiūrau, kelios valtys gimnazistų kaip prikaltos: sėdo, lipo kiek tik tilpo, — iš-

DE NOTIS AUGUSTI ET CAESARIS

Imperator Augustus, cum ad amicos ducesque exercitus litteras mitteret, notis secretis utebatur. Imperator, cum litteram A scribere vellet, litteram B scribebat, et C pro B et cetera. Pro littera X scribebat AA.

Avunculus Augusti C. Iulius Caesar notis similibus utebatur, nam dictator quartam litteram alphabeti pro prima littera scribebat, id est, litteram D pro littera A, E pro B etc.

RISUM TENEATIS, AMICI?

Magister interrogat Petrum: „Petre! Quo modo appellatur homo qui ab alio aliquid furtim[1] aufert?" Petrus longe meditatur. Magister eum adiuvare vult: „Vide, mi fili, quis essem ego, si e crumena[2] tua pecuniam furtim auferrem?" Petrus: „Magus[3], domine magister!"

●

Paganus[4] quidam in urbe deambulans in fenestra psittacum[5] videt. Stupefactus[6] admiratur avem multicolorem, cum repente has voces audit: „Apage[7], stultissime hominum". Paganus noster voce conterritus petasum[8] manu levat et dicit: „Sit mihi venia[9], Domine, credidi te avem esse".

●

Medicus homini cuidam pedem sanum pro aegroto amputavit[10]. „Quid fecisti?" — exclamat patiens miser. „Erravi domine! Noli autem timere, pro hoc nihil solves[11]".

●

Duo ebrii[12] prima luce domum eunt. Vident lunam in caelo. Unus: „Ecce luna!" — Alter: „Ecce sol!" Inter se rixantes hominem quendam appropinquare viderunt. Interrogaverunt eum, utrum luna, an sol esset in caelo. Homo respondit: „Nescio, peregrinus[13] sum".

●

Paulus: Eheu, vespa[14] pupugit[15] me.
Mater: Impone celeriter oleum.
Paulus: Non possum, illa iam avolavit.

---

naudot norėjo kilpą. Nemunu aukštyn jei lėksi, į Alytų tuoj pateksi, o tenai gražiai priims besijuokiančiom širdim. Vos karšta diena ateina alytiškis nespakainas — pliauškia taškos Nemune, net nustebindams minias. Atsiskyrėliai Lazdijai kažko dreba, kažko bijo; kad nedirbtų su mumis, juos aptvėrė tvoromis. Marijampolės valstijoj niekas nieko nesibijo — traukia vyrai sau kinan, užsitraukdami „Kūban". Laisvių partija gyvuoja. Pasipainiok jai po kojų, tuoj lauk savo šermenų: daug ant gatvės akmenų. O šakiečių — zanavykai žmonės šiaip gana sau tykūs, vieną turi tik blogumą — pasislėpus traukti dūmą. O šakietės tylios lėtos liko grėbliu sužavėtos, šiaip, tikra tiesa, kaimuos jų gyvenimas ramus. Kybartiečiai keliauninkai, (tik Adomą atsiminkim) gražų svietą pamatyt iškeliaus turbūt tik... ryt?!... Vilkaviškio šaunūs vyrai „rendavū" kasdieną skyrė, bandė rankos net prašyt... (Ką čia, broliai, ir sakyt...) Vėl keli vyrukai ūmūs dviračiais į Rygą dūmė. Pasiekė?... Šimts juos žinai, jie keliauja amžinai. Kitus ežeras ir čaikos, lyg verve pririšę laikė, o prie „puškų" mūs draugai parudavo kaip rugiai. Gimnazistės tikros damos vis krautuvėn tempė mamą: — Pirki suknią, pirk batus, pudrai duok nors du litus. Išsitepę smarkiai veidą jos į flirtą įsileido. Ne moksleiviai, o kariai širdis gavo jų tikrai. Ir „Sudavija" gyvavo, mūs sportmenų būrį gavus, spardė futbolą kasdie... Bet užteks, draugai!... Sudie!

Gabijus

Septimius, homo plenus et pinguis[16], vesperi Florentiam profectus erat; rusticum[4] quendam obvium interrogavit, num se portam ingredi posset (id est, antequam portae clauderentur). Ille vero in pinguedinem[17] iocatus: „Ne timueris", inquit, „plaustrum[18] feni[19] portam facile introiret".

Vini potator[20] egregius incidit[21] in febrim[21], ex qua multo maiorem sitim contraxit. Arcessiti medici cum de removenda febri et siti disputarent, „Febris tantum", inquit aegrotus, „removendae officium[22] sumite[22]; sitim autem mihi relinquite curandam".

AENIGMATA

1. Litterae, quae desunt, nomen ducis Romani reddunt: — anis, — men, — anere, — ensum, — vitare, — ntro, — t, — um.

2. aes, au, dem, gus, i, ius, lae, me, no, rus, ta, tan, tas, ter, tus, tus, tus, u.

Ex his syllabis vocabula forma, quibus haec significantur:

I. quis ridet?; (adiect.); II. iudex ne sit nisi talis; III. adverbium temporale; IV. quae pars tui portat onera?; V. pars est anni calida; VI. pigri solent hoc timere; VII. voluptas aestiva; VIII. imperator Romanus.

Initia horum vocabulorum terram Europae praeclaram nominant.

3. Venator, uxor, filius cum filia agricolae in silva ambulantes, quamquam tria tantum mala[23] habebant, tamen omnes singula mala tota ederunt. Quomodo hoc fieri potuit?

4. Ioannes et Iulius habent una[24] 90 sestertios[25]. Ioannes, etiamsi Iulio 10 sestertios dederit, tamen alterum tantum habebit, quantum Iulius. Quot igitur sestertios unusquisque principio habebat?

Terminus solutionum mittendarum dies 20 mensis Septembris.

Solutiones aenigmatum numeri 5—6.

1. asinus, passer, equus, rana; aper. 2. Tres lepores quattuorque pulli. 3. amnes — omnes. 4. Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano. 5. Domine, domi ne sedeas, sed eas!; domine, domine, sedeas, sedeas!

Aenigmata dissolverunt: Br. Beinoris (Jurbarkas), V. Janulytė (Biržai), J. Kubilius (Raseiniai), Rasa (Jurbarkas), J. Spudas (Linkuva).

---

[1]slaptai [2]piniginė [3]burtininkas [4]kaimietis [5]papūga [6]nustebti [7]šalin, eik sau [8]skrybėlė [9]dovanojimas; s. m. venia — atleisk [10]nupiauti [11]užmokėti [12]girtas [13]svetimšalis [14]vapsva [15]įgilti [16]riebus [17]storumas [18]vežimas [19] šienas [20]gėrėjas [21]karščiuoti [22]pasirūpinti [23]obuolys [24]drauge [25]romėnų pinigas.

REDAKCIJOS ATSAKYMAI

Korespondentams. Daugelio korespondencijų negalėjome įdėti, nes jose buvo labai maža faktų iš tos ar kitos gimnazijos gyvenimo, o tik šiaip sau bendri posakiai. Be to, kai kas dar teberašė apie Sekminių įvykius. Toliau prašome korespondentus mažiau kalbėti bendrais posakiais, o rašyti tik faktus; apie vienus nekalbėti su ironija, o kitus girti be pagrindo, nenaudoti laikraščio asmeniškiems reikalams — priešams iškolioti ir pan. Į „Mokyklos ir gyvenimo" skyrių rašyti rimtai, čia kelti visa, kas mokykloj yra gero, kultūringo, pozityvaus arba kas reiktų gerinti, kaip siekti geresnių rezultatų klasės, būrelių darbe ir pan. „Kreivų šypsenų" skyriui rašyti su jumoru, o ne su pykčiu (nes žinoma, kad sveikas juokas daugiau padaro, negu rimti pamokslai ar pyktis).

Vyt. A. Straipsnius gavome. Labai ačiū už nuoširdų laišką. Neužmirškite „Ateities" ir vėliau.

— Naujam nr. raštus siųsti iki IX. 25. Laukiame poezijos, novelių, straipsnių, skaitytų būrelių susirinkimuos etc.

P. Maurice. PAMESTIEJI. Romanas. Iš prancūzų kalbos išvertė Juozas Povilonis. Šv. Kazimiero d-jos leidinys. 260 psl. Kaina 2 lit. Viršelis P. Pauliukaičio.

„Pamestuosiuos" vaizduojamas dviejų pamestinukų gyvenimas nuo to meto, kai jie išeina iš prieglaudos, prisiglaudžia pas svetimuosius augintiniais. 14 metų Teresę ir aštuoniolikametį Danielių matome žiauraus girtuoklio priežiūroj. Užstodamas savo likimo seserį ir save begindamas, Danielius sužeidžia kiek savo neteisų globėją ir perdėtai apkaltintas patenka porai metų kalėjiman. Vėliau Danielius, o jo rūpesčiu ir Teresė, atsiduria bedievio žurnalisto šeimoj. Čia mes imame nujausti, jog redaktoriaus žmona esanti Danieliaus motina, kuri, deja, Danieliaus, tūžtančio prieš jį pametusią motiną, negali paslapties atverti. Ji pasitenkina dabar būdama netoliese savo vaiko. Bet čia pamestinukų gyvenimas, nors retkarčiais kupinas labai gražių, idealios meilės valandų, vėl susiduria su žiauria tikrove: padykęs žurnalisto sūnus Maksas savo laidokavimo blogybių atpirkimą sukombinuoja Danieliui, nes kas gi kitas galės būti kaltas namų vagyste gana stambiai sumai, kai visi pėdsakai nukreipti į augintinio kambarį. Maksas kerštauja Danieliui, kilniosios Teresės geisdamas. Vėl policija. Vėl gresia Teresės atsiskyrimas. Danielius negali to išgyventi ir bėga iš arešto namų. Po eilės nuotykių vieno kunigo suprastas ir globojamas jis patenka svetimšalių legijonan Afrikoj, kur atsibasto po kurio laiko ir Maksas, persekiojamas savo nedorųjų darbų. Čia jau gyvena ir gailestingoji sesuo Teresė. Toli pasilikę tėvai, ypač motina, kenčia be galo dideles kančias. O kai abu pusbroliai susitinka mirtinoje kovoje prieš tą patį priešą, susitaiko. Maksas net apkrikštijamas. Jis žūna. Danielius lieka gyvas, nors ir sunkiai sužeistas. Visos šitos nelaimės sutvarko tėvus. Jie grįžta į Dievą. Danielius persilaužia, nugali savo apmaudą ir palikusią našlę savo motiną, kuri kadaise jį gatvėn išmetė, priima į savo jaukią šeimą. Širdingumo ir ramybės ženklan įduoda jai į rankas savo mažąjį sūnelį:

— Močiute, tu auginsi sau vaikaitį.

Džiugu, kad šis stiprios religinės ir auklėjančios dvasios romanas išvengė nuogo moralizavimo. Savo nuotykingąja linkme, jis kaip tik jaunuomenės galės būti mėgiamas. Kiek sunkėlesnė pati knygos pradžia,kur nevengta filosofavimo ir iš viso gilesnio požvilgio į auklėjimą. Tačiau šitai žinodamas skaitytojas sugebės pasiekti įdomiąsias vietas. *K. A.*

Fr. D. Ruzveltas. DINGĘS BE PĖDSAKŲ. Romanas. Vertė *J. Šimkus.* 198 psl. Išleido Spaudos Fondas. Kaina Lt. 2,50.

Kaip paprastai inteligentas, vyras ar moteris, taip ir prezidentas Ruzveltas mėgsta skaityti gerą kriminalinį arba nuotykių romaną. Bet susirasti gerą kriminalinį romaną nėra taip paprasta ir lengva — sakoma šio nepaprastai sukurto romano įžangoj. Daug kriminalinių romanų ir jūs būsite skaitę, tačiau pasakyt tą pat galėtumėt — gerą, be žudynių, be apgaudinėjimų, be plėšimų, vogimų romaną iš šimto vieną gal teradot.

Argi Amerikos prezidentas, tą trūkumą matydamas, būtų ėmęsis pats rašyti? Ne. Jis tik davė siužetą, o paskui šeši gabiausi Am. krim. romanų rašytojai, kiekvienas po dalį, parašė šį tikrai įdomų ir vertą skaityti romaną.

Kaip toji Ruzvelto mesta mintis, — ar gali žmogus, turėdamas 5 milijonus dol. dingti be pėdsakų? — išspręsta, kiekvienas pamatys su įdomumu perskaitęs šitą knygą iki paskutinio puslapio.

Aleksandras Ivič. IŠRADĖJŲ NUOTYKIAI. Iš rusų kalb. laisvai vertė *K. Dobiliškis.* Išleido Spaudos Fondas. 102 psl. 1,50 lit.

Nežinia, kodėl ši knyga pavadinta „nuotykiais“ — joje aprašoma ne „nuotykiai“, o garo mašinos, garlaivio, naudomosios valties, automobilio, garvežio, spaudos išradimai. Parašyta lengvai, populiariai, taikoma jaunesniems skaitytojams, tačiau yra čia tokių žinių, kurios bus dar negirdėtos ir įdomios ir vyresniesiems. Įdomus skyrius, kur autorius galvoja, kas dar reiktų išrasti.

Orison Swett Marden. MINTIES GALYBĖ. Vertė *J. Kazėnas.* 149 psl. Fakelo leidinys. 2,50 lit. Šis autorius mokykliniam jaunimui, regis, nebereikalingas rekomendacijos. Mes pilnai pritariame autoriui, kad „žmogus, kurs savo mintimis ir savo gyvenimu kyla aukštyn, kiekvienoj, sunkioj būsenoj mielai suras gamtos jėgų ir sau artimų žmonių, kurie jam padės, pagal įstatymą: „Kas turi, tam bus duota“. Tolygus teigia tolygų, o ypač kuo daugiau kas turi pasisekimo, laimės ir geros valios minčių, tuo stipresnė būna jo pritraukiamoji jėga visam, kas tam yra gimininga. Tokiu būdu visa, kas gera, jam plūsta savaime, ir jis bus „tobulas, kaip tobulas yra mūsų Tėvas danguje“.

V. I. Križanovskaja (Ročester). REKENŠTEINAI. Romanas. I dalis. Gabrielė. 250 psl. II dalis. Lelija. 256 psl. Kaina 5 lit. Dirvos bendrovės leidinys. Mūsų skaitytojai turėtų žinoti, kad knygas, kurias redakcija gauna paminėti ir pamini, ne visas gali rekomenduoti savo skaitytojams.

PALAIMINTOJI ONA MARIJA TAIDŽI. 92 psl. Kaina Lt. 1, viršelį piešė V. Z. Stančikaitė. Marijonų leid. 151 nr. Šių laikų šventosios moters ir motinos patraukiantis gyvenimo aprašymas. Ji būdama paprasta darbininkė ir gausios šeimos motina pajėgė pakilti į krikščioniškosios tobulybės viršūnes.

MAŽUOJU KELELIU (Marijos Filippeto gyvenimo aprašymas). Iš VI italų kalbos leidimo išvertė Ag. Šidlauskaitė. 128 psl. Kaina Lt. 1,30. Marijonų leidinys 152 nr.

M. K. Italijoj susilaukė didelio pasisekimo. Vienų metų laikotarpy išspausdinta keturi leidimai. Išversta į visas didesniąsias kalbas. M. K. jauniesiems skaitytojams.

ŽEMAIČIŲ KALVARIJOS ALBUMĖLIS. Marijonų leidinys 154 nr. Kaina Lt. 1. 18 gražių vaizdelių garsiosios Lietuvos Jeruzalės ir Marijos Šventovės — Žem. Kalvarijos. Atvirukai tinka naudoti įvairiems susirašinėjimams.

PRANAŠYSTĖ. Iš anglų kalbos vertė Dr. Jonas Navickas MIC. 80 psl. Lt. 1. Anglijos karaliaus Enriko VIII persekiojimo laikų keturių veiksmų septynių paveikslų vaizdelis (vaidinimas).

Pierre L'Ermite. TARP TAVĘS IR MANĘS NĖRA KUNIGO. Romanas. Išvertė J. Povilonis. 1937. 166 psl. 1,50 lit. Šio autoriaus jau turime keletą anksčiau išverstų vertų, gyvu stiliumi, katalikiškoj dvasioj parašytų romanų, kurie mūsų skaitytojuose turėjo gražų pasisekimą.

Dr. Tihamér Tóth. KODĖL RŪKAI? Sulietuvino *S. Macejauskas.* Šv. Kazimiero dr. leidinys. 1937. 39 psl. 60 ct.

K. K. Žitkus. SVEIKA MARIJA. Tikybos vadovėlis III-jam pradž. mokyklos skyriui. Žinija. 1937. 140 psl. 1 lit.

Gustaf of Geijerstam. MANO BERNIUKAI. Vienos vasaros istorija dideliems ir mažiems. Išvertė H. Korsakienė. Spaudos Fondas. 140 psl. 2 lit. Iliustruota apysaka jauniesiems skaitytojams.

Povilas Jakas (Iš Lacordairo raštų). JI LABAI MYLĖJO. Pavasario leidinys. 154 psl. 1,50 lit.

K. K. Grinkevičius. VIEŠPATIES MALDA. Aiškinamasis pamokslas. 32 p. 20 ct.

Kun. K. Steponavičius. ROMOS KATALIKŲ TIKYBA. 152 psl. 1 lit.

Theodor Dreizer. AMERIKONIŠKA TRAGEDIJA. I ir II t. Romanas, ryškiai vaizduojąs tragišką Amerikos gyvenimą, iš mūsų civilizacijos ir kultūros gyvenimo išplėštą tikrovę, kurion yra patekę ir per milijoną lietuvių. Europos ir Amerikos kritika Dreizerį stato pirmoje didžiųjų realistų eilėje. Mums taip pat įdomu susipažinti su šiuo Š. Amerikos literatūros kūriniu. Iš originalo vertė Karolis Vairas. Spaudos Fondo leid., 900 psl., po 4,50 lt.

REDAKTORIUS IR LEIDĖJAS PROF. PR. DOVYDAITIS

GAMTOS DRAUGAS
Popularus „Kosmo“ skyrius
1937 metų Liepos mėn.

FOTOCELĖ FIZIKOS PAMOKOJE

Gimn. mok. M. Skripkiūnas, Kaunas

Besimokant fizikos, tenka sutikti reiškinių, kurių reikšmė nevisada vienoda. Tokiu atveju vienus jų, kaip bereikšmius, o gal jau ir atgyvenusius, išleidžiame; su kitais susipažįstame tik paviršutiniškai; o trečius, kurie dažnai turi principinės svarbos, gal ir gana didelei teorinės ar pritaikomos fizikos sričiai suprasti, išeiname pavyzdingai.

Vargiai šiandien pasiseks bent vienam fizikos mėgėjui išeiti fizikos kursą, nepalietus šviesogarsinio kino, televizijos, paveikslinės telegrafijos ir kitų reiškinių. Iš vienos pusės mes džiaugiamės suradę tokius dalykus (pav. šviesogarsinį kiną), kur aiškiai matome tokį didelį mūsų, fizikos srity pažintų, žinių pritaikymą. Juk čia mes rasime ir elektros, ir garso, ir šviesos, ir mechanikos reiškinius. Todėl nenuostabu, kad jaunieji fizikos mėgėjai savo mokytojus apie taip dažnai jiems pasitaikančius ir jų jaunai širdžiai tokius artimus reiškinius klausinėja bei teiraujasi. Iš antros pusės, nelaimingas tas mokytojas, kurs turi visus savo jaunų interesantų susidomėjimus patenkinti. Iš tiesų, čia fizikos mokytojas turi ir savo sritį gerai teoriškai pažinti ir nemenkiau nusimanyti pritaikomoj fizikos srity.

Todėl šį kartą ir norėčiau pasidalinti mintimis su visais besisielojančiais fizikos mėgėjais, kurie seka fizikos pažangą ir stengiasi ją fizikos pamokoje pritaikinti. Čia paliesime, kiek galima konkrečiau ir bandymo keliu vieną svarbiausių naujosios fizikos reiškinių, būtent: fotoefektą, fotocelę ir jos pritaikymą mokyklos pamokai. Kiekvienas fizikos mėgėjas žino, kaip svarbus yra geras fotoefekto eksperimentinis išsiaiškinimas. Tikras jo pažinimas palengvina mums kvantų teorijos nustatytą šviesos energijos sklidimą, o taip pat ir jos kvantinę (fotonų) prigimtį pažinti.

Fotoefektas

Visa eksperimentinė fizika laikosi dėsnio, kad reikia pirmiausia reiškinį pastebėti, paskiau jį ištirti ir pagaliau išaiškinti. Todėl ir mes čia pirmiausia atliksime kaikuriuos bandymus, o paskui, juos ištyrę, stengsimės juos išaiškinti ir pritaikinti praktikai.

1 bandymas*. Paimkime Kohlhörster-Heussel'io elektrometrą. Žinoma, galima imti pav. ir Wulf'o S. J. dviejų kvarco siūlelių elektrometrą, kuris yra labai tikslus ir veikia nepaprastai puikiai. Tačiau pirmasis yra žymiai pigesnis ir mokyklos eksperimentams daug praktiškesnis. Kaip pagelbinis įtempimas imama maždaug 100 voltų anodinė baterija. Isolato-

* Aparatura ir bandymai čia aprašyti pagal nurodymus firmos „Phywe“ (Göttingen), kurioje šio straipsnio autoriui teko atlikti fizikos mokytojų kursus 1936 m. vasarą.

riaus gale pritvirtinama gerai su stikliniu popieriumi nuvalyta cinko (Zn) skardos plokštelė. Šitaip paruoštos skardos plokštelė sujungiama laidininku su elektrometro siūleliu (1 brėž.).

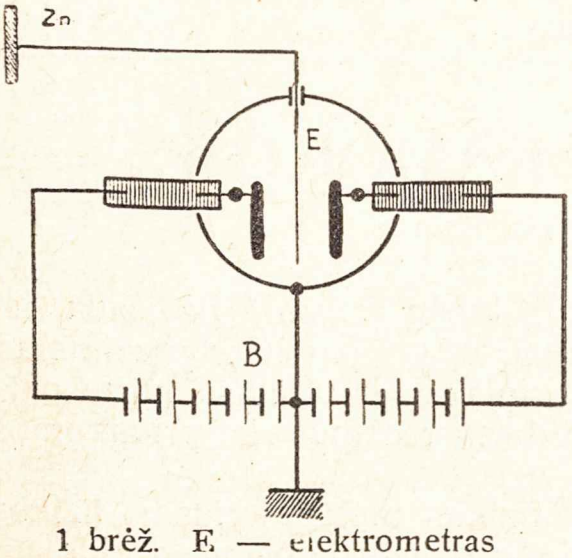

1 brėž. E — elektrometras
Zn — cinko plokštelė
B — anodinė baterija

Maždaug 25 cm nuotoly nuo cinko plokštelės pastatoma Röntgeno spindulių versmė, arba, paprasčiausiai, maža voltos lanko lempa taip, kad visa lempos šviesa galėtų apšviesti cinko plokštelę. Dabar išjungiamas elektrometro siūlelio kontaktas su žeme, ir tuojau voltos lanko lempa apšviečiama cinko plokštelė. Bematant elektrometro siūlelis išsijudina iš savo pusiausvyros ir pamažu pradeda slinkti į elektrometro kondensatoriaus neigiamą plokštelę. Pagaliau, siūlelis pasiekia šią kondensatoriaus plokštelę ir prie jos prilimpa. Dabar sudaroma elektrometro siūlelio kontaktas su žeme. Elektrometro siūlelis vėl greitai grįžta į savo pusiausvyros vietą.

Išvada aiški: apšviesta cinko plokštelė apsikrauja pozitivia elektra. Vadinas, mūsų minėtas bandymas rodo vadinamą fotoefektą. Jis buvo pirmą kartą pastebėtas Hallwachs'o 1887 metais. Truputį vėliau fizikas Lenard'as šį reiškinį dar kartą iš pagrindų ištyrė. Jo tyrimo rezultatus galima taip trumpai išreikšti:

a) krintanti į plokštelę šviesos energija išmuša iš metalo paviršiaus elektronus, kurie išeina į erdvę. Šie elektronai pavadinti fotoelektronais.

b) fotoelektronų greitis priklauso tik krintančios į plokštelę šviesos bangų ilgio: jei banga trumpesnė, elektronų greitis didesnis ir atvirkščiai.

c) Išmuštų elektronų kiekis yra proporcingas krintančios šviesos apšvietimo stiprumui. Todėl cinko plokštelės pozitivų apsikrovimą reikia suprasti kaip pirmiau neutralios plokštelės elektronų netekimą.

2 bandymas. Pirmojo bandymo aparatura lieka ta pati, tik elektrometro kondensatoriaus negativiai apkrautoji plokštelė prie apšviestos cinko plokštelės palengva tolinama. Pagaliau, pasiekiama elektrometro kondensatoriaus tokia būklė, kad elektrometro siūlelis pradeda palengva krypt į negativią kondensatoriaus plokštelę, ją paliečia, greitai grįžta į pusiausvyros vietą ir vėl pradeda tą patį judesį iš naujo. Vadinas, elektrometro siūlelis krypsta į elektrometro kondensatoriaus neigiama elektra apkrautą plokštelę todėl, kad dabar cinko plokštelė, su kuria yra sujungtas elektrometro siūlelis, dėl netekimo fotoelektronų, turi teigiamą įlydį. Palietus siūleliui elektrometro neigiama elektra apkrautą kondensatoriaus plokštelę, cinko plokštelė darosi ne tik elektriškai neutrali, bet dar tuojau įgauna neigiamą kondensatoriaus plokštelės įlydį. Todėl elektrometro siūlelis greitai grįžta į savo pradžios vietą, o pagal įlydžio didumą kartais ir toliau. Bet tuo pačiu metu cinko plokštelė vis apšviečiama. Ši šviesa, kaip jau žinome, išmuša iš jos fotoelektronus. Iš pradžių cinko plokštelė lieka elektriškai neutrali, bet vėliau įgauna vėl teigiamą įlydį. Elektrometro siūlelis vėl juda per savo pusiausvyros būklę į negativią elektrometro kondensatoriaus plokštelę ir ją paliečia. Elek-

trometro siūleliui palietus neigiamą kondensatoriaus plokštelę, vėl prasideda sakyta siūlelio kelionė. Čia gaunamas savotiškas harmoningas judesys, kuris primena susikaupusių elektros išlydžių virpėjimą.

Iš šių dviejų bandymų aiškiai matome fotoefekto buvimą. Tyrimai parodė, kad geriausiai vyksta fotoefektas su šarminiais metalais, ypač su kaliu (K). Klausimas, ar negalima šio efekto panaudoti praktiškam gyvenimui, reikia atsakyti — taip: juo pasinaudojame vadinamose fotocelėse, su kurių pagrindiniais tipais čia ir susipažinsime.

Seleno fotocelė

Geresniam fotocelių, ypatingai cezopresfotocelės, veikimui suprasti pirmiau susipažinsime su seleno (Se) fotocele, kurią mes vėliau trumpumo dėliai vadinsime tiesiog seleno cele. Seleno celė padaroma taip: paimama geležies plokštelė ir ant jos uždedamas ypatingu būdu paruoštas seleno sluogsnis. Toks modifikuotas selenas yra žymiai jautresnis šviesos spinduliams, kaip paprastas selenas. Ant šio seleno sluogsnio, kad jis tvirčiau laikytųsi, apdulkinama platinos arba aukso plonutis sluogsnis. Šis platinos arba aukso sluogsnis turi būti toks retas, kad pro jį galėtų praeiti šviesos spinduliai (2 brėž.). Kad geriau praeitų fotosrovė, kartais dar ant celės kraštų uždedamas metalinis žiedas.

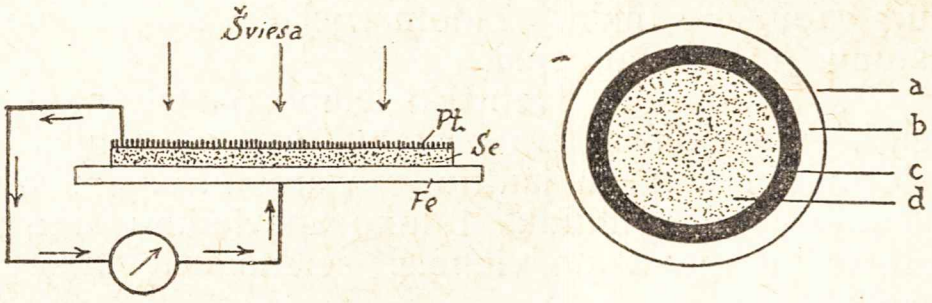

2 brėž. a — geležies plokštelė
b — seleno sluoksnis
c — metalinis žiedas
d — platinos sluoksnis

3 bandymas. Per jautrų galvanometrą sujungiami seleno celės poliai. Jei kambary tamsu, tai galvanometras nerodo sumegstoj grandinėj jokios srovės. Tačiau reikia tik truputį seleno celę apšviesti, ir galvanometras rodo gana didelį atsilenkimą. Tai reiškia, kad seleno celė jautri šviesos spinduliams ir duoda fotosrovę (3 brėž.).

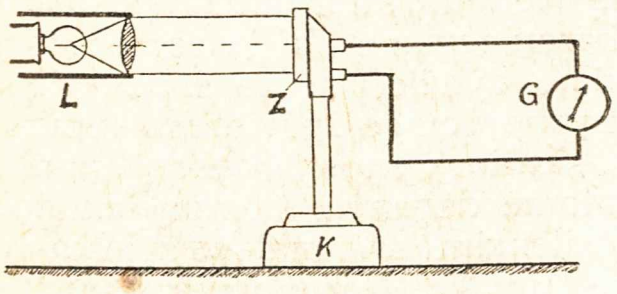

3. brėž. Z — seleno celė
G — galvanometras
L — šviesos versmė

4 bandymas. Apšvietus celę, reikia nustatyti galvanometro atsilenkimo kryptį. Iš šios krypties, pagal žinomą Ampèr'o dėsnį, galima nustatyti, kuria kryptimi fotosrovė bėga. Pasirodo, kad visada geležinė plokštelė turi teigiamą, o seleno sluogsnis neigiamą įtempimą. Iš to išeitų, kad fotoelektronai bėga tik nuo seleno sluogsnio į geležies plokštelę, bet ne atvirkščiai. Kiltų klausimas, ar negalima seleno celės, žinoma, truputį pakeitus sąlygas, pavartoti kintamos elektros srovės išlygintuoju. Reikia atsakyti — taip. Tačiau mes apie jį čia nekalbėsime, nes tai būtų anapus mūsų užsibrėžto tikslo ribų.

Šį seleno fotoefektą reikia aiškinti taip: dar neapšviestame selene yra jau daug laisvų elektronų, tik jie neturi pakankamo greičio, kad galėtų prasiskverbti pro jiems nelaidų seleno paviršiaus sluogsnį — elektrodą. Apšvietus celę, šviesa prasiveržia pro retą platinos arba aukso sluogsnį ir krinta į seleną. Dabar jau šviesos energija taip pagreitina elektronus, jog jie įgauna reikalingą greitį, kad galėtų pro seleno nelaidų sluogsnį prasimušti ir patekti į platinos sluogsnį. Iš čia lauko grandine jie per geležies plokštelę vėl grįžta į seleną.

a. Kaikurie optiški bandymai su seleno cele

Su šia mūsų čia aprašyta seleno cele galima lengvai, greitai ir visai tiksliai atlikti visą eilę fizikos pamokai arba praktikos darbams labai svarbių bandymų iš optikos srities.

Prieš pradėdami bandymus, prisiminkime kaikurias sąvokas, kurios čia dažnai pasikartos. Hefner'io lemputė, kuri žibinama metilacetatu ($CH_3COOC_5H_{11}$) ir turi keturių centimetrų liepsną, duoda vienos Hefnerio žvakės šviesos stiprumą. Šios žvakės šviesos srovė viename erdvės kampe vadinama lumen'u. Ši vieno lumeno šviesos versmė vieno metro atstume nuo šviesos versmės apšviečia vieno kvadr. metro plotą tokiu stiprumu, kurį vadiname lux'u. Žinoma, jei čia šviesos versmė į šią apšviečiamą plokštumą puola statmenai.

5 bandymas. Hefnerio lempa pastatoma 1 metro atstume nuo seleno celės. Celė reikia taip pastatyti, kad spinduliai kristų į ją statmenai. Dabar celė sujungiama su jautriu galvanometru. Galvanometras rodo tam tikrą atsilenkimą, kuris atitinka 1 luxo apšvietimo stiprumą. Iš to darome išvadą, kad, turint matavimo vienetą, seleno celė tinka matuoti apšvietimo stiprumams.

6 bandymas. Lemputė pastatoma ne 1 metro, bet 50 cm atstume nuo celės. Galvanometras rodo 4 kartus didesnį atsilenkimą, kaip penktame bandyme. Šiuo bandymu lengvai ir tiksliai patikrinamas dėsnis, pagal kurį šviesos apšvietimo stiprumas yra atvirkščiai proporcingas nuotolio kvadratui.

7 bandymas. Celė sujungiama su jautriu galvanometru. Paimamos dvi stiprios šviesos versmės (lempos) ir pastatomos netoli celės taip, kad kiekviena jų dviejų atskirai apšviestų celę vienodu stiprumu. Tai matome iš vienodo galvanometro atsilenkimo. Dabar uždegame abi šviesos versmes. Galvanometras nerodo dvigubo atsilenkimo dydžio. Iš to eitų, kad prie perdaug didelio apšvietimo fotosrovė nėra proporcinga apšvietimo stiprumui.

8 bandymas. Imamos dvi lempos, kurių vienos šviesos stiprumas yra žinomas, o antros ieškomas. Nustatome degančių lempų nuotolius taip, kad gautume vienodus galvanometrų atsilenkimus. Atmatavę šviesos versmių nuotolius r_1 ir r_2 nuo celės, galime parašyti proporciją: $L_1 : L_2 = r_1^2 : r_2^2$. Kadangi čia vienos lempos šviesos stiprumas žinomas, lengvai galima surast ir antros lempos šviesos stiprumas. Todėl sakome, kad seleno celė labai patogi matuoti šviesos versmių stiprumams. Be to, šis matavimo būdas neprileidžia subjektivių klaidų, todėl seleno celę galima pavartoti kaip pirmos rūšies fotometrą.

9 bandymas. Leidžiame lygiagrečių spindulių pluošteliui statmenai kristi į celę. Galvanometras rodo smarkų atsilenkimą. Tada celė sukama į šoną taip, kad ji sudarytų su spindulių pluošteliu mažesnį kaip 90^0 kampą. Galvanometro atsilenkimas darosi mažesnis. Taigi, apšvietimo stiprumas eina mažyn, juo mažesnis darosi spindulių krintamasis kampas su apšvietimo plokštuma (eina mažyn proporcingai kampo kosinusui).

b. Techniškas seleno fotocelės pritaikymas

Matėme, kad seleno celė be jokio pagelbinio įtempimo šviesos energiją paverčia į elektros energiją. Ši seleno ypatybė jau senai panaudota matavimo prietaisų technikai. Iš šių prietaisų labiausiai prasiplatinusi „elektriškoji akis", kuri vartojama apšvietimui matuoti. Kaip gerai veikia seleno celės fototechnikoj, rodo faktas, kad ji išstūmė iš apyvartos visus pirmesnius prietaisus apšvietimo stiprumui matuoti. Iš tiesų, seleno celė įgalina objektiviai nustatyti šviesos ne tik stiprumą, bet ir apšvietimo laiką. Tas praktiškam gyvenimui turi labai didelės reikšmės, nes ji, kaip lux-matavimo prietaisas, vartojama labai plačiai, pav. fabrikuose, mokyklose, laboratorijose ir k.

Kad fotoefektas būtų tikslesnis, iš pat pradžių buvo stengtasi kaip galima labiau pašalinti dujų jonizacijos trukdymą. Tam tikslui buvo pagaminti stiklo vamzdeliai. Šių vamzdelių viena vidaus sienelių buvo apklota dažniausiai tam tikru būdu pagamintu tiriamo metalo sluogsniu, į kurį per stiklą buvo įlydyta platinos vielelė. Ji visada sujungiama su neigiamu baterijos poliu. Antra vielelė buvo įlydyta į kitą vamzdelio sieną, kuri nepadengta metalu, bet dažniausiai į vamzdelio galą. Dabar iš šio stiklo vamzdelio ištraukiamas oras ir pats vamzdelis užlydomas. Taip paruoštas stiklo vamzdelis ir buvo pati pirmoji fotocelė. Dabar reikia tik elektrodams duoti atitinkamą įtempimą, o paskui apšviesti metalinį sluogsnį. Iš sluogsnio išmušti fotoelektronai bėga į anodą, ir, tokiu būdu, jie sumezga grandinę.

Į šią pirminę fotocelę panaši dabartinė mūsų fotocelė, tik techniškai žymiai patobulinta. Be to, pastebėta, kad fotocelės, pripildytos idealiomis dujomis, sumažintame spaudime duoda žymiai didesnį fotoefektą, kaip vakuumo celės. Todėl šiandien ir skiriamos dvi fotocelių grupės: vakuumo ir idealinių dujų celės.

Vakuumo fotocelė

Vakuumo fotocelė susideda iš stiklo vamzdelio, iš kurio oras gerai ištrauktas. Viena šio vamzdelio vidaus sienelių pusė išklota metaliniu, elektriniam šviesos efektui jautriu, sluoksniu ir anodu. Šios celės techniškas padirbimas pareina nuo to, kam ši celė bus skiriama. Dažniausiai daroma taip, kad ant vienos apvalaus stiklo vamzdelio sienos yra šviesai jautrus metalo sluogsnis, kuriame įlydytas katodas, o prieš jį tinklelio arba kilpelės pavidalo anodas. Čia šviesa krinta į metalinį sluogsnį pro tinklelį arba kilpelę. Šviesos energija išmuša iš metalo elektronus, kurie bėga į anodą ir sudaro fotosrovę.

Kad galėtume tiksliau nustatyti šios vakuumo celės veikimą, reikia žinoti celės veikimo pareinamumą nuo įtempimo ir krintančios į metalinį

sluogsnį šviesos kiekio bei intensingumo. Pastebėta, kad prie pastovaus apšvietimo ir didėjančio įtempimo iš pradžios fotosrovė auga pamažu, o vėliau lieka pastovi. Didinant įtempimą, srovė nesikeičia. Šią pastovią srovę vadiname prisisotinusia fotosrove. Jei dabar padidinti apšvietimo stiprumą, tai, matuojant fotosrovę ir duotą įtempimą, pastebima, kad fotosrovė kyla smarkiau, bet greitai pasiekia prisisotinimo ribą. Iš to galima daryti išvadas:

a) foto elektronų skaičius priklauso tik krintančios šviesos kiekio ir yra jam proporcingas.

b) jei tarp anodo ir katodo yra toks įtempimas, kad visus fotoelektronus pritraukia anodas, tada turime fotosrovę, kuri pasiekė prisisotinimo ribą.

Dujų prileista fotocelė

Savo viršine išvaizda idealių dujų fotocelė yra panaši į vakuumo celę. Tačiau savo viduje ji turi prileistą nedidelio spaudimo idealinių dujų mišinį. Dėl šių dujų celė rodo žymiai kitokį savo veikimą, kaip vakuumo celė. Čia jau prie katodo išlaisvinti ekektronai, bėgdami į anodą, turi susitikti su celėje esamomis dujomis. Todėl ligi 20 voltų to paties celės apšvietimo fotosrovė lieka mažesnė, kaip vakuumo celėje. Priežastis čia ta, kad, fotoelektronams bėgant nuo katodo į anodą, dujos sudaro jiems gana didelį pasipriešinimą. Nuo 30 voltų fotosrovės stiprumas pradeda gana smarkiai kilti. Fotoelektronai dėl didesnio įtempimo įgauna didesnį greitį ir tuo didesnę kinetinę energiją. Šie elektronai, sutikdami pakely dujų molekules, jas su visu smarkumu daužo. Jei elektronų greitis yra pakankamai didelis, tai jie dujas jonizuoja. Kitaip tariant, dujų molekulė suskaldoma į elektroną ir į pozitivų joną. Vadinas, vietoje vieno elektrono, dabar į anodą bėga du elektronu. Todėl ir fotosrovė yra dvigubai didesnė. Jei šių dviejų elektronų greitis dar toks didelis, kad jie abu gali iš neutralių molekulių išmušti dar po vieną elektroną, tada turėsime keturgubą fotosrovę.

Dujų jonas bėga į katodą. Čia jis neutralizuojasi, ir tuo atsistato pirminė dujų molekulė.

Įtempimui augant, kyla dar ir kitas efektas: eina didyn elektronų greitis ir kartu eina didyn dujų jonizacija bei jonų greitis. Jonų greitis gali būti toks didelis, kad jie, smogdami į katodą, gali ne tik patys neutralizuotis, bet dar išmušti elektronų, kurie vėl bėga į anodą. Dėl šios priežasties visas efektas tik padidėja.

Jei dabar įtempimą dar didinti, tai, kada celė apšviečiama, galima pastebėti celėje silpnutę šviesą. Tada vyksta elektros išlydžiai per dujas taip, kad elektronai, susismogdami su molekulėmis, išsiunčia spinduliavimo energiją. Tiesa, ši silpna švieselė gali susilieti su iš lauko krintančia šviesa. Šiokiame įtempime celės vartoti negalima. Įtempimą dar didinant, celė pradeda dabar šviesti jau be jokio iš lauko jos apšvietimo. Matyti, dėl didelio įtempimo, savaime vyksta smarki dujų jonizacija ir nuo jos gali vykti nuolatiniai išlydžiai per dujas. Dėl šio perdidelio celės veikimo pati celė greit sugenda, nes jos metalo jautrųjį sluogsnį sudrasko smarkūs elektros išlydžiai. Taip pat pavojinga, kad kartais nuo per didelio įtempimo susidaro celėje šviesos lankas, kuris taip pat celę sugadina. Todėl yra būtina, kad celė būtų jungiama per labai didelę varžą. Paprastai, firmos kiekvieną celę

atskirai ištiria ir pažymi jos maksimalinį darbo įtempimą, kurį peržengti visada pavojinga.

Be to, reikia pastebėti, kad dujų pripildytos fotocelės dėl dujų jonizacijos neišplėtoja momentaliai savo veikimo maksimumo, bet jį pasiekia tik po tam tikro laiko. Tiesa, tas laikas yra labai trumpas ir pastebimas tik aukštesnio tono virpėjime bei televizijoj.

Palyginus vakuumo celę su dujomis užpildytomis celėmis pasirodo, kad pastarosios yra žymiai praktiškesnės.

10 bandymas. Pagal ketvirtą brėžinį dujų celei per didelį varžyną R ir jautrų galvanometrą G duodama 1 voltas įtempimo. Čia įtempimo versmė yra anodinė baterija B, kuri perjungiama blokkondensatoriumi C. Tamsiame kambary netoli celės uždegama silpna šviesa—žvakė. Iš karto galvanometras nerodo jokio atsilenkimo. Didinant įtempimą, eina didyn ir galvanometro atsilenkimas. 50—80 voltų keičiamas šviesos versmės nuotolis. Galvanometras taip pat rodo pasikeitimą. Todėl sakome, kad grandinėj fotosrovė priklauso ir apšvietimo stiprumo ir įtempimo.

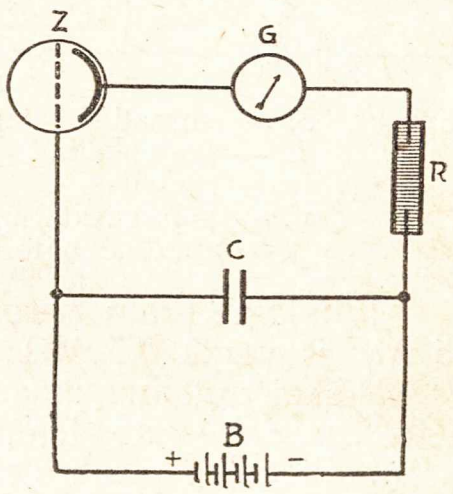

4 brėž. Z — fotocelė,
G — galvanometras,
C — kondensatorius,
R — varžynas,
B — anodinė baterija

11 bandymas. Čia išbandoma atskirų spektro spalvų įtaka celės veikimui. Tam tikslui žinomu būdu pasigaminamas aiškus spektras. Dabar įnešame pagal ketvirto brėž. schemą paruoštą fotocelę ir padedame ją pirmiausiai į violetinę, paskui iš eilės į mėlyną ir t. t. spektro spalvą. Pasirodo, kad galvanometras rodo didžiausią atsilenkimą ultra raudonoj spektro daly.

Visa čia nelaimė, kad į celę puola gana platus spektro šviesos pluoštas. Todėl tiksliau šį bandymą atlikti daroma taip: išpjaunamas juodame popieriuje plyšelis, ir tas popierius užklijuojamas ant celės taip, kad plyšelis eitų išilgai celę. Dabar jau galima žymiai tiksliau išskirti ir ištirti atskiras spektro spalvų dalis. Iš tyrimo darome išvadą, kad mūsų dujų pripildytoji fotocelė (cezoprescelė) yra ne visoms spektro spalvoms vienodai jautri. Reikia čia tuojau priminti, kad ir visos vienodos fotocelės nevienodai reaguoja į tą pačią spektro spalvą. Tai pareina nuo šviesai jautraus metalo sluogsnio paruošimo. Čia mes imame todėl cezopresfotocelę (jos šviesai jautrus sluogsnis yra padarytas iš keleto metalų mišinio, kuris kol kas yra firmos paslaptis), nes ji reaguoja daugiausia į raudoną ir ultraraudoną spektro dalį, kuri mokykloje lengviausiai gaunama iš kiekvienos lempos.

12 bandymas. Sujungiame, kaip parodyta 5 brėž. schemoj. Šiam bandymui imame 0,5 MΩ varžą ir 0,5 MF blokkondensatorių. Anodinis įtempimas siekia 100—120 voltų. Neono lempa dega pastoviai. Kada per neono lempą vyksta išlydžiai, garsiakalbyje girdėti braškėjimas. Pakeitus sakytą kondensatorių į 500 cm talpumo kondensatorių, srovės impulsai eina labai greit. Dabar jau garsiakalbyje girdėti tam tikras tonas. Jei pakeičiam varžyną, garso dažnumas taip pat keičiasi. Todėl, paėmus vietoj pastovios varžos ir pastovaus kondensatoriaus kintamus, galime tolydiškai keisti tonų aukščius.

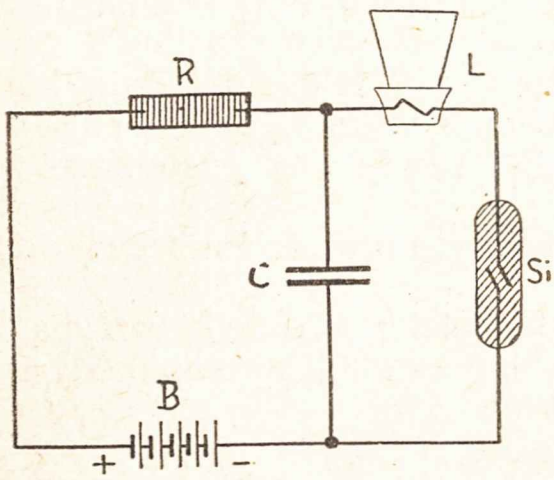

5 brėž. Si — signalinė lempa,
L — garsiakalbis,
R — varžynas,
C — kondensatorius,
B — anodinė baterija

Šis signalinių lempų, susikaupusių elektros išlydžių virpėjimas vyksta taip: paraleliai kondensatoriui įjungiama signalinė lempa. Šios lempos turi tą savybę, kad jos užsidega tik tam tikrame įtempime ir užgęsta žymiai mažesniame įtempime. Jei dabar per didelę varžą apkraunamas kondensatorius, tai tas apkrovimas gali eiti didyn, ligi pasieks įtempimą, kada signalinė lempa užsidega. Kada signalinė lempa užsidega, vyksta kondensatoriaus išsilydimas. Jis trunka tol, kol kondensatoriaus įtempimas nukrinta žemiau to įtempimo, kuriame lempa užgęsta. Kondensatoriaus išsilydimas vyksta labai greitai, bet jo apsikrovimas, dėl didelės varžos, visai pamažu. Taigi, išsilydimo dažnumas priklauso varžos didumo ir kondensatoriaus talpumo.

Jungiame, kaip parodyta 6 brėž. schemoj. Čia imamas kondensatorius 0,5 MF ir varža 0,5 MΩ. Iš karto kambarys visiškai aptamsinamas. Grandinėj nėra jokios srovės, nes lempa nešviečia. Dabar netoli celės pastatoma 3,5 volto kišeninės baterijos lemputė. Signalinė lempa tuojau pradeda perijodiškai užsidegti ir vėl užgesti. Tai yra vadinamas mažo dažnumo susikaupusių elektros išlydžių virpėjimas. Jei dabar lemputę artintume prie celės, tai sakyto virpėjimo dažnumas eina didyn, o lemputę tolinant — mažyn.

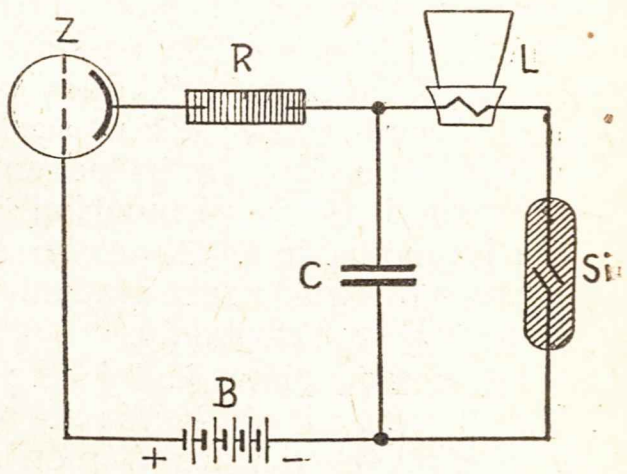

6 brėž. Z — cezopresfotocelė,
Si — signalinė lempa,
L — garsiakalbis,
C — kondensatorius,
R — varžynas,
B — anodinė baterija

Jei norėtume gauti sakytus virpėjimus visai lėtus, o paskui kaip galima didesnius, tai reikia vietoj 0,5 MF įjungti 500 cm blokkondensatorių. Paskui imama deganti žvakė ir statoma maždaug 1,5 m atstume nuo celės. Iš karto pastebimas labai retas išlydžių dažnumas. Garsiakalbyje girdimi tik atskiri garso smūgiai. Artinant žvakę vis arčiau į celę, garsiakalby smūgiai dažnėja. Pagaliau, gaunamas tonas, kurio aukštis kyla tik iki tam tikros ribos, nes signalinė lempa veikia tik iki tam tikro elektros išlydžių dažnumo. Labai įdomu, jei dabar papučiama į žvakės liepsną. Žvakės liepsna nuo oro srovės pradeda judėti ir keisti savo šviesos stiprumą ir, tokiu būdu, celės apšvietimą. Šis keitimasis aiškiai girdėti garsiakalbyje.

Iš sakyto darome išvadą, kad neapšviesta cezopresfotocelė yra elektros srovei nelaidininkas. Šią celę apšvietus, ji sudaro varžą, kuri keičiasi atitinkamai šviesos apšvietimo stiprumui, kuris apšviečia šią celę.

13 bandymas. Atliekamas sujungimas pagal 7 brėž. schemą. Didelės R varžos galai sujungiami su Kohlhörster-Heussel'io elektrometro siūleliu. Celė tamsiame kambary apšviečiama žvakės šviesa, ir stebimas elektromet-

ro siūlelio atsilenkimas. Jei žvakė artinama, atsilenkimas eina didyn ir atvirkščiai. Jei žvakės liepsna krypsta nuo oro srovės į šonus, tai ir elektrometro siūlelis atitinkamai svyruoja. Vadinas, ir elektrometrą galima pavartoti apšvietimo matavimo prietaisu.

Dabar vietoj žvakės imama stipresnė šviesos versmė, pav. kišeninės baterijos lemputė. Elektrometras rodo žymiai smarkesnį atsilenkimą. Jei papūsti cigaretės dūmų tarp celės ir šviesos versmės, tai dūmai, sulaikydami šviesos spindulius, sukelia atitinkamą elektrometro virpėjimą.

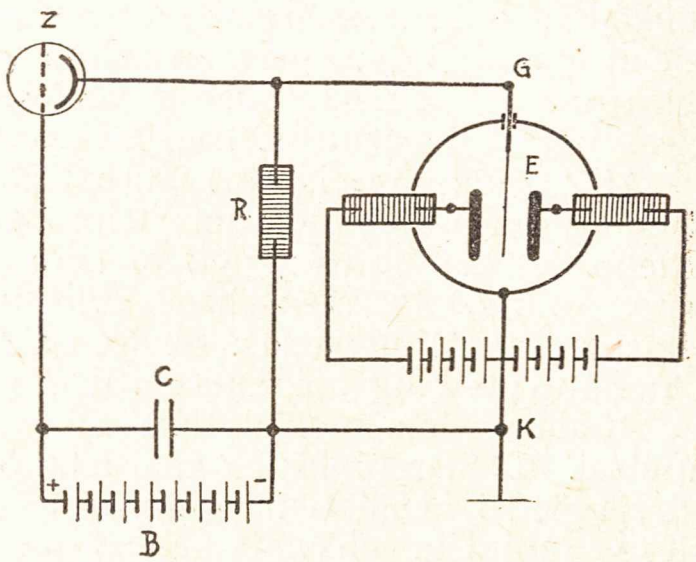

7 brėž.
E — Heusseli'o elektrom., R — varžynas,
Z — cezopresfotocelė, C — kondensatorius,
B — anodinė baterija, K — pagelbinė baterija prie etektrometro

Sakytą efektą keičiame tokiu būdu, kad tarp šviesos versmės ir celės įnešama metalinė plokštis su taisyklingai išbadytomis skylutėmis. Geriausiai šią plokštį pritaisyti prie motoro arba prie išcentrinės mašinos. Pamažu sukant skylėtą plokštį, elektrometro siūlelis čia pakrypsta, čia vėl grįžta į savo pusiausvyros būklę. Jei šis sukimas yra pakankamai greitas, tai elektrometro siūlelis nebejuda. Čia pasireiškia siūlelio inertiškumas: jis nesuspėja perdaug greitus virpėjimus sekti, todėl stovi vietoje.

Šį efektą reikia suprasti šitaip: keičiantis fotocelės apšvietimui, kyla atitinkami pasikeitimai varžoje R. Paprastai, kada celė neapšviesta, įtempimas varžyne lygus 0. Kada celė apšviečiama, ji tampa kintama varža ir, pagal Ohm'o dėsnį, atsiranda varžyne juo didesnis įtempimo kritimas, juo didesnis šviesos kiekis krinta į celę.

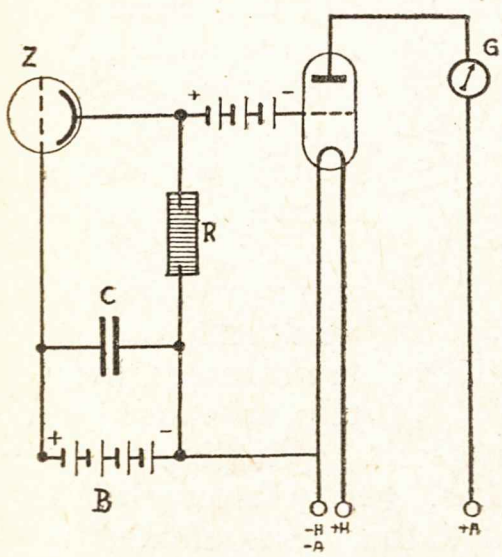

8 brėž.
Z — cezopresfotocelė,
C — kondensatorius,
R — varžynas, G — galvanometras, H — elektroninės lempos kaitinimas,
A ir B — anodinės baterijos

14 bandymas. Kaip jau pastebėjome, fotosrovės yra, palyginti, silpnutės, kad jas galima būtų kam nors panaudoti. Klausimas, ar negalima jų sustiprinti, reikia atsakyti: taip. Padaromas sujungimas pagal 8 brėž. schemą. Be to, žinoma iš pereito bandymo, kad, keičiantis apšvietimo stiprumui, atsiranda varžyno galuose įtempimo pasikeitimai. Kaip tik šiuo įtempimo pasikeitimu galima reguluoti elektroninės lempos tinklelį. Į anodo grandinę įjungiamas galvanometras. Padarius visą schemoje parodytą sujungimą, parenkamas toks elektroninės lempos tinklelio įtempimas, kad anodinė srovė būtų beveik nepastebima. Apšvietus celę, tam pačiam akimirksny ir elektrometro siūlelis ir galvanometras atsilenkia. Čia jau galima ir visai silpnus šviesos pasikeitimus puikiai sekti. Jei dabar pavartotume skylėtą plokštį ją ritmiškai sukdami, tai pamatytume nuo ritmingų šviesos impulsų

atitinkamus galvanometro ir elektronometro atsilenkimus. Šviesos impulsų skaičiui einant didyn, galvanometras greitai nereaguoja, o tik žymiai vėliau ir elektrometro siūlelis sustoja veikęs. Todėl galime sakyti, kad galvanometras nėra toks jautrus, kaip elektrometras.

15 bandymas. Norint ištirti fotosroves ir tada, kada šviesos impulsų skaičius labai didelis, daroma taip: 14-jo bandymo su elektroninės lempos tinkleliu ir katodu sujungimo laidai sujungiami su pradžios žemo dažnumo stiprintojo štepseliais, prie kurio dar prijungiamas garsiakalbis. Elektrometras išjungiamas. Be to, tinklelio apkrovimas taip parenkamas, kad jis nebūtų perdaug apkrautas. Kitaip girdėti garsiakalbyje didelis trukdymas.

Kada skylėta plokštis lėtai sukama, garsiakalbyje girdėti atskiri garso impulsai. Dabar plokšties apsisukimo skaičius didinamas. Atskiri garsiakalbyje garsai susilieja ir girdimas tonas, kurio aukštis priklauso skaičiaus. šviesos impulsų. apšviečiančių fotocelę per laiko vienetą Vadinasi, duodant atitinkamus šviesos impulsų dažnumus, galima gauti tam tikrą toną.

16 bandymas. 15 bandymo schemos sujungimas lieka tas pats, tik prieš fotocelę pastatoma signalinė lempa, kurios vienas elektrodas normalaus ilgio, o antras trumpesnis. Pati lempa sujungiama su tinklo 220 voltų kintama srove. Garsiakalbyje girdėti gana savotiškas 100 virpėjimų tonas, nes dėl srovės krypties kitimo lempa užsidega per sekundę 100 kartų.

Iš to matome, kad periodiškas šviesos kitimas fotocelės ir garsiakalbio pagalba galima paversti tam tikru tonu. Be to, šie bandymai padeda geriau šviesogarsinės filmos mechanizmui išsiaiškinti.

17 bandymas. Elektrinio patefono galvutė sujungiama su žemo dažnumo sustiprintoju. Vietoj garsiakalbio įjungiama signalinė lempa (geriau, jei jos poliai nevienodo ilgio). Lempos užpakaly pastatomas įgaubtas veidrodis V_1, o jo didžiajam židiny sakyta signalinė lempa (9 brėž.). Keleto metrų atstume pastatomas antras veidrodis V_2, kurio didžiajam židiny pastatoma fotocelė Z. Ji sujungiama pagal 15 bandymo nurodymą. Šie du veidrodžiai visiškai tamsiame kambary taip pastatomi prieš vienas antrą, kad ant fotocelės kristų kodaugiausia signalinės lempos išsiųstos šviesos. Leidus patefono plokštelei suktis, garsiakalby girdėti visiškai švari ir aiški muzika, ypatingai aiški būna kalba. Šis efektas realybėje yra nepaprastai įdomus.

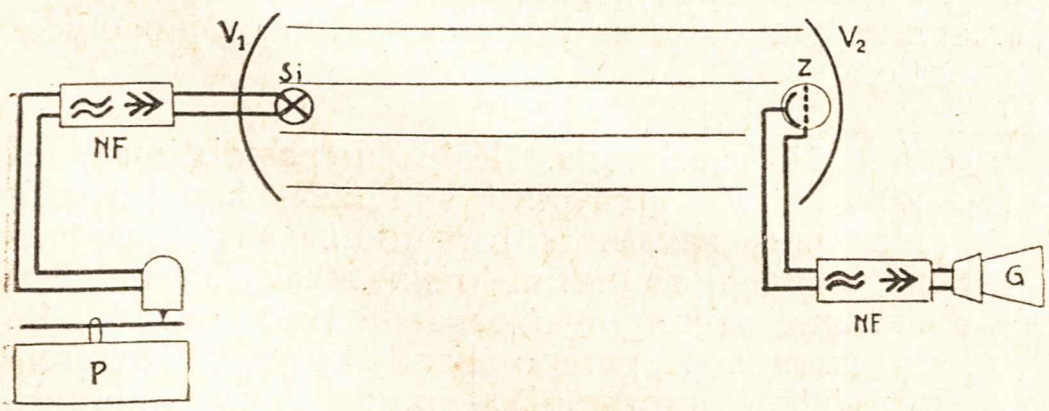

9 brėž. Z — cezopresfotocelė, Si — signalinė lempa, V_1 ir V_2 — įgaubti veidrodžiai, NF — žemo dažnumo stiprintojas G — garsiakalbis, P — elektrinis patefonas

Iš šio bandymo darome išvadą, kad signalinės lempos ir fotocelės pagalba galima pasiųsti garsus į tolį.

Tą visą galima taip aiškinti: elektros srovės pasikeitimai pirmame sustiprintuve, kurie, paprastai, garsiakalbyje pakeičiami į akustiškus virpėji-

mus, sukelia signalinės lempos šviesos stiprumo pasikeitimus. O šviesos stiprumo pasikeitimai sužadina fotocelėj srovės svyravimus, kurie sustiprinti duoda garsiakalby kalbą arba muziką.

18 bandymas. Imama garsinės filmos apie 25 metrų gabalas ir pastatomas taip, kad būtų ją galima vienodu greičiu judinti. Prieš filmą pastatomas plyšelis su lygiai išpjautomis sienelėmis. Kitoje pusėje už plyšelio ir filmos statoma fotocelė. Dabar paimama šviesos versmė, kurios šviesa krinta į abipus iškilą lęšį (f=5 cm) ir pro šį suglaustai į filmos garso juostelę, o iš čia į fotocelę. Viskas vyksta tamsiame kambaryje. Traukiant filmą, garso juostelė šviesos intensingumą reguluoja. Iš to kyla fotocelės nevienodas apšvietimas. Dėl to garsiakalby girdimi atatinkami garsai. Bandymas labai gražus. Tačiau visus tuos fizikos mėgėjus, kurie mėgins šį bandymą atlikti, norėčiau įspėti, kad nemėgintų su tokia filma, kurios garso juostelėj užfiksuota muzika. Muzika labai retai išeina patenkinama. Čia reikia labai tikslaus filmos judesio, kas, ranka sukant, beveik nebepasiekiama. Bet kalba (pav. savaitinė ir garsinė fokso apžvalga) gaunama visada labai aiški ir graži.

Pilnumo dėliai tektų čia dar aprašyti būdą, kaip galima mokykloje per fizikos pamoką su beveik jau turimomis, kitiems bandymams pavartotomis, priemonėmis išsiaiškinti televizijos efektą. Kaip žinome, paprastam televizijos efektui gauti yra keletas įvairių būdų. Čia bus aprašomas jų vienas, kurs autoriui atrodo pats paprasčiausias. Didžiausias sunkumas prie visų šių bandymų yra siųstuvo ir priimtuvo Nipkow'o plokščių sinchronizacija. Mes šį klausimą čia palengviname taja prasme, kad ant vienos plokšties padarome dvi Nipkowo spirales (brėž. 10). Viena spiralė tarnauja siųstuvui,

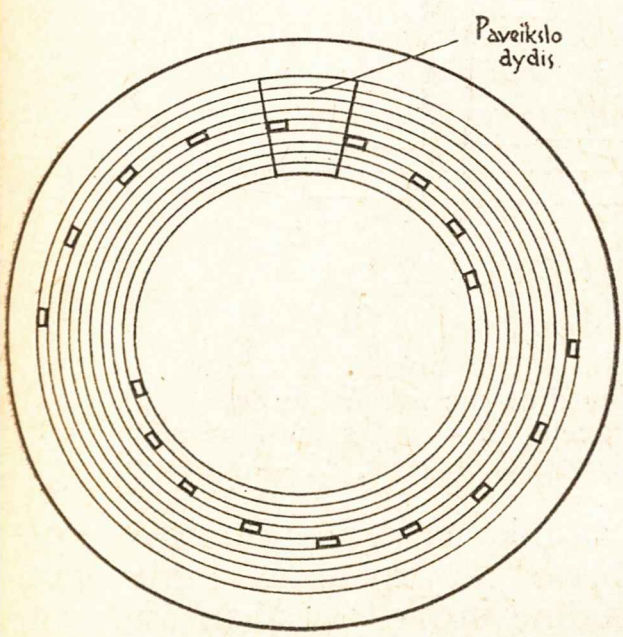

10 brėž.

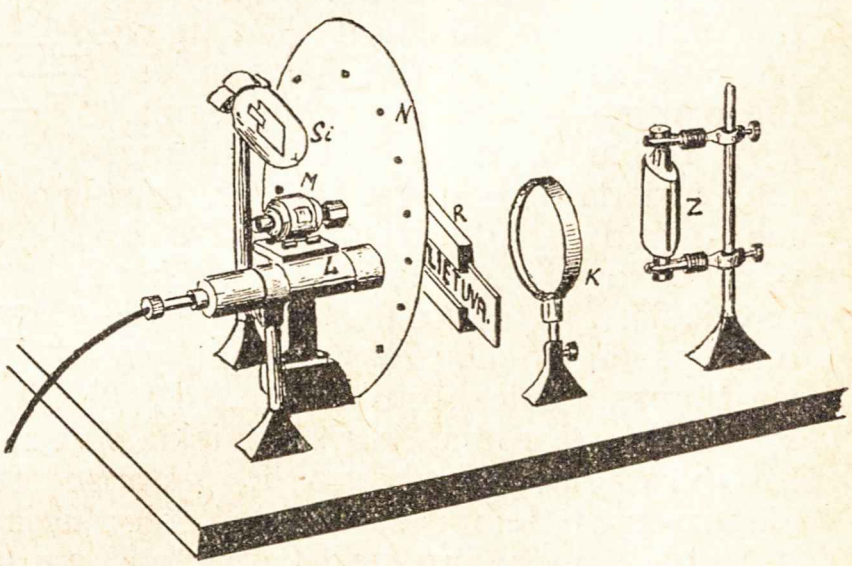

11 brėž.
Si — televizijos signalinė lempa,
N — Nipkow'o ploštis, M — motorėlis,
K — lęšis, Z — cezopresfotocelė,
L — šviesos versmė, R — rėmai.

antra — priimtuvui. Visą mūsų aparato sustatymą matome 11-e brėžiny. Pagal šį paprastą, bet gana tvirtą iš atskirų dalių sustatymą signalinė lempa Si ir sukantis plokštį motoras M yra vienoje pusėje, šviesos versmė L, lęšis

K ir fotocelė Z vienodame aukštyje—antroje pusėje. Prieš Nipkowo plokštį N kitoje pusėje pastatomi rėmai R (12 brėž.), kurie savo galuose turi po vadinamą paveikslų langelį. Šių langelių dydis priklauso Nipkowo plokštyje skylučių skaičiaus bei dydžio ir atitinka persiunčiamojo paveikslo dydį. Paprastai, čia yra dar tam tikri iš šonų įpjovimai, kad būtų galima stipriau laikyti stiklo ar filmos plokštį, ant kurios yra išbrėžti siunčiamieji paveikslai.

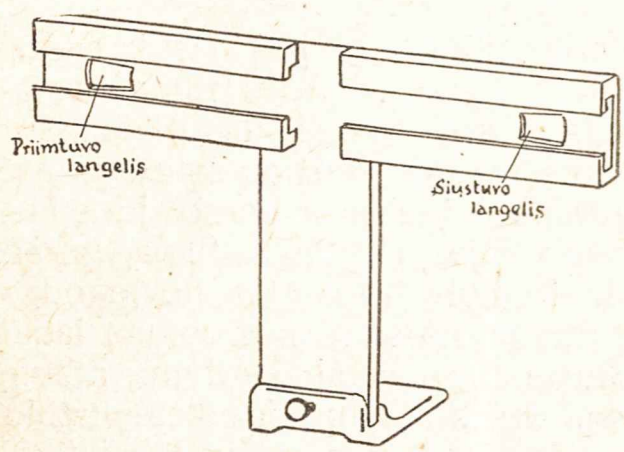

12 brėž.

Sustačius visą aparatą, reikia dabar jį paruošti tiksliam veikimui. Tam tikslui pirmiausia reikia šviesos versmę R (brž. 13) taip pastatyti, kad jos šviesa visą skylutės plotą tarp kraštutinės ir vidurinės Nipkowo plokštyje stipriai apšviestų. Paskui, lęšis ir fotocelė slinkimu taip nustatokad, apsukant plokštį, visi spinduliaimi, kristų į celę. Tik taip aparaturą sustačius, galima visus šviesos spindulius paversti į elektros srovės impulsus. Pats signalinės lempos vidurys turi būti vienodame aukštyje su motorėlio ašimi, šviesos versme, lęšiu ir fotocele. Jos šviečiamo elektrodo plokštelė turi būti tarp jai skirtos spiralės kraštutinės ir vidurinės skylutės. Rėmai reikia taip pastatyti, kad jų vienas langelis būtų prieš šviesos versmę, o antras—prieš signalinę lempą.

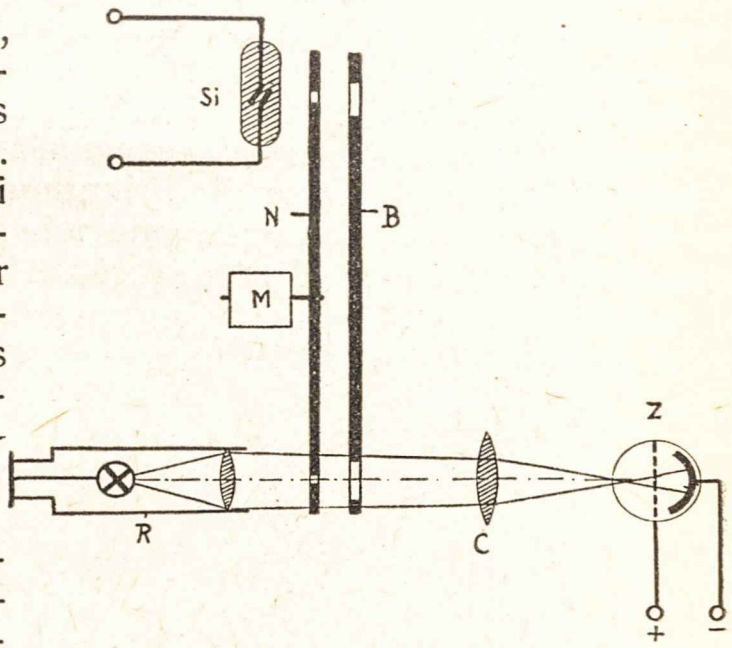

13 brėž.
Si — televizijos signalinė lempa,
Z — fotocelė, C — lęšis, B — rėmai,
N — Nipkow'o plokštis, M — motorėlis

Dabar lieka tik atlikti sujungimą, kurį darome pagal 14 brėž. schemą. Nipkowo plokšties pagalba leidžiame kristi spinduliui į siunčiamą paveikslą. Šis spindulys absorbuojamas paveikslo tamsiųjų vietų ir praleidžiamas šviesesnių vietų. Pagal spindulio stiprumą, kuris pasiekia fotocelę, atitinkamai kyla fotosrovė. Fotosrovės gimdo varžyno R galuose įtempimo svyravimus, kurie per elektroninės lemputės tinklelį reguluoja anodinę srovę. Tačiau šių visų įtempimo svyravimų nepakanka, kad gautume pakankamai šviesius bei tamsius taškus signalinėj lempoj. Šiam tikslui reikia duoti tinkleliui negatyvų apkrovimą, kurs turi būti tokio dydžio, kad, neapšvietus fotocelės, signalinė lempa kaip tik užgęstų. Tas atliekama palyginti gana lengvai potencijometro P pagalba.

Fotocelę apšvietus, bėga fotosrovė, kuri tinklelyje pagimdo pozitivų įtempimą. Šis pozitivus įtempimas negatyvų elektroninės lempos tinklelio įtempimą taip susilpnina, kad pradeda bėgti anodinė srovė. Tuo pačiu mo-

mentu signalinė lempa pradeda degti, kurios šviesos stiprumas priklauso fotosrovės ir apšvietimo stiprumo.

19 bandymas. Leidžiama motorui palengva suktis. Minėtu būdu potencijometro P pagalba nustatomas toks tinklelio įtempimas, kad tamsiame kambaryje signalinė lempa tik užgęsta ir, kada spindulys krinta į fotocelę—, užsidega.

Dabar į rėmus įnešame stiklo plokštelę, ant kurios yra tušu atitinkamai paveikslo dydžiui nubraižytos raidės arba bet koks kitas paveikslas. Keisdami elektroninės lempos tinklelio įtempimą ir Nipkowo plokšties apsi sukimų skaičių per sekundę, nustatome kaip galima didesnį paveikslo ryškumą. Priimtuvo langelyje, pamažu judinant siųstuvo langelyje stiklo plokštį, ant kurios yra nubrėžtas siunčiamas paveikslas, galima puikiai matyti gautąjį paveikslą.

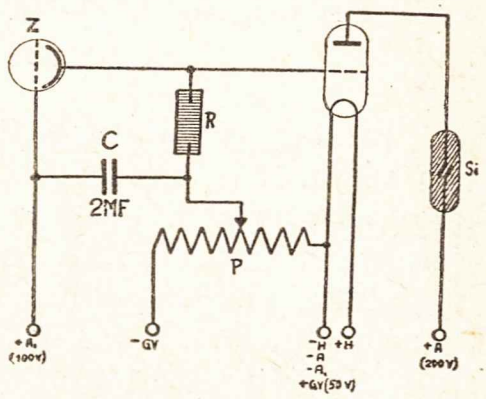

14 brėž.
Z — cezopresfotocelė,
Si — televizijos (vienas elektrodas panašus į plokštelę) signalinė lempa, P —potencijometras,
C — 2 MF blokkondensatorius,
R — varžynas

Dar įdomiau, jei į siųstuvo langelį įnešami nedideli metaliniai daiktai, pav. žirklutės, plaktukas, sagutė ir k., tai persiųsti ir jų paveikslai yra gana ryškūs.

Tiesa, sustatant šio bandymo aparaturą, reikia turėti gerokai kantrybės, bet todėl pats efektas yra labai gražus.

Trumpumo dėliai, išleidžiant daug kitų gražių bandymų, tektų čia paminėti dėl savo didelio efektingumo vadinamas optinio grįžtamojo sąryšio bandymas.

20 bandymas. Sudaromas pagal 15-to brėž. schemą sujungimas. Čia B elastinga plieno plokštelė, Š—maždaug 10—12000 apvijų špūlė ir I—sulenktas inkaras. Paimama ant ilgų laidų lempa L. Jei K sudaro kontaktą su plokštele B, tai lempa dega. Kada tik šios lempos šviesa krinta į fotocelę, tame pačiame akimirksnyje susidaro anodinė srovė, bėganti per špūlę, kuri įmagnetina inkarą I. Dabar inkaras I pritraukia plokštelę B. Pritraukta prie inkaro plokštelė B nutraukia kontaktą K. Nutraukus kontaktą K, užgęsta lempa L, kuri apšvietė fotocelę. Neapšviesta fotocelė, dėl žinomos jau iš pirmesnių bandymų priežasties, nutraukia anodinę srovę, ir inkaras išsimagnetina. Elastinga plokštelė B grįžta į savo pirminę būklę ir vėl sujungia kontaktą K. Lempa L užsidega. Bet čia kaip tik vėl prasideda tas pats reiškinys. Ir tuo būdu gaunamas gana įdomus nuolatinis perijodinis plokštelės B virpėjimas ir kartu, pagal jos dažnumą, lempos L užsidegimas. Čia ir turime mūsų jau minėtą optinį bei elektriškai mechanišką grįžtamąjį sąryšį.

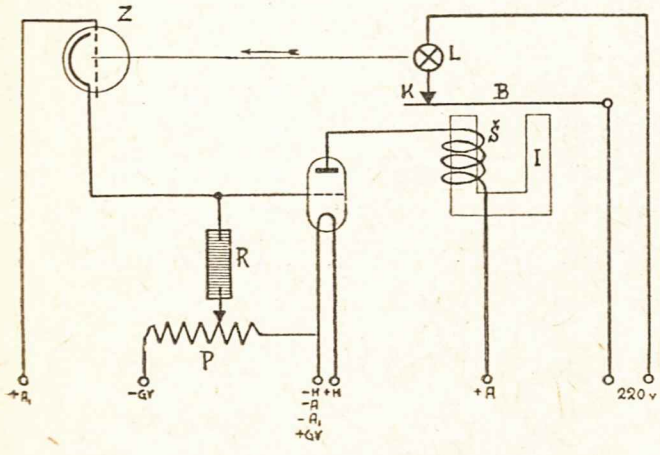

15 brėž.
Z — cezopresfotocelė, L — lempa,
K — kontaktas, B — plieno plokštelė,
Š — špūlė, I — sulenktas transformatoriaus inkaras, P — potencijometrrs,
R — varžynas.

Naujas stovinčių bangų pavaizdavimo būdas

Gimn. mokyt. M. Skripkiūnas, Kaunas

Imama maždaug 0,2 mm diametro nikelino, manganino arba konstantano viela. Ši viela isolatoriais ištempiama, pavyzdžiui, kad ir ant Bunseno statyvo (1 brėž.). Dabar išmatuojamas vielos ilgis tarp isolatorių ir padalinamas pusiau. Gautų pusių vidury pastatomi sulenkti magnetai. Žinoma, čia galima sakytą vielos ilgį padalyt ir į daugiau dalių. Tas nekeičia eksperimento minties. Šios vielos galai per kintamą varžyną sujungiami su maždaug 30—40 voltų kintamos srovės versme. Tik įjungus srovę, ir, varžyno pagalba ją atitinkamai sureguliavus, viela pradeda labai gražiai ir taisyklingai virpėti, sudarydama stovinčią bangą, kurios pūpsniai yra ties magnetais.

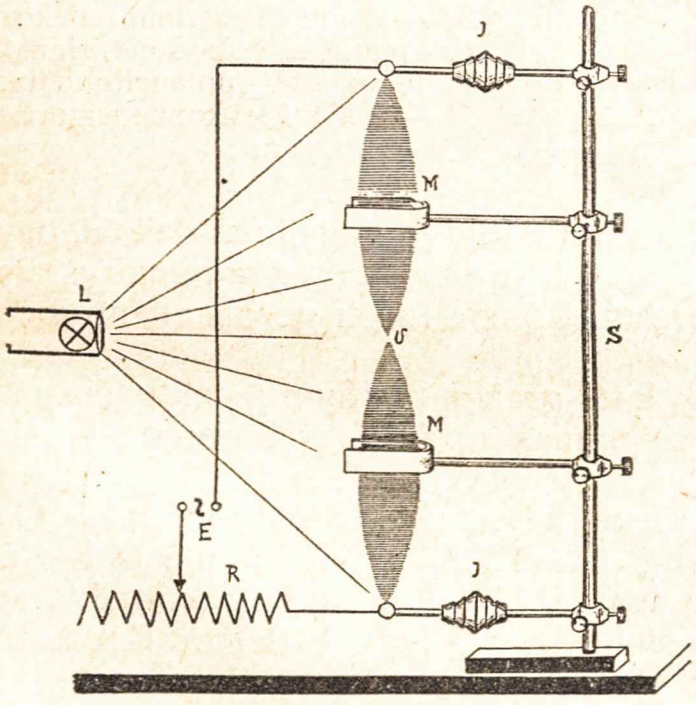

1brėž.
L — lempa, S — statyvas, M — magnetai, I — isolatoriai, R — varžynas, V — virpanti viela

Ypatingai šis virpėjimas gražiai atrodo, jei kambarys aptamsinamas, o virpanti viela apšviečiama neaiškia matine šviesa. Atitinkamai pakeitus varžą, galima pasiekti, kad viela mazgų vietose pradeda raudonai šviesti, o pūpsniai lieka tamsūs. Efektas labai įspūdingas!

Čia galima būtų paklausti, kodėl gi viela šviečia tik bangos mazguose. Priežastį, manau, reikia taryt esant virpančios vielos atskirų vietų savęs vėdinimą. Virpant vielai, jos atskiri taškai turi nevienodą amplitudą. Mazgų taškai stovi vietoje, ir todėl jie įkaitę ne taip greitai atiduoda savo šilumą aplinkai. Tuo tarpu bevirpą pūpsnių taškai turi platesnį kontaktą su aplinkos oru, kuriam ir perduoda savo šilumos dalį. Todėl šiose vietose viela ne taip greitai kaista.

Šią mintį patvirtina tas pats eksperimentas praretinto oro erdvėje. Čia jau mazgų šviečiančios vietos žymiai daugiau prasiplečia. Tamsios lieka tik

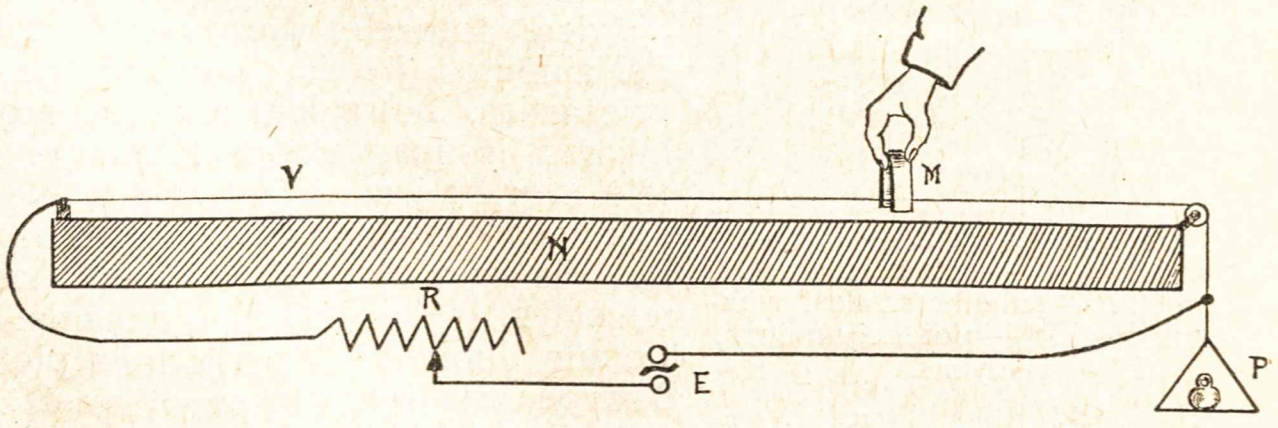

2 brėž.
N — monochordas, M — magnetas, P — svoris, V — viela, R — varžynas

pūpsnio vietos. Matyti, čia virpančių vielos taškų vėdinimasis į praretintą aplinkos orą yra žymiai mažesnis.

Dabar minėto eksperimento aparatūrą pakeičiame truputį taip, kad bevirpančią vielą sujungiame su bet kokiu rezonatoriumi, sakysime su monochordu, kurs yra beveik kiekvienos mokyklos fizikos kabinete. Šį mūsų aparatūros pakeitimą gali vaizduoti maždaug kad ir antrasis brėžinys. Įjungus elektros srovę, viela pradeda virpėti, o rezonatorius duoda atitinkamą garsą. Keičiant svorių pagalba vielos virpėjimų skaičių per laiko vienetą, gauname rezonatoriuj ir atitinkamus garso pasikeitimus. Toks šis, taip aiškiai pastebimas, tarp mechaniško virpėjimo ir akustiško efekto sąryšis turi didelės reikšmės ypač mokykloje. Be to, šis eksperimentas yra žymiai aiškesnis, gražesnis ir įspūdingesnis, kaip visokių popierėlių lipdymas ant monochordo stygų, nuo kurių jie, tik palietus monochordo stygas, kartais palikdami patį eksperimentatorių beviltiškoje būklėje, tuojau nušokinėja.

Susikaupusių elektros išlydžių virpėjimas

Gimn. mok. M. Skripkiūnas, Kaunas

Be galo svarbus šių dienų televizijai yra vadinamas susikaupusių elektros išlydžių virpėjimas. Kad suprastume, kas yra šis virpėjimas, paimkime pavyzdį. Pirmame brėžiny matome prietaisą, kurio vienan galan gali-

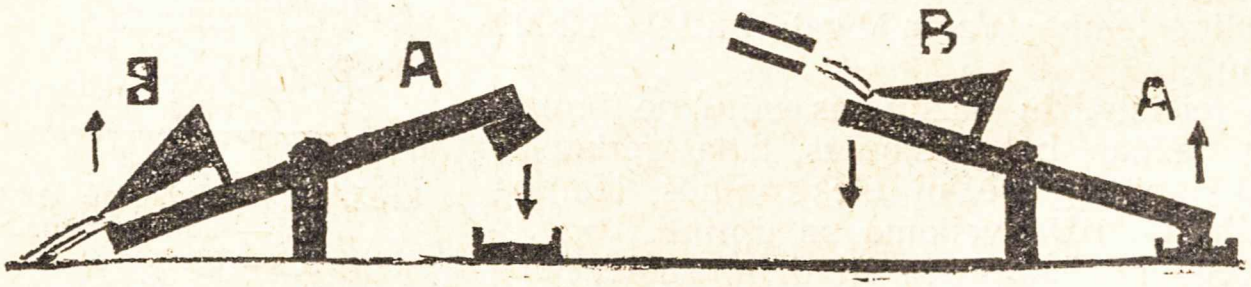

1 brėž.

ma įpilti vandens. Kol prietaisas tuščias, A galas stovi žemai, o B aukštai, bet kada jis pripilamas vandens, prietaisas neišlaiko savo pirminės būklės ir B galas leidžiasi žemyn. Prietaiso B galui nusileidus žemyn, vanduo iš jo išbėga, ir prietaisas grįžta į savo pirminę būklę. Ir taip kartojasi, kol vanduo bėga į prietaisą. Tuo tarpu susikaupusio vandens iš prietaiso išsiliejimo dažnumas priklauso bėgančio į prietaisą vandens srovės didumo ir jos stiprumo.

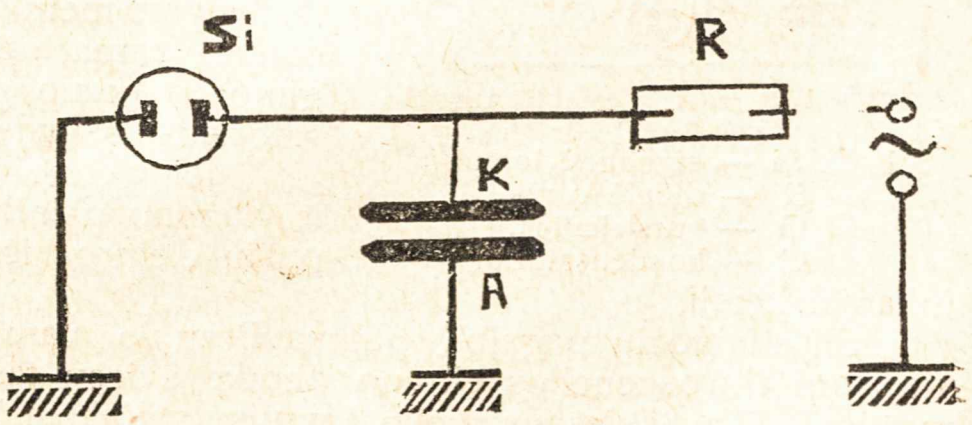

2 brėž. Si — signalinė lempa R — didelė varža
A ir K — kondensatoriaus plokštys

Lygiai tas pats yra ir su susikaupusiais elektros išlydžiais. Antrame ir trečiame brėžinyje duotos schemos, pagal kurias, sudarius sujungimą, galima gauti susikaupu-

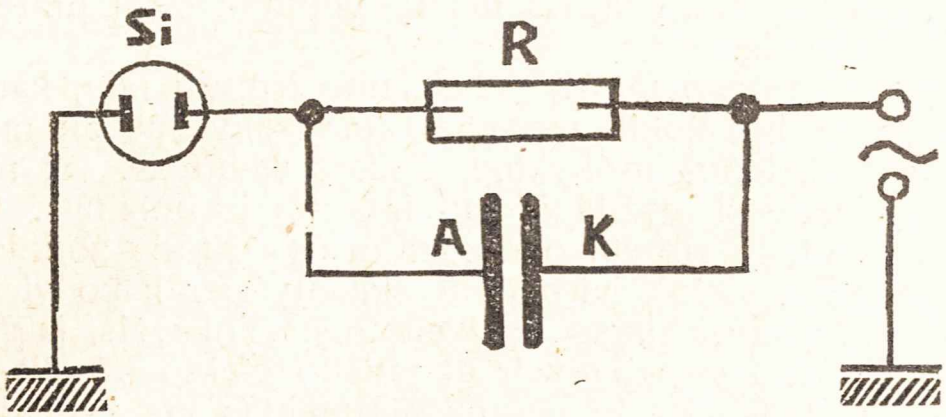

3 brėž. Si — signalinė lempa R — didelė varža
A ir K — kondensatoriaus plokštys

sių išlydžių virpėjimus. Čia didelė varža ir signalinė lempa yra sujungtos nuosekliai. Iš viso šie abu sujungimai skiriasi tik tuo, kad pirmą kartą blokkondensatorius sujungtas paraleliai su signaline lempa, antrą kartą su varža. Varža galima vartoti silito lazdelę, nes silitas, kaip žinoma, turi labai didelę varžą.

Jei varža nebus pakankamai gerai parinkta, tai bandymai su kintama srove yra nelabai aiškūs. Čia išlydžiai vyksta taip greitai, kad mūsų akis jų nepastebi. Tą efektą galima konstatuoti tik garsiakalbio arba sukamo veidrodžio pagalba.

Kas neturėtų kintamos srovės, galima tą patį efektą gauti pagal ketvirto brėžinio schemą. Čia B yra anodinė baterija, kuri turi būti nuo 95—180 voltų, žiūrint, kokia bus signalinė lempa. Varža R gali būti 9—10000 Ohmų.

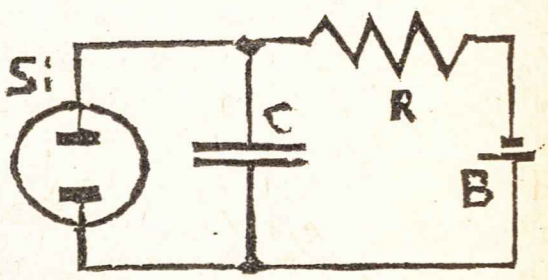

4 brėž. Si — signalinė lempa,
C — kondensatorius,
R — varžynas,
B — anodinė baterija

Jei išlydžių dažnumas būtų ne tik perdaug dažnas, bet ir silpnas, tada geriausiai pagal penktąjį brėžinį elektroninės lempos pagalba išlydžių veikimą sustiprinti.

Šių susikaupusių išlydžių susidarymą reikia suprasti šitaip: signalinė lempa užsidega tik pasiekus tam tikrą įtempimą, o užgęsta žymiai mažesniame įtempime. Kondensatoriaus apsikrovimas dėl didelės varžos yra, palyginti, labai lėtas, tuo tarpu jo išsilydinimas vyksta greitai. Kondensatoriaus išsilydymo metu dėl smugių ionizacijos signalinė lempa užsidega. Iš lempos užsidegimo dažnumo galima spręsti apie kondensatoriaus išsilydymo dažnumą.

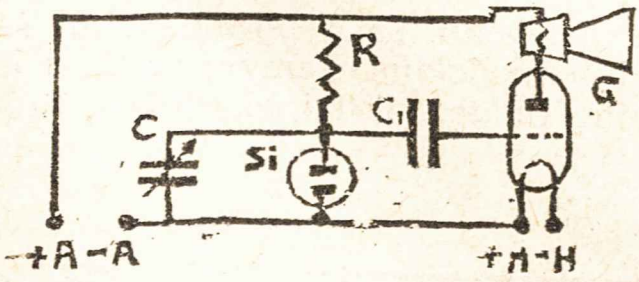

5 brėž. Si — signalinė lempa
R — didelė varža,
G — garsiakalbis,
C — kondensatoriai

Jei vietoje pastovaus kondensatoriaus ir varžyno paimti kintamus, tai šių susikaupusių elektros išlydžių dažnumą galima atitinkamai keisti.

Šių išlydžių pagalba galima Braun'o vamzdžio katodinio spindulio, kuris ant fluroscencijos ekrano duoda šviesų tašką, kelią nukreipti norima kryptimi. Tas šviesaus kelio kryptis atitinkamai suaudžiant, galima gauti fluroscencijos ekranėly per sekundę apie pusantro milijono šviesių taškų. Šiuos dabar šviesius taškus tam tikru būdu grupuojant, jei taip galima išsireikšti, galima gauti ekranėly gražus paveikslas.

GAMTOS DRAUGAS

Popularus „Kosmo“ skyrius

1937 metų Rugpjūčio mėn.

KAIP ATSIRADO SKAIČIAVIMAS?

Dr. P. Slavėnas, Kaunas

Skaičiavimo mokslas yra labai senas; tačiau jo praeitis nėra visai dingusi žiloje senovėje, nes žinome, kada ir kaip žmonės išmoko skaičiuoti. Skaičiavimo pažanga labiausiai vyko jau rašytosios istorijos bėgyje.

Senovės graikai ir romėnai, kad ir turėdami labai aukštą civilizaciją, skaičiavo kur kas menkesniais būdais, kaip mes. Net gana paprasti aritmetikos uždaviniai, kuriuos mūsų laikais be jokio vargo išsprendžia mokyklų vaikai, antikinėje gadynėje reikalavo iš skaičiuotojo didelio proto pajėgų įtempimo, ir nekiekvienam buvo įkandami. Žvelgdami į dar tolesnę senovę randame, kad, sakysime, senovės egiptiečiai nepažinojo, kaip reikiant, net paprastų trupmenų. Dar menkesnį skaičiavimo supratimą rodančios įvairios primitiviųjų žmonių tautelės. Apie piet. Afrikos bušmenus, arba apie kaikuriuos Brazilijos miškų gyventojus kartais pasakojama, kad tie žmonės nemoką suskaičiuoti nė iki 10: jie tepasaką „viens, du, trys ir daug“, o kartais nemoką nė žodžio „trys“ pasakyti savo kalba. Tokia menka esanti tų žmonių aritmetika! Tad nėra nieko nuostabaus, jei galime susekti aritmetikos raidą nuo pat jos pradžios.

Reikia betgi pasakyti, kad ne viskas, kas paprastai rašoma apie primitivius žmones, yra tiesa. Primitivieji toli gražu nėra tokie nemokšos ir naivūs, kaip dažnai manoma. Kartais jie tiesiog tyčiojasi iš europiečių, o apie save pripasakoja nebūtų dalykų. Yra žinomi atsitikimai, kada keliautojai, ko rimčiausiai parašę straipsnius apie primitiviųjų žmonių papročius, remdamiesi betarpiškais pasikalbėjimais, ilgainiui patekdavo į gana juokingą padėtį, nes tariamoji tautosaka pasirodydavo kurio vieno šnekaus čiabuvio prasimanymas. Taip pat yra paaiškėję daug nesusipratimų, kai daugely atsitikimų primitivieji tikrai nesuprato, ko iš jų nori Europos keliautojai, ir pripasakojo visai ne tą, kas yra tikrovėje, o europiečiai pasiskubino sudaryt iš to labai kategoriškų išvadų.

Todėl tenka atmesti visokias pasakas ir apie tautas, temokančias skaičiuoti iki trijų. Tos pasakos pasirodo itin nepriimtinos, turint galvoje, kad tie patys primitivieji praktiškame gyvenime, pavyzdžiui prekyboje mainais, pasirodo visai neblogai moką skaičiuoti — kartais net geriau už daugelį eilinių europiečių, išėjusių mokykloje aritmetikos kursą. Taip pat, ganydami didžiules bandas, primitivieji ne tik sugeba pastebėti, ar netrūksta kiek galvijų, bet ir moka apie tai ir vienas kitam pranešti. Žodžiu, primitivieji, tiek išgarsinti tariamu nesugebėjimu skaičiuoti, susidurdami su praktiškais aritmetikos pritaikymais, lyg ir kažkokiu stebuklingu būdu susiranda atsakymus rūpimais klausimais. Kokiomis priemonėmis jie to atsiekia?

Visų pirma, primitivieji mėgsta reikšti savo mintis ne tik garsais, bet ir judesiais. Šioje srityje jie daug laisvesni ir turtingesni už mus. Mes judesiais temokame pareikšti labai nedaug dalykų. Pavyzdžiui, įvairiai linktelėjant galvą galima pareikšti savo sutikimą, nesutikimą arba papeikimą. Bet daug geriau visa tai pasakyti žodžiu. Be to, mandagaus elgesio taisyklės mumyse nėra palankios, kad mes mintis reikštume judesių pagalba — ypač rankomis mosikuodami arba pirštais rodydami. O primitivieji tokių suvaržymų nežino. Labai įvairios judesių rūšys jiems atstoja žodžius ir sakinius. Ne be reikalo sakoma, kad primitivieji, šalia žodžių kalbos, turi ištisą judesių kalbą. Manoma, kad judesių kalba yra senesnė už garsų kalbą; pradžioje ji buvusi turtingesnė už pastarąją; bet, garsų kalbai tobulėjant, judesių kalba neišvengiamai smunka ir nyksta. Šios pastabos liečia ypač skaičiavimą. Primitivieji, net ir nemokėdami kaip reikiant reikšti skaičių žodžiais, galėtų atlikti visą tai judesiais. Paleisdami į darbą ne tik pirštus, bet visus rankų sąnarius, pečius ir net kojas, primitivieji moka greit ir tiksliai parodyti viens kitam gana didelius skaičius — per šimtą ir daugiau.

Iš to, kad primitivųjų giminės kartais neturi savo kalbose logiškos skaitvardžių sistemos, dar nereikia daryti išvados, kad jie visiškai nemoką išreikšti skaičių žodžiais. Yra būdų skaičiams pasakyti ir be skaitvardžių. Aiškumo dėliai imkime pavyzdį iš mūsų gyvenimo. Dažnai girdime sakant „po savaitės“, „per savaitę“, „savaitės bėgyje“ir pan. Šitie posakiai reiškia maždaug tą patį, kaip ir „septynių dienų bėgyje“. Taigi, šiame pavyzdyje žodis „savaitė“, turint galvoje tam tikrą dienų kiekį, atstojo skaitvardį „septyni“. „Savaitė“ nėra joks skaitvardis; bet, nepaisant to, toks žodis kartais gali atstoti skaitvardį. Primitivieji savo kalbose vartoja daugybę tokių žodžių bei išsireiškimų įvardintiems skaičiams reikšti. Kaikurių giminių primitivieji, norėdami pasakyti „trys vaikai“, „trys riešutai“, arba „trys strėlės“, kiekvienu atveju turi pavartoti skirtingus žodžius, sąvokai „trys“ išreikšti. Vietoje mūsų žodžio „trys“ šie primitivieji vartoja kelis skirtingus žodžius, kurių kiekvienas tinka tik tam tikrai daiktų rūšiai.

Verta įsidėmėti, kad tokių žodžių pasitaiko ir visose Europos kalbose, neišskiriant ir lietuvių kalbos. Imkime, pavyzdžiui, žodį „tuzinas“; jis reiškia dvyliką, bet taikomas ne bet kokiai dvylikai, o tik tam tikrai daiktų rūšiai: sagoms, adatoms, pieštukams, šiaip smulkioms prekėms, retkarčiais — vaisiams ir t. t. Bet nieks, turbūt, nesako „tuzinas žmonių“, „tuzinas kilometrų“ arba „tuzinas dainų“: tokie posakiai tiesiog rėžia ausį, kad ir turėdami visai aiškią prasmę. Taip pat gali būti „kapa kiaušinių“, bet nieks nesako „kapa metrų“. Esama daugybės kitų pavyzdžių. Vietoje „dviejų“ arba „dvejeto“ kartais sakoma „pora“ arba „poris“, bet šie žodžiai turi ir kitokios prasmės. Krautuvėse galime paprašyti „stopą popierio“ (stopa — tam tikras lapų kiekis nuo 480 iki 500). Bendrai imant, tokie žodžiai, kaip „pora“, „kapa“, „tuzinas“, „stopa“ ir t. t., nėra skaitvardžiai, tikrąja prasme, bet jie gerai tinka įvardintiems skaičiams nusakyti, šiuo atžvilgiu atstodami tikruosius skaitvardžius. Primitiviųjų žmonių kalbos turi kaip tik daugybę tokių žodžių, o grynų skaitvardžių joms kartais gerokai trūksta. Taigi, įvardinti skaičiai atsirado anksčiau, kaip gryna skaičiaus savoka. Šiame reiškinyje nėra nieko nuostabaus, nes žmonių protas pirmoje eilėje su-

vokia konkrečius dalykus, ir, tik pasiekęs aukštesnio išsilavinimo, pereina prie abstrakcijos ir apibendrinimo.

Kalbant apie tikrus skaitvardžius tenka pastebėti, kad ir jie atsirado palaipsniui. Daugely primitivųjų kalbų beveik kiekvienas skaitvardis turi dar vieną arba kelias šalutines prasmes, aiškiai rodančias, iš kur tas skaitvardis yra atsiradęs. Nors primitivių žmonių kalbos nuo vienos kitų labai skiriasi, tačiau skaitvardžių sudaryme visur randama daug panašumo. Antai, kaikuriose kalbose žodis „vienas“ reiškia, pavyzdžiui, tą patį, kaip ir „žmogus“, „pirštas“, „jis“ ir t. t. Žodis „du“, šalia šios savo reikšmės reiškia dar: „draugas“, „kaimynas“ arba „sekėjas“. „Trys“ reiškia: „ilgas“, „didelis“ arba „vidurys“; šis sugretinimas tampa visai suprantamas atsižvelgus į tai, kad trečiasis pirštas yra vidurinis ir, be to, už kitus pirštus ilgesnis. „Keturi“ kaikuriose kalbose reiškia taip pat: „kojos ir rankos“, „gyvulio kojos“ ar ką panašų.

Ligi šiol paminėtais atvejais pasitaiko nemaža įvairumo; užtat skaitvardis „penki“, jei kokioje kalboje turi kitokią prasmę, tai paprastai reiškia „ranką“. Kiti skaitvardžiai sustatomi panašiais būdais. Kartais skaitvardis, smulkiau jį panagrinėjus, pasirodo ištisas sutrumpintas posakis, nurodąs kokius pirštų judesius ar pan. Taigi, sprendžiant iš primitivių žmonių kalbų, skaitvardžiai pradžioje buvo įvairių daiktų, kūno dalių arba judesių pavadinimai, įgiję, šalia pirminių konkrečių reikšmių, dar bendresnę abstraktinę prasmę.

Ilgainiui skaitvardžių tarimas pasikeitė; jie atsiskyrė nuo kitą prasmę turinčių žodžių, pasidarė nebepanašūs į pastaruosius ir tuo būdu virto atskira kalbos dalimi. Šitas pasikeitimas kaikuriose labiau pažengusiose kalbose — pavyzdžiui indoeuropiečių arba semitų — yra toks gilus, kad net kruopščiausi kalbininkų tyrimai vos tepajėgia išnarplioti tik kaikurių skaitvardžių kilmę. Todėl paliesdami kad ir savo kalbą, turėsime pasitenkinti keliomis pastabomis.

Mūsų skaitvardžiai „vienuolika“, „dvylika“, „trylika“ ir t. t. iki „devyniolikos“ lengvai duodasi išaiškinami. Jie reiškia: tiek ir tiek „lieka“ nuo dešimties. Pavyzdžiui, „trylika“ reikia suprasti: dešimts ir dar trys lieka“. Tokios pat kilmės yra vokiečių „elf“ ir „zwölf“: senesnėse germanų kalbose šitie žodžiai kiek kitaip skambėjo (pavyzdžiui, gotų „ei-liven“ ir „tvoliven“) ir tada reiškė: „vienas palikta“, „du palikta“. Šitas išaiškinimas lengvai pavyko dėl to, kad sakytieji skaitvardžiai, matyti, nėra labai seni ir pasitaiko tik paskirose kalbose arba siaurose kalbų grupėse. Nes jau net mūsų broliai latviai savo skaitvardžius nuo 11 iki 19 sustatė kiek kitokiu būdu, kaip mes: sulietuvinę latvių skaitvardžius gauname: „viens po dešimties“, „du po dešimties“ ir t. t.

Užtat skaitvardžiai, kurie vienodai pasitaiko net labai tolimose kalbose, ir skiriasi tik tarimu — pavyzdžiui, „vienas“, „du“, „trys“, keturi“, „dešimts“ arba „šimtas“ — atrodo sunkiai suprantami savo kilme: šie skaitvardžiai, būdami labai seni (daugelio tūkstančių metų senumo) amžių bėgyje labai pasikeitė ir visiškai nukrypo nuo pirminių konkretesnių reikšmių. Dėl jų kilmės kalbininkai patiekia įvairius spėjimus, kurių, suprantama, nieks negali patikrinti. Nepaisant šiokio bei tokio įvairumo, visi tokie spėjimai bendrais bruožais sutinka su tuo, kas buvo pasakyta apie primi-

tivių žmonių kalbas. Žodis „penki“, kitados kitaip tariamas, reiškęs ranką, pėdą arba leteną. „Dešimts“ panašiu būdu reiškę „dvi ranki“ arba „du kumščiu“. Žodžiai „dešimts“ ir „šimtas“ esą gimininigi: „šimtas“ kitados galėjęs reikšti „dešimts dešimčių“, bet ilgainiui buvęs suprastintas tarimo atžvilgiu, tapdamas visai trumpu žodžiu — trumpesniu net už tą, iš kurio kilęs. Dėl „tūkstančio“ daug spėlioti jau netenka, nes šis žodis mūsų kalboje veikiausiai bus skolinys iš germanų (Tausend): senesnėse germanų kalbose tas pats žodis — suprantama, kitaip tariamas — reiškęs maždaug „daugiašimtis“ arba „stambiašimtis“ *.

Gana patikimi atrodo žodžių „pirmas“ ir „antras“ aiškinimai. „Pirmas“, šalia savo dabartinės reikšmės, kitados turėjęs dar prasmes: „priekinis“, „vedamasis“ arba „stumiamasis“; „antras“ turėjęs prasmes: „kitas“, „išorinis“, „pašalinis“. Nors tokiuose kalbininkų išvedžiojimuose pasitaiko labai daug neaiškumų ir net prieštaravimų, tačiau galima sutikti su bendra mintimi, kad mūsų skaitvardžiai, kaip ir visose kalbose, yra kilę iš konkretesnių sąvokų.

Atsiradus skaitvardžiams, žmonės pradėjo jau visai sąmoningai skaičiuoti. Pamažu susidarė paprasčiausios skaičiavimo taisyklės — sudėties, atimties, daugybos ir dalybos. Kartu su raštu atsirado ir aritmetika, kaip atskiras mokslas. Archeologai, kasinėdami Egipto senienas, be kita ko, aptiko ir tikrą aritmetikos vadovėlį parašytą apie 2000 metų prieš Kristų. Nėra abejonės, kad ir kitose civilizuotose tautose, skaičiavimui buvo kreipiama nemaža dėmesio.

Senovės graikai, tiek daug nudirbę ugdydami žmonijos kulturą, ir šioje srityje turėjo nemaža nuopelnų. Tačiau, nepaisant tų darbų, skaičiavimo pažanga buvo labai lėta, kol žmonės dar neišmoko tinkamai skaičius ženklinti -- kol neatsirado vadinamoji arabiška numeracija. Tikrovėje ji kilo ne arabuose, bet Indijoje, apie VI-jį šimtmetį pr. Kr. IX-me šimtmety ją buvo pasiėmę arabai ir išnešioję po visas savo valdomas šalis, o nuo XI-jo šimtmečio arabiški skaitženkliai pasirodė ir Europoj**.

Skaitvardžiai, kaip ir šiaip žodžiai, nėra tobula priemonė naudotis skaičiais. Be žodžių būtų neįmanoma galvoti; tačiau vien tik žodžiais, sudarytais tradicijos keliu, nepakanka tenkintis: reikia dar matematiškų ženklų. Vadinamoji arabiška skaitmenų sistema atitinka šią paskirtį: kartu su ja skaičiavimo technika atsistojo ant tvirto pagrindo, ir aritmetika įgijo savo dabartinį pavidalą.

---

* Aš nugirdau mūsų kalbininkus (a. a. Būgą) kalbant, kad „tūkstantis“ yra kilęs iš veiksmažodžio „tukti“, ir yra ne kas kitas, kaip to veiksmažodžio išplėstas padalyvis (tunkąs, tūkstąs), taigi „tūkstantis“ = „labai ištukęs“, „labai didelis“. *Red.*

** Arabiškus skaitženklius vietoj iki tol vartotų romėniškųjų pirmasis Europoj įvedė įžymus tos gadynės mechanikas ir matematikas vienuolis Gerbertas, paskiau buvusis popiežius Silvestras II (999—1003). Pirmiausia ši naujovė pasirodė Italijoj, o nuo XIII-jo šimtm. plito ir kitose Europos šalyse. Betgi visuotinai vartoti Europoj jie ne anksčiau kaip nuo XVI-jo šimtmečio. Koks palengvinimas skaičiavime padaryta įvedus šią naują skaitženklių sistemą, kiekvienas įsitikins pamėginęs atlikt kad ir visai paprastą, sakysim, daugybos arba dalybos veiksmą mūsų dar ir šiandien nepamirštais romėniškais skaitženkliais. *Red.*

Šilkverpis *(Bombyx mori L.)* ir šilko verpimas

A. Palionis, Kaunas

Šių metų Velykomis lankiausi Aukštaičiuose — lietuvybės dvasingumo, nuoširdumo bei vaišingumo aukštybių viršūnėse. Aušo sodriai snaiguriuodamas ankstybų Velykų rytas. Tokioj didžioj šventėj Dievo visagalybei pagerbti aukštaičio dvasia braujasi iš bažnyčios lauko platybėn. Reikiamu orumu traukdami „Linksma diena mums prašvito, visi troškom džiaugsmo šito“, spraudėmės šventoriun. Šventoriuje plakėsi šilkinės, auksu siuvinėtos vėliavos su baltomis snaigarėmis; šalo šilkiniais baltais drabužiais jas lydinčios mergelės su rūtų vainikais. Tarp liūdnų spalvų iš miestų besibraunančių skrybelaičių mirgėjo šilkinės įvairiaspalvės skarelės. Tame šilko šnarėjime ir tviskėjime mintis nejučiomis ima suktis apie šilką.

Šilkas nėra tik puošmena; jis lengvas, stiprus, cheminiams veiksmams atsparus, lengvai dažomas, sunkiai įdegamas, todėl ne tik tinkamas, bet kartais visai būtinas net patiems aršiausiems ir vyriškiausiems reikalams — karui. Karui ir tikriems kariams, o ne tiems, kurie yra nustoję vyriškumo garbės ir nuo kardo bei sagučių žibėjimo apsvaigsta ir murdosi palaido gyvenimo sūkuriuos berungtyniaudami vien dėl šilkinių kaspininkų nešiotojų. Doras karys šilku naudojasi mergeles ir visą kraštą nuo priešo apginti, iš šilko jiems dirbdinami parašiutai ir t. t.

Dabar visko yra dvejopo: tikro ir dirbtinio. Vieni dalykai tebėra tikri ir tyri, kaip žmogus juos pačioje gamtoje aptiko; o kiti — akiai lyg tokie pat, kaip tikrieji, bet žmogaus, bala žino iš ko, pasigaminti. Ir šilko esama dvejopo: tikrojo ir dirbtinio. Dirbtinis šilkas... et tegul chemikai pasakoja, kaip jie iš medienos ir rūgsčių, jas šutindami, nei šiokią nei tokią tyrelę padaro, o pramoninkai iš jos paskui išspaudžia siūlus ir išaudžia audeklus, akiai šilką atstojančius. Bet ir tikrasis šilkas, jo puikūs audeklai ir tviską, kaip rytmetinės rasos lašai jaunutės mergelės kasose kaspininkai — ne mano tikrasis džiaugsmas. Aš džiaugsmingai temokėsiu su jaunu ar karšinčium pasišnekučiuoti apie patį šilkverpį drugį — *Bombyx mori L*, o ne apie jo šilko pluoštus.

Tolimuose pietuose, kur jau amžinai žaliuoja medžiai arba kur jie žaliąjį savo drabužį tenusivelka tik dėl sausrų, o ne dėl šalčių, gyvena drugių šeimyna, vadinama *Bombycidae*, kuriai pridera ir šilkverpis. Visose dausose gyvena šios šeimynos nariai, bet pas mus nėra jų nė vienos rūšies — per gležnūs tie saulės močiutės lepūnėliai mūsų ūkanotam orui, žvarbiam vėjui ir žiemos speigams. Berods, daug kam šaltis arba karštis neleidžia pas mus arba kitur kur gyventi; bet tai nėra vienintelės priežastys, kurios tą gausybę gyvijos rūšių nuostabiai įvairiai paskirstė po žemę ir vandenį vienur vienokias, kitur kitokias jų įgyvendindamos. Tos kūrybos priežasčių bei akstinų negalima nei visų suvokti nei suskaičiuoti. Čia ir yra gyvosios gamtos didingumas, paslaptingumas; čia ir slypi amžinas gamtininko dvasios geismų gundymas gamtos platybes pažinti.

Taigi, tie tikrieji šilkverpiai, *Bombycidae*, gyvena tik ten, kur drugiams gyventi lengviausia ir patogiausia — dausose. Tie drugiai sunkūs, tingūs, sunkiai skrendą, keistoko pavidalo sparnais: priešakinių sparnų galas daž-

niausia po viršūne išsklemptas, o pati viršūnė ištysusi — randasi panašumo į pjautuvą; užpakaliniai sparnai su iškyšulėliu; jie vienodos spalvos su vienu kitu tamsesniu ar šviesesniu ruoželiu; vadinas, kaip drugiai, jie yra kuklūs ir savo spalvomis ir raštais.

Šilkverpių vardą jie turi ne pramanytą. Jų vikšrų seilių liaukos, prieš virsdamos lėliuke (peru), pradeda gaminti skystį, kuris ore sukietėdamas virsta šilku. Vikšras išsunkia jo lašeliukėlį ir prilipdo prie šakutės ar kito daikto ir, riesdamas galvą aukštyn ar sukdamas šonan, tysia leisdamas pro mažytėlę liaukos angelę, vadinasi, verpia. Pradžioje vikšras tuos šilko plaušus raizgo palaidai ir didesnėje erčioje; paskiau taip pina ir lipdo, kad apie save padaro pailgą, apvalainą be langų ir durų namelį, tvirtą kaip šikšninį luobą, apraizgytą ir prisietą prie šakučių šilkiniais plaušais, vadinamą kokoną. Išriedėjęs, drugys pratirpdo to tamsaus namo galą, kad išeitų švieson ir erdvėn.

Šilkas verpti—ne vienų šilkverpių gudrumas. Daug ir mūsiškių drugių šeimynų, kaip *Lasiocampidae, Limontriidae, Saturniidae* ir kt. tą patį moka. Drugiai šilką verpia ne tam, kad mes juo puoštumės arba tuo jų gabumu stebėtumės, kaip kad ir bitės neša medų ir vašką dirba ne kad lietuviški bičiuliai meilėje gyventų ir šermenyse maloniai vašku kvepėtų nuo žvakių; bet šilkas šilkverpiams patiems yra reikalingas.

Visi žinome, kad drugio gyvenime esama keturių laikotarpių; tačiau nelyginkime jų su žmogaus neprisimenama kūdikyste, nerūpestinga vaikyste, linksma jaunatve ir sopulinga senatve, ypač sopulinga, jei jaunystės linksmumas nė kiek nebuvo žabojamas. Drugio gyvenimo laikotarpiai: kiaušinėlis, vikšras, lėliukė (peras) ir drugys. Iš kiaušinėlio išsiperi vikšras, kartais plaukuotas, raguotas, kartais ne. Vikšras ėda, auga, keturis kartus keičia kailį — neriasi, pavirsta lėliuke, o po ilgesnio ar trumpesnio laiko iš jos išrieda drugys; tas deda kiaušinėlius ir pasaka vėl nuo pradžių. Nuobodulio pasaka, bet labai prasminga. Pasakyti labai lengva, kad vikšras virsta lėliuke, o iš lėliukės išrieda drugys. Bet argi mes nežinome, kas yra vikšras? Iš oro žiūrimas jis yra kirmėlė ir gana. Galva, laibas kūnas, trys krūtinės nariuotų kojų poros, kelios poros, kaip maišiukų, pilvelio kojų ir viskas. O drugys — sparnuotas, ūsuotas, aiškia galva, aiškia krūtine, pilveliu; jis judrus žemėje ir ore; jis gražuolis, ašarų pakalnės puošmena. Kas bebūtų, jei imtų staiga, nei iš šio nei iš to, tas kirmėliškas, vos rėplinėjantis vikšras ir virstų šauniu, kaip jaunatvės svajonė, drugiu! Ne! Gamtoje niekas šuoliais nešokinėja. Vikšrui virstant lėliuke, jo kūnas irsta atskiromis celėmis ir jos lėliukėje naujaip perkuriamos — į drugio kūną. O tokiam iš pagrindų kūno persikūrimui reikia ramybės; reikia ir apsaugos tam nuostabiam vyksmui, kai vikšras virsta lėliuke, o lėliukė drugiu. Kad pasistatytų saugius ir ramius rūmus tokiam didžiam persikeitimui, drugio vikšras ir verpia sau šilko plaušus.

Šilkverpis iš kitų savo šeimos narių ir kitų verpėjų skiriasi ne tuo, kad šilkus verpia, o kad jo šilkas tinka žmogaus reikalams. Kitų drugių verpėjų plaušai trumpi, šiurkštūs, stamantrūs žmogui iš jų siūlus suverpus; siūlas išeitų kaip pakulinis, jei ne blogesnis, o jų prisiauginti būtų dešimts kartų vargo daugiau, kaip su visa lino kančia.

Gražiųjų šilkų verpėjas, pats šilkverpis, *Bombyx mori L.*, yra balzganas, truputį su pilkumu. Jo priešakinių sparnų vidury yra rusva dėmelė

panaši į mėnulį; nuo jos į sparnugalį eina du ruoželiu į pašaknę vienas, bet ryškesnis, ruoželis tokios pat spalvos; užpakaliniai sparnai tik su rusvais ruoželiais. Straublio, nasrų prietaisų, kuriais drugiai čiulpia skysčius, šilkverpiai neturi ir užaugę drugiai visai nieko neėda. Ūsai patinų ir patelių šakoti, tik patelių šakelės viršūnėn daugiau ir greičiau trumpėja; ūsų stumbelis rusvas, o šakelės kaip visas drugys. Tai ir visi šilkverpio pažymiai; kuklus jis savo viršiniu pavidalu; neilgai ir tegyvena.

Patelės deda 200—600 kiaušinėlių; kiaušinėliai sidabriniai baltos spalvos. Vikšrai blukiai žalsvos arba gelsvos spalvos, tik iš kiaušinėlio išsiperėję jie plaukuoti; vėliau, plaukelių nežymu. Krūtinės pirmasis narelis menkas; antras ir trečias išputę, pilvelio 4 ir 5 nareliai su gumburėliais ir drauge su krūtinės nareliais sudaro išpūtimą, lyg kokią didelę galvą; aštuntasis narelis taip pat su gumburėliais, o vienuoliktasis su trumpu ragu. Kokonas iš ilgų, tvirtų ir gražių šilkinių plaušų, baltas, pilkšvas arba įvairaus gelsvumo bei žalsvumo ir net rausvumo; bet to žmogus pasiekė veislinimu. Patelių kokonai tiesiais, o patinų per vidurį įsmaugtais šonais. Laukinio šilkverpio nebėra: jis grynai naminis vabzdys ir, kaip visi žmogaus naminiai gyvuliai, suskaldytas į daugybę rasių, veislių, atmainų. Jo tėvynė yra Indija arba pietų Kinija, greičiau pastaroji.

Šilkverpis įvairiais jo gyvenimo laikotarpiais

* * *

Kiniją japonai ne visuomet niokojo. Kinai dar nesenai išmoko iš vakarų kulturos kraštų papročius trypti, sąžinę priversti tylėti, maištus kelti ir nebūti kinais, o svetimų dievų garbintojais; bet jie jau spėjo tiek nusilpninti „Dieviškąją Imperiją“, pavertę ją respublika, kad tą merdintį milžiną šiandien gali pešioti kas tik užsimano. Senais gerais laikais Kinija ilgus, ilgus amžius žydėjo. 2600 metų prieš Kristaus gimimą, kaip sako jų metraščiai, ją valdė imperatorius Hoang-Ti su žmona Si-hing-chi, išmintinga moterimi, nes anoji susigodojusi, kad šilkverpį reikią padaryti naminiu vabzdžiu.

Pati gamta žmogaus nauda ir reikalais nesirūpina; ji lygi motina ir vilkui bei avinui ir kviečiui bei kukaliui. Ji tik aršiai daboja tvarką ir saiką,

neskirstydama nei reikalingais ar nereikalingais, nei naudingais ar žalingais, nei dideliais ar mažais, o kiekvienam padalinusi ir su kitais supynusi dalias taip, kad vienas kas neišsišoktų perdideliu padaugėjimu. Tik žmogus įstengia tą gamtos dalių paskirstymą iškreipti ardamas bei sėdamas, veisdamas bei žudydamas; gamta žmogaus naminius gyvulius ir javus teriboja pačiomis stambiausiomis kliūtimis — erdve, sausra, potvyniais, neištveria mais karščiais arba speigais, marais ir ligomis. Iš marų ir pats žmogus dar ne visur ir ne visai išsivadavo, nors bando juos ir karo darbams įkinkyti.

Kiniečiai, imperatorienės Si-hing-Chi akinami, ėmėsi šilko verpimo darbo. Prisodino šilkmedžio, *Morus alba* L, ir prisiveisė begalę šilkverpių. Audėsi šilkus, tobulėjo, kilo ir klestėjo šilko verpimas; jie išsigudrino austi nuostabiai gražius šilkus, visų tautų pavydą keliančius. Visiems kitiems už didelius pinigus šnarančius šilkus pardavinėjo, bet šilkverpius tik sau laikė, šilko verpimą paslaptimi gaubė. Iš savo imperijos mirties bausme uždraudė išgabenti šilkverpius, jų vikšrus ar kiaušinėlius. Patys jie vieni tenorėjo turėti tuos ploniausius ir švelniausius audeklus ausdami. Ir ilgus amžius niekas mirties neišvengęs, kuris buvo bandęs išvogti Kinijos turtų drugelį.

Laikas ėjo. Kinijoje šilko verpimas bujojo; jie daug ko mokėjo, ką europiečiai tik daug vėliau išmoko. Bet kiniečiai kažkodėl savo laimėjimuose apsnūdo ir savo „Dieviškoje Imperijoje“ sukūrė ne galybę, o lygkiaute užsidarė, sienomis apsitvėrė. Tat žmonijos proto ir valios kūryba iš jų išsprūdo ir vis tolyn vakaruosna slinko; pakeliui čia kurdama, čia griaudama didžias idejas, galingas imperijas smarkėjo ir žadino žmonėse troškulį viską pažinti ir turėti. Pažino vakariečiai šilką ir baisiai jo panūdo. Jau Byzantijoje už šilko užmačią mokėjo pasakiškus pinigus. Byzantija susivaidijo su Rustemo tėvyne, Persija, ir 552 metais kariavo; tuomet byzantiečiai už šilkų kilogramą mokėjo daugiau kaip 100 000 litų, nes Persija buvo vienintelis vaizbūnas tarp Kinijos ir tautų tolyn į vakarus.

Padavimas sako, kad Byzantiją valdant didžiajam įstatymų kūrėjui Justinijonui, džiaugsmo pagauti vienuoliai paplito po visą anais laikais žinomą pasaulį krikščioniškosios meilės skelbti. Jie svečiuosna nešę „Linksmą Naujieną“, o iš svetur tėvynėn gabenę žemiškas prašmatnybes. Du Dievo tarnu nusidavę net Kinijon. Ten „Drakono Šaly“ ir apaštalų širdys neišturėję šilko švelniai vylionei: — išgręžę lazdas, jose užkalę šilkverpio kiaušinėlius, ir tuo būdu iš Kinijos juos pavogę, 555 metais dulkini su jais atkakę Konstantinopolin.

Padavimas apie šilkverpio išvogimą iš geltonųjų kinų tėra graži pasaka. Dabar aiškėja, kad kinai tikrai 3000 metų tęsėjo išlaikyti šilko verpimo paslaptį. Bet apie 460 metų Kristui gimus landūs japonai jau buvo sušniukštinėję apie šilko verpimą ir jį pas save įsivedę, ir greitai išplėtę. Nes jų mikado (valdovas) Kotoku (645—654 m.) jau įstatymais tvarko šilko verpimą, įsakydamas kiekvienam ūkininkui, pagal jo turimos žemės plotą, pasodinti po 100, po 200 ar po 300 šilkmedžio medelių; paskiria šilko verpimo mokovus, kad nemokomai visiems davinėtų šio amato patarimus ir valstybės mokesčius liepia imti šilko žaliava bei šilko dirbiniais. Tuo laiku šilko verpimas prasideda ir Indijoje. Iš indų išmoksta persai. Tat byzantiečiai, kol nekariavo su persais, šilko prisipirkdavo; o prasidėjus

karui, jo pirkti nebegaudami, turėjo ieškoti būdų patys jo pasigaminti, lygiai kaip mūsų šeimininkės vokiečių okupacijos metu, nebegaudamos pirkti muilo, o nenorėdamos būti suskretusios — sumojo pačios muilo išsivirti.

Šilko verpimas Byzantijos laikais prigijo Syrijoj, Maž. Azijoj ir Balkanuose, o tolyn Europon nebėjo. Tik vėliau, arabų širdims suliepsnojus nesuvaldomu Allacho garbinimu, jie neilgai trukdami paklupdė jam po kojų visas pietryčių tautas iki Kinijos. Arabai, bemokydami klusnybės Allachui, patys išmoko šilką verpti, išmokę paskleidė visuose kraštuose, jų kardo klausančiuose, mahometizmo kulturon patekusiuose. Tie kraštai buvo platūs! VIII-me šimtmetyje jau siekė Europą.

Arabams Europon įsibrovus, ir šilko verpimas pateko Sicilijon bei Pirinėjų pusiasalin. Po trejeto šimtmečių šilko verpimas persimetė pietinėn Italijon. Dar po dvejeto šimtmečių — XIII-me šimtmety — jis išsiplėtė iki vakarinės Italijos; jau 1360 m. Bonofidas Paganino pirmasis parašė šilko verpimo vadovą. Bet Italijoje šilko verpimas išbujoti dar negalėjo, nes ten neaugo šilkmedžiai. Tik mūsų nelaimingojo užkurio Jogailos mirties metais (1434 m.) italai atsigebeno iš rytinių kraštų šilkmedį, ir sparčiai jo prisiaugino. XV-jo šimtmečio gale šilkverpis ir šilkmedis pateko Prancuzijon. Prancuzuos ypač didelis šilko verpimo skatintojas buvo Enrikas IV; jis vien tik karališkame sode prie Paryžiaus pasodino 20.000 šilkmedžių, o visame krašte 4 milijonus. Juk norint veisti šilkverpius reikėjo turėti ko duoti jiems paėsti! Italijoj ir pietinėj Prancuzijoje šilko verpimas greitai tapo svarbi ūkio šaka, vietomis, ypač pietinėje Prancuzijoje, šilko verpimas liko pagrindinis žmonių verslas ir drauge krašto gerovės versmė.

Deja, Europoje šilko verpimas nelauktai gavo baisių smūgių ir milžiniškų nuostolių; reikėjo didelių pastangų, kad visai nežūtų. 1845 metais Prancuzijoje, Vancluse depertamente, pasirodo iki tol negirdėta šilkverpio vikšrų liga. Vikšras ėda, auga, auga iki beveik pilno išaugimo; augintojas jau glostydamas kišenių pelną skaičiuoja, o vikšrai ima, šilko nebeverpdami, ir išdvesia—nuostoliai ir apvylimas. Šioji liga, pavadinta p e b r i n a, greitai plinta. Kitais metais pebrina pagrobė tris gretimus departamentus. Maras plinta, jam sulaikyti nėra priemonių; nieks nežino, kaip nuo jo išsigelbėti; pradėta kaltinti Europos klimatas. Šilko verpimo verslininkai bėga Mažojon Azijon, Kaukazan, bet greitai ir čion atseka pebrina, toji baisioji rykštė; ir čia europiečiai daugiau nieko nepeša, kaip vietinių gyventojų prakeikimą dėl užtraukto maro. 1851 m. Prancuzijoje jau sugriauti visi šilko verpimo židiniai. Nuo 1853 m. visos Europos šilko gamyba strimagalviais krinta. 1856 m. Prancuzija, bepagamina vos ketvirtadalį ankstyvesnio kiekio. Pietinė Prancuzija, šilko verpimu labai išprususi, atsistoja ant elgetystės slenksčio, laukia skurdo. Atrodo, kad Europos šilko verpimui teks pastatyti kryželį. Bet to neatsitiko.

Mat, tuo laiku Prancuzijoje gyveno ir vargo vienas didžiausiųjų jos garbės legijono vyrų — L i u d v i k a s P a s t e u r, genijus, gamtininkas, giliai įžvelgęs į smulkiųjų gyvybių gyvenimą ir turėjęs drąsos didžiųjų gamtos veiksmų — rūgimų, puvimų, ligų — priežastį priskirti mažiausioms būtybėms — pirmuonims (mikrobams) ir jiems suteikti lygią garbę su didžiaisiais gimti tik iš tėvų, vadinasi, iš kiaušinėlių bei sporų.

Mes jau suaugom su Pasteuro apginta tiesa; mums atrodo kliedėjimas, kad gyvybė galėtų atsirasti iš savęs, iš nieko, na, tegul ir susiburti iš negyvų medžiagų arba, kad būtų ligos priežastimi kūne mikrobams atsirasti. Bet Pasteuro gyvenimo laikais (1822 XII 27 — 1895 IX 28), kaip dar jį ujo gamtos mokslų „rašto žinovai“ ir gydytojai už rūgimų, puvimų ir limpamų ligų siejimą su iš pašalies patekusiais mikrobais. Bet Pasteuras buvo vyras, kurs už krislelį tiesos guldė galvą ir klojo didžių pastangų darbus. Jis apgynė tiesą ją aptikęs. Bandymais, dabar visiems žinomais, jis įstengė įrodyti, kad mikrobai jiems tinkamoje aplinkumoje veisiasi, bet tik į ją patekę, o ne joje atsiranda. Iš to visai paprasta išvada: ten, kur jų neįsileisime, jų neatsiras. O begalinės svarbos atradimas tai buvo toji paprastutė tiesa, kad mikrobai yra apsikrečiami, bet ne savaimingai atsirandą padarai. Kruopščiai patyrinėjęs, Pasteuras sukūrė iš to naująją antisepsinę chirurgiją ir pasterizavimą. Laikais prieš Pasteurą operacija ligoniui greičiau buvo skausmingai paskubinta mirtis, kaip gydymas. Nes operuotojai savo įrankiais beveik visada apkrėsdavo gangrena ar kuo kitu. Tik Pasteuras išmokė įrankius ir tvarstomąsias medžiagas atpalaiduoti nuo užkrėtėjų, ir chirurgija galėjo pasidaryti svarbi gydymo priemonė.

Toliau tyrinėdamas ligas sukeliančius mikroorganizmus Pasteuras aptiko, kad daugeliui ligų galima pritaikyti tą patį, kas jau buvo be moksliško pagrindo aptikta ir vartojama nuo raupų — vakcinuoti, t. y. skiepyti sveikus. Sakoma, kad vienas tylus Pasteuras vien tik aptikdamas gyvulių vakcinavimą prieš liesą (karbunkulą) Prancuzijai kelis kartus daugiau uždirbo, kaip Napoleonas III-sis su visais blizgančiais savo rėksniais pulkininkais ir generolais prakišdamas karą vokiečiams, 1871 m. už Sedam'o taiką išleido iš jos iždo. O Pasteuro nuopelnai žmonių gydymą patobulinus, higienai pagrindus paklojus, pasiutimo ligą išgydžius, kuo vertintini: milijardais ar nuoširdžia pagarba? O alaus ir vyno rūgimo priežasčių atradimas ir išmokymas rūgimą pažaboti, kad žmogus galėtų jį pakreipti taip, kaip jam naudinga, kad jis nebeitų gaivalingai, kaip būdavo anksčiau, — kiek davė milijonų pirmiausia Prancuzijai?

Tat šaukiasi Prancuzija savo tyliojo karžygio Liudviko Pasteuro proto galybės kovai už pietinės Prancuzijos gerovę, už visų šilko verpėjų buklę, nuo gaivalingo, nepažįstamo priešo — pebrinos. Jį kviečia profesorius Dumas, buvęs jo chemijos mokytojas, o dabar senatorius šilko verpimu besiverčiančių D'Ardeche'o, Drôme'o ir Gard'o depertamentų ir dėl pebrinos laukiančių bado. Milžinas Pasteuras, be žvangėjimo ir fanfarų, vyksta iš Paryžiaus į Pont-Gisquet kautis už daugelio milijonų žmonių duoną. Čia jis nuostabiai greitai laimėjo kautynes: per kokias 20 dienų išaiškino, kad čia siaučia dvi ligos, ne viena: pebrina ir flašerija. Flašerijos nesunku išsisaugoti žiūrint reikiamos švaros šilkverpių augyklose, nes jąja apsikrečiama su maistu iš dulkėse esančių sukėlėjų. Blogiau su pebrina. Pebrina ne vikšrai apsikrečia, bet esti jau apkrėsti kiaušinėliai.

Ketverius metus padirbėjęs Pasteuras išdirba tikslų būdą gelbėtis ir nuo pebrinos. Nuo pebrinos ligos sukėlėjų *Nosema bombyces* Naegli, pirmuonių iš *Microsporidia* klasės, ne visi vikšrai dvesia. Dalis pavirsta lėliukėmis ir išsiperi drugiai taip pat apkrėsti *Nosema bombyces* Naegli, ypač jų kiaušydės (ovarium) ir apkrėstieji deda apkrėstus kiaušinėlius. Taigi, rei-

kia drugių porelę apsupti tuliu ant šakutės ir jiems sudėjus kiaušinėlius juos ištirti; jei juodu neapkrėsti pebrina, tai išsiperės ir užaugs sveiki vikšrai. Perinti tik sveikų porų kiaušinėlius. Šį būdą apsisaugoti nuo pebrinos vadina narveliniu (celiniu) būdu.

Pradėjus griežtai taikinti šį Pasteuro būdą, pebrina šilko verpimui žalos jau visai nebedaro. Čia galima prisiminti keistą gamtos užmačią: Europoje šilkverpių vikšrai nuo *Nosema bombyces* Naegli žūsta, o Japonijoje iki šiol nepasisekė rasti vikšro jais neapkrėsto ir pastebėti, kad nuo pebrinos padvėstų vikšras; japoniškoji rasė, matyti, turi įgimtą atsparumą (imunitetą) šiai ligai. Ir taip Pasteuras švara ir tuliu apgaubdamas šilkverpių poreles tyliu būdu atkariavo iš pražūties šilko verpimą ir daugybę milijonų, nes prancuzai skaito, kad jie vieni nuo pebrinos pasirodymo iki Pasteuro aptikimų pritaikymo (1845—1867) turėję nuostolių daug daugiau kaip milijardą. Ir šilko verpimas vėl atsigavo; tik dabar kiaušinėlių ne patys auginтojai auginasi, o perka iš įstaigų, kuriose griežtai paisoma Pasteuro nurodymų.

* * *

Šilkverpiai neauginami atviroje vietoje, bet patalpose. Šilko daug ir gero gaunama tada, kai vikšrai auginami pastovioje temperaturoje. Be to, turi būti gan aukšta temperatura. Šilkverpių vikšrai geriausiai tarpsta 20—22,5 C. šilumoj. O žinote, tokia šiluma ne visuomet esti; taigi, augykla turi būti su pečiumi, kad galima būtų šildyti. Pečių negalima statyti geležinių, nes tokie pečiai greitai įkaista, bet ir greitai vėsta; todėl sunku jais palaikyti vienodą šilumą. Augykla turi būti sausa, šviesi, lengvai vėdinama, kasmet baltinama ir dezinfikuojama, nes kitaip įsimes ligos.

Vikšrai auginami ant lentynų. Lentynos daromos 2 m ilgio ir 70 cm pločio. Vietai taupyti lentynos daromos viena ant kitos per 40—50 cm. Lentynos geriausia daryti iš medinių rėmų, juos išpinant vielomis arba virvutėmis 5 - 6 cm didumo klėtkutėmis. Lentynas geriausia pakabinti, o ne statyti ant pastalių, nes pakabinant apsisaugojame nuo dviejų šilko verpimo priešų: skruzdžių ir pelių. Bet jei lentynos daromos staklėse, tai staklių kojos turi būti apkaltos skardos stogeliais, kad pelės ir skruzdės negalėtų jomis įlipti, arba apvyniotos limpančioms juostomis. Lentynos išklojamos švariu popieriu. Kiekvienam gramui šilkverpio kiaušinėlių reikia paruošti po dvi lentynas.

Lentynas reikia valyti. Lentynas valant, vikšrai reikia nuimti. Daromi vadinami surinkėjai. Arba popierius iškalinėjamas skylutėmis ar paimamas tinklas ir prie dviejų kraštų pritaisoma medžio juostos. Popierio arba tinklo akutės daromos atatinkamai vikšrų amžiui 5, 7, 13 ir 17 mm. Pirmam, tik iš kiaušinėlių išsiperėjusių vikšrelių surinkimui vartojamas rėtas tulis. Surinkėjų dydis patogiausias 50 × 65 cm. Kiekvienam kiaušinėlių gramui surinkėjų reikia turėti mažesnėmis akutėmis 2—4, o stambesnėmis 8—14.

Lapams rinkti reikalinga švari pintinėlė, lapams pjaustyti — lentelė ir peilis, atmatoms supilti — indas. Ir termometras pasikabinti. Visa tai turint, jau galima save laikyti pasiruošusį šilkverpio vikšrus auginti, nes lėliukėmis virsti „sodelius“ galima spėti paruošti ir beauginant. Išgręžiamos siaurose lentose skylės ir jose prismaigstoma arba medžių šakučių arba net stambių žolių. Į juos vikšrai susirenka šilko verpti — kokonų dirbti.

Kiaušinėliai reikia išrašydinti, geriausia iš Prancuzijos šilko verpimo įstaigų, nes iš jų gaunami kiaušinėliai yra garantuotai sveiki. Išrašyti reikia taip, kad juos gautume jau Balandžio mėn. pabaigoje. Juos gavę turime padėti sausoje, vėsioje (7—10 C) vietoje ir taip, kad lengvai prie jų prieitų oras. Ir žiūrėti dabar šilkmedin, kada jis pradės sprogti, skleisti lapelius. Tada kiaušinėliai palengva pernešami perint į šiltą vietą (21—22,5 C). Perinti negalima saulės atokaitoje. Viename grame kiaušinėlių europiškųjų rasių yra iki 1500, o kiniškųjų bei japoniškųjų iki 2000. Perinti ne žaislui, o šilko verpimui tenka ne mažiau kaip 25—30 gr. Perinami kiaušinėliai nepalikti vienai Dievo apveizdai, o ir pačiam dažnai pasižiūrėti.

Kiaušinėliai sidabrinės baltos spalvos. Artinantis išsiperėjimui jie ruduoja, o prieš išsiperėjimą per 2—3 dienas pasidaro pilki kaip pelenai. Iš kiaušinėlių vikšreliai išrieda 3—4 dienas. Mažiausiai išrieda pirmą ir paskutinę diena, o daugiausia — antrą ir trečią. Išriedėję vikšreliai truputį pailsi ir eina peno ieškotų. Išsiperėję vikšreliai reikia kasdien surinkti, geriausiai rytą 6—7 val. Užtiesiama ant kiaušinėlių reto tulio ir užbarstoma ant jo smulkiai supjaustytų šilkmedžio jaunučių lapų. Vikšreliai pro skylutes išlenda ėsti. Per tris valandas susirenka visi išsiperėję vikšreliai. Tulis nuimamas ir perkeliamas ant lentynos. Ant lakšto popieriaus užrašoma išsiperėjimo diena. Kiekvienos dienos išsiperėjimas pažymimas numeriu. Toks lakštas turi būti prie kiekvienos lentynos. Jame žymimos nėrimosi dienos ir šiaip pastabos.

Vikšro gyvenimas skirstomas dalimis; tas dalis vadinsime ūgėjimais, nes viena dalis nuo kitos dažniausia skiriasi staigiu paūgėjimu. Pirmas ūgėjimas — vikšrelis išsiperėjęs iš kiaušinėlio 4—5 dienas ėda ir auga; nustoja ėdęs, prisilipdo šilko plaušeliu per šonus prie aslos, ant kurios stovi, galvą ir krūtinę pakelia aukštyn, krūtine užkuprina ant galvos ir sustingęs taip rymo — „užmiega“. Tuo laiku po senuoju kitininiu odos šarvu, negyvu ir neaugančiu užauga naujas duksnesnis šarvas. Senoji oda, vadinasi tas šarvas, pirmiausia atsiknoja nuo galvos, o paskui ir visas vikšras išsineria iš jos. Pirmuoju vikšrelio išsinėrimu ir baigiasi pirmasis ūgėjimas. Pirmasis nusinėrimas trunka maždaug parą.

Antrasis ūgėjimas taip pat trunka 4—5 paras; vikšrelio plaukelių beveik nebežymu; pasturgaly užauga ragas ir vikšras vėl užmiega nusinerti. Antrasis nusinėrimas trunka taip pat parą arba pusantros. Antru kartu išsinėręs vikšras godžiai ėsdamas auga tretįjį ūgėjimą 4 paras. Trečiu kartu neriasi parą arba pusantros. Ketvirtasis ūgėjimas $4^1/_2$—6 paros, ir ilgiausias ketvirtasis nėrimasis užtrunkąs pusantros arba dvi paras. Po ketvirtojo nusinėrimo prasideda penktasis, paskutinis ūgėjimas, pats ilgiausias, nuo 7 iki 10 parų; šiuo ūgėjimu vikšras ne tiek didyn beauga, kiek plėtojasi jo organai, ypatingai seilinės liaukos; nuo jo daugiausia ir pareina šilko kiekybė ir kokybė. Po šio ugėjimo vikšras nustoja ėdęs, bet nebe užmiega, o ieškosi vietos kokonui. Vadinasi, vikšro gyvenimas iš viso užtrunka 28—36 paras.

Augimo greitumas pareina nuo šilumos ir maisto. Didesnėje šilumoje vikšras greičiau auga; šalčiau auginamas auga pamažiau; geriausia auginti 21—22,5^{0}C. Dėl to vikšrelių ūgėjimą bei miegojimą-nėrimosi ir reikia taip griežtai daboti, kad drauge būtų tik viena diena išsiperėję vikšreliai, nes tik

tada visi kartu ėda ir neriasi. Besinerią vikšreliai reikalingi visiškos ramybės ir nereikalauja ėdesio. Ėdančių vikšrelių būtinai kasdien arba bent kas antra diena valyti lentynas, o besineriančių negalima trukdyti. Viena diena išsiperėję vikšreliai, viena diena pradeda nusinerti; o žinant kurią dieną yra išsiperėję, galima valymas taip suderinti, kad nėrimosi metu lentynos būtų švarios. Todėl ir reikalingas prie kiekvienos lentynos užrašų lakštas.

Valymas atliekamas taip. Vikšrams suėdus lapus, ant jų tiesiamas surinkėjas ir ant jo užbarstoma pjaustytų šviežių lapų. Per pusvalandį visi sveiki vikšrai susirenka ant surinkėjo. Jei dviese valo, tai vienas palaiko surinkėją su vikšrais, o antrasis nuvalo patiesalus. Jei tarp maisto nuotrupų ir pačių vikšrų pasitaiko rasti, tai juos reikia patalpinti atskirai arba net iškarto naikinti, nes jie yra nesveiki arba šiaip ko užskurdę. Jei vienas valo, tai reikia turėti laisvą bent vieną lentyną ir ant jos pakloti pirmąjį surinkėją. Visos atmatos pilti į kokį indą ar karbinėlę, bet tik ne į tą, kurion skinami lapai.

Pirmųjų trijų ūgėjimų vikšrai šeriami paroje penkis kartus, dažniausia 5, 10, 13, 17 ir 23 val. Ketvirto ir penkto — 6, 12, 16 ir 23 val. Bet jei labai šilta, sausa ir lapai labai greitai vysta, tai geriau šerti dažniau, bet po mažiau. Šeriant niekados nereikia perdauginti lapų, nes jų liekanos didina nešvarą. Vieno gramo kiaušinėlių vikšrams reikia viso truputį daugiau, kaip 28 kg lapų, kad juos užaugintų. Pirmam ūgėjimui sušeriama 0,12 kg ir jiems lapai smulkiai pjaustomi; antram ūgėjimui 0,36 kg ir stambiau pjaustomi; trečiam 1,2 kg ir stambiai pjaustomi; ketvirtam — 3,6 kg nebepjaustoma; penktam — 22,8 kg galima duoti lapai ir su jaunais ūgliais. Lapai turi būti be rasos, švarūs, be dėmių; netinka šėrimui visai paūnksnyje augą lapai. Augintojui labai svarbu suskaičiuoti pašaro išteklius, kad galėtų žinoti, kiek jis gali perinti. Skaičiuojama, kad 10-ties metų šilkmedis duoda 16 kg lapų, 20-ties metų 40 kg, 30-ties 55 kg, 50-ties 90 kg. Taigi, prieš bandant verstis šilko verpimu reikia prisiauginti šilkmedžių. Vokiečiai patys valgydami sviesto ir riebalų užvadalus (erzacus), daugiausia išbandė ką ir šilkverpio vikšrai iš bado gali suėsti. Bet šilkverpiai armotų lieti nemano ir nesirengia užgrobti plačių erdvių — sakysime, išplisti kraštuose, kur juos vargintų užvadalais. Jei žmogus geidžia jį auginti ir gauti jo šilką, tai turi jam duoti tai, kas gamtoje jo daliai skirta, o ne ąžuolo lapus ar kitas kokias žoleles.

Pora žodžių apie šilkverpio ligas. Baisioji p e b r i n a nuo Pasteuro laikų nebebaisi. Dažniau galima nukentėti nuo f l a š e r i j o s. Ją pažinti galima iš to, kad nusinėrimas trunka labai ilgai, vikšrai nustoja ėdę ir neramiai slinkinėja, po nusinėrimo randama mažesnių, vikšrų užpakalis susitepa rudu nešvarumu, paimtieji nesveiki vikšrai sudrimba lyg tušti maišai, vikšrai darosi laibi, ilgi ir sudribę. Nudvėsusių vikšrų vidurys ruduoja, o paskum ir visas vikšras pajuoduoja; jo vidujiniai organai suįra, pasidaro tamsus, labai dvokiantis skystis. Kas yra tikrasis šios ligos sukėlėjas, dar nežinoma; bet manoma, kad tai *Bacillus Sp.* Liga labai užkrečiama ir nešvarumuose gali ilgus metus išsilaikyti. — P o l y e d r i j a — požymiai beveik tie patys, bet pūvąs lavonas tąja liga nugaišusių nedvokia; šioji liga pasireiškia pačiomis paskutinėmis vikšro gyvenimo dienomis. Ji smarkiai siautė XX-jo

šimtm. pabaigoje Japonijoj ir Europoj. Pastebėjus šią ligą augykloje, reikia kelti temperatura, kad vikšrai ko greičiausiai apsiverptų.

Džiūsnos liga pradžioje pasireiškia panašiai, kaip flašerija, bet jąja serga vikšras kelias dienas; vikšras susitraukia, sutrumpėja, keičia spalvą; lavonas nedvokia. — Muskardinos ligą sukelia grybelis *Botricis Bassiana*, kuris veisiasi visur drėgnose vietose; nuo jos žūsta labai daug įvairių vabzdžių. Nuo jos saugotis reikia geru augyklos vėdinimu ir griežtu švaros dabojimu. Šiąja liga susirgę vikšrai nebeėda, darosi nebejudrūs, jų spalva tamsėja. Nuo jos nugaišusių vikšrų kūnas sutrumpėja ir apsidengia baltais pelėsiais.

Jei mokėjome vikšrus išsaugoti nuo ligų, tai galima jau laukti pradedant verpti. Besirengią verpti vikšrai lengva pažinti. Jie darosi vaiskesni, nustoja ėdę. Verpti vikšrai mėgsta tarp šakučių. Dėl to aukščiau minėtus sodelius stato iš kraštų lentynų ir vikšrai pradeda į juos rinktis. Įlipęs vikšras susiieško jam tinkamą kampelį, pilvinėmis kojomis įsikimba ir pradeda verpimą: krūtininėmis kojomis prilipdo iš liaukos ištryškusį šilko pluoštelį ir riesdamas kūno priešakį jį tempia prie kitos šakutės; taip ir apipina tinklą apie save. Dirba ne ištisai; jis sustoja, išmeta mėšlą, lyg pagalvoja. Kol padirba kokoną, vikšras turi iki milijono kartų įvairiaip pasikreipti; tat kas čia nustabaus, kad sustoja pailsėti! Po pirmos dienos darbo kokonas dar permatomas. Galutinai kokoną baigia per tris dienas. Šilko pluoštą suverpia 800—1400 m ilgio. Verpiančio vikšro negalima trukdyti. Kokonus iš sodelių išrinkti galima tik po 9—10 dienų, nes tik tada galime būti tikri, kad sveikieji vikšrai jau visi virto lėliukėmis, o jei kuris vikšras kokone nugaišo, tai per tą laiką jis pradėjo pūti; iš pūvančio vikšro sunkiasi skystis, kurs kokone padaro rudas dėmes. Šieji kononai tenka atmesti. Drugys išriedėdamas pratirpdo kokoną ir pagadina šilko pluoštus, todėl reikia kokonui mirti. Kokonus reikia marinti karštais vandens gerais. Jei neišrinksime dėmetų kokonų, tai tuo nešvarumu nuo vandens garų peršlaps ir susiteps kiti kokonai. Galima marinti karščiu, bet nuo to genda šilkas. Numarintos lėliukės nepūva, o sudžiūsta. Jei iš vieno kiaušinėlių gramo kokonų tegavome 140 gramų, — blogai auginome; jei 1.600 g—1.800 g uždirbsime vidutiniškai; jei 2.000—2.400 g – pasiimtą darbą gerai atlikome, jei 2.400—3.000 g — nelabai kas geriau gali padaryti.

Tai taip auginami šilkverpiai šilkui. Žinoma, visai kitas reikalas, jei norime auginti tik malonumui. Tada nerelkia ir jokios augyklos rengti. Gana užleisti jiems savo kambary tinkamos, sveikos vietos, pasidaryti lentynėlė, arba narvelis, ir auginti. Bet ar tik malonumui laikysime ar šilkui juos auginsime, — neužmirškime švaros ir nesugrūskime jų; ypač verčiau daugiau kaip per maža duoti jiems erdvumo penktajame ūgėjime ir išsaugokime pilną ramybę jiems šilkus verpiant.

Negalima kalbėti apie šilko verpimą, kol neturime šilkmedžių. Šilkmedis Lietuvoje auga neblogai; medis gražus, duoda saldžių, kad ir ypatingu skanumu nepasižyminčių, uogų ir, svarbiausia, ant jo beveik niekas nesiveisia; tat sodų ir daržų jais neužkrėsime. Taigi, blogo neturėsime, jei šilkmedžių prisisodinsime; tik žalesnę, tik meilesnę ir įvairesnę Lietuvą padarysime. Kas netiki, kad šikmedis yra gražus medis, tas gali įsitikinti: Kauno stačiatikių kapinėse auga jų visas pustuzinis patvory prie Trakų g-vės.

Aukšlė, arba viršundenė, paprastoji
(Alburnus lucidus)

Gim. dir. J. Elisonas, Panevėžys

Aukšle vadiname mažutę, pailgą ir plonutę žuvytę, kuri pasižymi labai šmaikščiais judėjimais ir nuolatos plaukioja būreliais viršutiniuose jų gyvenamosios vietos vandens sluoksniuose; dėl to ją kitaip dar viršundene vadina.

Jos kūno, šonais suspausto, ilgumas 4, 5 — 5 kartus praneša aukštumą, o aukštumas — 2, 5 kartus storumą. Nasrų anga padėta snukelio gale ir viršun atgręžta, kitaip tariant, paužulniai prapjauta. Apatinis žandas kiek prasikišęs; smakras, žandus sučiaupus, telpa atatinkamame tarpužandžio įlinkime. Akys sidabrinės spalvos. Ryklės dantų dvi eili: 2. 5—5. 2. Kūno paviršius apaugęs milsniomis ir plonutėmis skujomis, kurios jų kišenėlėse labai palaidai laikosi. Nugaros pelekų turi vieną; jisai trumpas, turi 3 kietus ir aštuonis minkštus spindulius. Pauodegio pelekas ilgokas ir užaugęs tuojau po nugaros peleku. Pilvo ir pauodegio pelekų protarpio pilvo briauna aštriu pakraščiu, nes jo skujos suaugusios stogo šelmens pobūdžiu. Uodegos pelekas giliai iškirptas. Kūno viršų, t. y. nugarą, aukšlė turi pilkai mėlyną, žalsvo atspalvio (kiti sako: tamsiai pilką, mėlsvą—plieno spalvos); šonai ir apačia, papilvė, baltos sidabro spalvos ir gražiai vandenyje tviska; užtat ir pasako mūsų sodiečiai, kad aukšlė balta, sidabrinė žuvytė. Nugaros ir uodegos pelekai pilki, visi likusieji pelekai — be spalvos; pilvo ir pauodegio pelekų pamatai gelsvos oranžinės spalvos. Dažnokai tenka susidurti su aukšlės kūno pakitėjimais, pavidalu, ir spalvos atžvilgiais, pav., ežerinės aukšlės žymiai platesnio kūno; tai pareina nuo jų gyvenimo sąlygų ypatumo ir kitų aplinkybių. Didumo aukšlė teužauga ligi 10—15 cm ilgio ir 14 g svorio; retai jos siekia 20 cm ilgio ir 40 g svorio.

Aukšlė sutinkama bet kuriame gėlajame vandenyje, ežeruose ir upėse, kad tiktai vanduo čionai nors truputį sruventų, nes tekantį vandenį jinai mėgsta labiau kaip stovintį. Kalnų vengia. Upių žiotyse ir marėse kartais būrių būriais susirenka. Minta planktonu, mažomis kirmėlėmis ir vabzdžiais.

Pavasario sulaukusios aukšlės pasipuošia vestuvių drabužiais: gauna baltų spuogelių, kurie išberia jų galvą aplinkui akis. Renkasi dideliais būriais ir kila aukštupin nerštų. Daugelis taip bekeliaujančių aukšlių patenka upėse įvairių dirbtuvių ir fabrikų atmatų sutrynuosna ir žūsta, o kitas jų išgaudo plėšrieji paukščiai ir žuvys, kurie seka tokiais bekeliaujančių aukšlių būriais. Patsai jų nerštas įvyksta Gegužės—Birželio mėn. protarpiu ir vyksta kur nors pakrančių žolėse arba akmenuotame dugne. Aukšlės, kurios ir taip pasižymi judriu būdu, neršto metu labai jaudinasi ir be perstogės šokinėja vandens paviršium. Išneršti kiaušinėliai paliekami ant kietų augalų, vandenin sukritusių žabų arba akmenų. Pastebėta, kad iš pradžios neršti senės aukšlės, o vėliau jauniklės.

Aukšlė — tikrai linksma ir kartu smalsi žuvelė, kuri aiškiai palinkusi gyvent visuomeniškai: ji tesutinkama dideliais būriais beplaukiojanti viršutiniuose vandens sluoksniuose. Aukšlės pakankamai bailios: mažiausio pavojaus pajutusios, jos visu būriu išlaksto aplinkui ir neužilgo vėl susirenka iš smalsumo pasižiūrėtų, kas jas išbaidė. Atsargi ir atydi, pasižymi nemažu ryklumu, nes puola griebti bet kurio skanaus gabaliuko ir tuo savąją

gyvybę dažnai palydi. Mėgsta saulėje pasišildyti ir, jei orai esti giedrūs, visu būriu ima vandens paviršiumi šokinėti, pasitaikomus vabzdžius gaudyti. Gražu esti tuomet pasižiūrėti į bevaikščiojančių ir priešais vandenį beplaukiojančių aukšlių būrį: vienu metu vandenyje pasisukdamos jos darosi ir baltos sidabro ir mėlsvos plieno spalvos. Bet staiga jos pajunta, kad artinasi į jų būrį kuris nors plėšikas: skubiai išlaksto į visus šonus ir vėl neužilgo susirenka. Žiemai aukšlės susirenka į didelius būrius.

Priešų aukšlės turi įvairių: grobuonis iš žuvų, paukščių, žinduolių ir kt. Be to, jos gerokai nukenčia nuo plokščiųjų kirmėlių, kurios perpildo jų kūną. Dažnai šitomis kirmėlėmis jos apdovanoja ir savuosius priešus. Aukšlė — meškeriojama žuvis. Kadangi ji puola bet kurį jauką, tai jos meškeriojimas visai nesunkus; dėl to aukšlė ir sudaro, paprastai, pirmąjį jaunų meškeriotojų — vaikų laimikį, kuriuo jie labai džiaugiasi. Meškerio kabliukas imamas visai mažutis ir turi būti laikomas vandens paviršiuje. Jaukais patarnauja duonos minkštimas, kuri nors kirmėlytė arba, visų geriausiai, musė. Paprastai aukšlės meškeriojamos gilesnėse vietose, kuriosna josios išanksto privyliojamos. Kadangi jos kabinasi į primitiviškiausius meškerius, tai ir pagaunama jų nemaža. Naudos iš pagautų aukšlių turime visai maža, nes jų mėsa kaulinga ir negardi. Kartais pagautos aukšlės iš pradžių virinamos, o paskui džiovinamos ir taip paruoštu pavidalu parduodamos. Be to, parduoda jas rūkytas ir marinuotas. Kai kuriose apylinkėse aukšles gaudo dideliais kiekiais tinklų pagalba. Daroma tatai didesniam jų skujų kiekiui gauti, kurios suvartojamos vadinamai žemčiūgų esencijai (essence d'Orient) gaminti.

Sakyta žemčiugų esencija suvartojama dirbtiniams žemčiugams, perlams daryti. Šitas dirbtinių žemčiugų gaminimo būdas sugalvotas XVIII-jo šimtm. pradžioje Prancuzijoje ir ilgai sudarė savotišką paslaptį. Ilgainiui paslaptis paaiškėjo ir pasirodė netaip jau paini bėsanti. Tai esencijai gaminti sunaudojamas blizgantis gunidinių klinčių sluoksnis, kuris dengia aukšlės skujų vidaus paviršių. Daroma taip: imama reikalingas aukšlių skujų kiekis ir, apliejus jąsias vandeniu, trinamas patogiausiai stikliniame inde. Galop, vanduo pasidaro lyg pasidabruotas; jisai tuomet supilamas kitan stiklinin indan, kuriame jisai nusistovi, o kai nusistovi, tai atsargiai nupilamas: essence d'Orient tiršto, alyvos pobūdžio, skystimo pavidalu palieka dugne. Suskaičiavimai parodo, kad 50 kg žuvies teduoda šiuo atsitikimu 1 kg skujų, o 500 g esencijos pagaminti reikalinga 20.000 atskirų žuvelių. Visų daugiausia sakytam reikalui aukšlių pagaunama Reino srityje, Pomeranijoje ir Rytų Prūsuose. Surinktos skujos pilamos skardinėsna dėžėsna, pasūdomos ir siunčiamos parduoti. Dirbtinius žemčiugus iš gipso dažant, jie patepami sakytąja esencija iš viršaus, o stikliniai—išpilami iš vidaus. Gražumu ir žibėjimu dirbtinieji žemčiugai primena tikruosius. Rasi galėtume ir mes kai kuriomis aplinkybėmis minėtam reikalui aukšlėmis verstis.

Žuvų ūkyje aukšlės tiek turi reikšmės, kad patarnauja maistu kitoms žuvims, būtent: ešeriams, lydžiams, starkams ir kt. Be to, nemaža jų suvartojama jaukais kitoms žuvims gaudyti. Kaip vertingesnių žuvų konkurentė maisto atžvilgiu ir jų kiaušinėlių naikintoja, aukšlė kaikuriuose vandenyse gali virsti nepageidaujama žuvimi.

Akvariumuose aukšlė — patogi ir smagi laikyti žuvelė. Jos gyvenamąją sritį sudaro visa vidurinė Europa.

Ant. Jokimas. LIEPSNŲ KARALIUS. 3 veiksmų pjesė. „Liaudies Teatro" serijos Nr. 3. Sakalo leid. Kaina Lt. 1. 64 psl. Šis populiarus scenos veikalėlis labai tinka priešgaisrinei idėjai skleisti.

Sax Rohmer, D-RO FU-MANČO PASLAPTIS. Vertė Jurgis Daunoras. Sakalo leid. 224 psl. Kaina Lt. 2.

Stiprios intrygos ir gilių įspūdžių nuotykių romanas, vaizduojąs, kokiomis baisiomis ir neįtikėtinomis priemonėmis geltonoji rasė — kiniečiai kovoja prieš baltąją rasę — europiečius.

A. Jakštas, AUGŠČIAUSIS GĖRIS. Pašnekesiai. Šv. Kazimiero d-jos leidinys. 190 psl. Kaina 2,50 lit.

Nors A. Jakštas savo amžiumi aplenkė visus mūsų veteranus, tačiau savo plunksna jis vis dar stengiasi rodyti pirmykštį savo darbingumą ir kruopštumą. Keletą pastarųjų metų jis dirbo vien religinei literatūrai, užpildydamas tąsias spragas, kurios daugiausia metėsi ar metasi į akis, su kuriomis religijos klausimais besidomintieji dažniausiai susiduria ir daugiausia neaiškumų sutinka. „Pikto problemoje" A. Jakštas aiškino blogio pasireiškimą, veikimą ir įtaką pasaulyje. Dabar pasirodžiusioj knygoj „Augščiausis Gėris" autorius nuosekliai koncentruojasi apie Gėrio pasireiškimą pasaulyje, apie tuos klausimus, kuriais mūsuose mažiausia spausdintos medžiagos. Kalbėdamas apie Augščiausįjį Gėrį — Dievą, jis nuošaly palieka teodiceją — Dievo buvimo įrodymus ir ontologiją — sukurtojo gėrio santykius su Augščiausiuoju Gėriu. (Šitais klausimais paskiruose leidiniuose yra pasisakę profesoriai P. Kuraitis ir A. Maliauskis). A. Jakšto knygoj Dievo klausimas suimamas į šitokius rėmus: Dievo prigimtis, Jo asmenų trejybė, savybės ir mūsų santykiai su Juo. Temos, reiškia, apibrėžtos, daugumos mūsų skaitytojų plačiau ar siauriau užsimintos tikybos pamokose ar susirinkimų pranešimuose, todėl šiaip ar taip numanomos. Mums terūpi nušviesti kokia linkme ir forma jos nagrinėjamos.

Knygoje turinys suskirstytas septyniais pašnekesiais, kurių kiekvienas gvildo vieną plačią ir sudėtingą temą.

Gerai numanydamas, kad šie klausimai mūsų visuomenėje neturi tokio susidomėjimo, kokio privalėtų turėti, A. Jakštas pasirinko patrauklesnę — dialogų formą. Susirenka būrys inteligentų ir kalbasi. Tačiau šitie pašnekesiai nesubeletristėja, o eina lygia, logine — Jakštui įprastine tvarka, pasižymi suprantamumu ir lengvumu. Kad pašnekesių objektas nesuabstraktėtų, Augščiausiasis Gėris, anot autoriaus, imamas kaip begalinė tobulybė, kaip ribų neturinti asmenybė, galinti ir mūsų protus į begalines aukštumas pakelti ir mūsų širdis dangiška ugnimi uždegti (14 psl.).

K. Augas

SAKALO literatūros naujienos

SAKALAS kartu su vadovėlių sezonu pradėjo ir dailiosios literatūros sezoną — jau išleido šiuos literatūros veikalus:

Valio Daugos KAS BUS, KAS NEBUS, BET ŽEMAITIS NEPRAŽUS. Gražiai iliustruota apysaka jaunimui iš Napoleono buvimo Kaune laikų prieš 125 m.

K. Grigaitytės lyrikos rinkinį AKYS PRO VĖDUOKLĘ. Viršelis V. K. Jonyno. Kaina Lt. 2.

Ig. Šeiniaus DIPLOMATAI. Komedija A B Ca Cb=D. Kaina Lt. 3. Šiuo veikalu bus pradėtas Valst. Dramos sezonas Kaune ir Klaipėdoj.

T. Šuravino KELIONĖS Į NEŽINOMUS KRAŠTUS. I. Kelionė į paslaptingąją Indiją. II. Kelio į Indiją beieškant. III. Pirmoji kelionė aplink žemę. Populiari, iliustruota knyga jaunimui. Lt. 1,80.

K. Gaigalo ŽYGIS Į VILNIŲ. Trijų veiksmų pjesė, „Liaudies teatro" serijos Nr. 4. Kaina Lt. 1.

Netrukus išleidžia *Vyt. Tamulaičio* apysaką jaunimui, iliustruotą D. Tarabildaitės, ATEINA PAVASARIS. *Yolande Folde,* EMIGRANTAI. Garsus, tarptautinę 150.000 fr. literatūros premiją laimėjęs romanas. Vertė *P. Cvirka. J. Paleckio* originalus romanas PASKUTINIS CARAS. I d. *Penketo* VYRAI IŠ RUSNĖS. Karių novelės.

Draugai vyresniųjų klasių moksleiviai,-ės!
Jūs laukiate džiugios nuotaikos, o Jūsų skaitytojais laukia studentų ateitininkų leidžiamas iliustruotas dvisavaitinis laikraštis

STUDENTŲ DIENOS

STUDENTŲ DIENŲ puslapiai — tik jaunatvės žydėjimui.
STUDENTŲ DIENŲ mintys — Jūsų kasdieninė duona.
STUDENTŲ DIENŲ prenumerata: nuo pat pradžios iki metų galo — Lt. 3,—. Nuo vasaros atostogų iki metų galo — Lt. 2,—. Garbės prenumeratoriais kviečiami visi. Jiems visiems metams kainuos nemažiau Lt. 6,—.
STUDENTŲ DIENŲ adresas:
Kaunas, Laivės al. 3b, tel. 2 28 21.

KAI GIMNAZISTU VADINIES — SKAITYK,

vėliau — kiti reikalai galvą kvaršins

O šios knygos, kaip ryto rasa, nulies Tavo vaizduotę švelniu pasitenkinimu ir gaivinančia jėga.

- **Prof. Karl. Adam, KATALIKYBĖS ESMĖ.** Išvertė **Balys Laukaitis.** Kaunas. 1936 m. 340 psl. Lt. 4,—
- **T. Juozapas Antanas, ŠVENTASIS BROLIS KONRADAS.** Laisvai versta. 1937 m. 175 psl. Lt. 1,50.
- **P. Blot, PASIMATYSIME DANGUJE.** Paguodos laiškai. Iš 47-to leidimo išvertė **P. Jakas.** Kaunas. 1936 m. 120 psl. Lt. 1,—
- **Vyskupas Bougaud, IŠPAŽINTIS.** Išvertė **Kaz. Grinkevičius.** Kaunas 1937 m. 60 psl. Lt. 0,60.
- **Mikolaj Czerny, JUDO KLASTOS.** Romanas. Išvertė **J. Talmantas.** Kaunas. 1937 m. 360 psl. Lt. 3,—
- **Stasys Dabušis, ELEKTRA IR JOS BURTAI.** Pašnekesiai apie elektrostatikos reiškinius ir trumpa elektros istorija. Su fizikos **doc. dr. A. Puodžiukyno** prakalba. Iliustruota. Kaunas. 1937 m. 296 psl. Lt. 3,50.
- **Juozas Daulius, KOMUNIZMAS LIETUVOJE.** Kaunas. 1937 m. 259 p. Lt. 3.
- **Antanas Hounder, HONKONGO RASTINIS** ir kitos apysakaitės. Išvertė **Pranas Kulys.** Kaunas, 1937 m. 75 psl. Lt. 0,80.
- **Adomas Jakštas, AUKŠČIAUSIS GĖRIS.** Pašnekesiai. Kaunas. 1937 m. 189 psl. Lt. 2,50.
- **Karl May, PER LAUKINĮ KURDISTANĄ.** Kelionių romanas. Išvertė **St. Šerkšnas.** Kaunas. 1937 m. 237 psl. Lt. 2,20.
- **Pierre Maurice, PAMESTIEJI.** Iš prancūzų k. išvertė **Juozas Povilonis.** Kaunas. 1937 m. 259 psl. Lt. 2,—.
- **G. M. Rubatscher, MARIJA WARD.** Anglijos ponių instituto įkūrėja. Išvertė **P. Morkelytė.** Kaunas. 1936 m. 91 psl. Lt. 1,—
- **Kristopas Šmidtas, GENOVAITĖ.** Apysaka. Iliustruota. Išvertė **B. G. M.** Kaunas. 1937 m. 64 psl. Lt. 1,—
- **Dr. Tihamér Tóth, KODĖL RŪKAI?** Sulietuvino **G. Macejauskas.** Kaunas. 1937 m. 39 psl. Lt. 0,60.

ŠV. KAZIMIERO DRAUGIJA

Šio nr. kaina Lt. 1,50.